

národní
protidrogová
centrála

BULLETIN

ročník IX
čtvrtletník
4/2003

BULLETIN 4/2003

Bulletin
Národní protidrogové centrály

Vydavatel :
Policie České republiky
Národní protidrogová centrála
Služby kriminální policie a vyšetřování

Vedoucí redakční rady:

Miloš Vaněček
Tel.: 974835617

Adresa :

Policejní prezidium
České republiky
Poštovní příhrádka 62/NPC
170 89 PRAHA 7

bulletinnpc@centrum.cz

Vydává :

oddělení vydavatelství obchodního odboru Tiskárny

MV, Hybernská ul.č.2, 112 19 Praha 1,
tel: 974886612, 974886467 fax :974886824

Tiskne:

Tiskárna MV, p.o.Bartůňkova 4,
149 01 Praha 4
tel.27957011 fax 27952603
Vychází 4x ročně, cena 63,- Kč
Roční předplatné 252,-Kč

Objednávky přijímá a vyřizuje

Obchodní odbor MV, p.o.
Hybernská 2, 110 00 Praha 1
tel: 974886612, 974886467 fax :974886824

Za věcnou správnost příspěvků ručí autoři

Přetisk povolen
pouze se souhlasem redakční rady

Podávání novinových zásilek
povolila Česká pošta s.p.,
Odštěpný závod Praha,
čj.6119/96 ze dne 15.10.1996

Určeno pro služební potřebu
policie ČR, obecní policie, SZ,
soudů a vybraných institucí
Povoleno MK ČR - 7834
ISSN 1211 – 8834

Titulní strana:

Obsah:

1. **NAD JEDNÍM ROZHODNUTÍM
VRCHNÍHO SOUD V PRAZE...**
JUDr. Jaroslava NOVOTNÁ
strana
2. **DROGOVÁ KRIMINALITA –
VÝSLEDKY ANALÝZY
VYBRANÝCH TRESTNÍCH SPISŮ**
PhDr. Alena MAREŠOVÁ
strana
3. **REGISTROVANÁ DROGOVÁ
KRIMINALITA A JEJÍ POSTIH V ČR
V LETECH 1996 - 2002**
JUDr. Petr ZEMEN, Ph.D.
strana
4. **DROGY A TĚHOTENSTVÍ**
PhDr. Ivana TRÁVNÍČKOVÁ
strana
5. **SVĚTOVÉ DROGOVÉ TRENDY:
SPOJENÉ NÁRODY VIDÍ VELKÉ
ZMĚNY**
Infomační středisko OSN
strana
6. **MARKETING S DROGAMI SOUVISÍ**
Pavel ŠTRACH
strana
7. **ZMĚNY V POLITICKÉM SYSTÉMU
ČESKÉ REPUBLIKY A JEJICH
VLIV NA DROGOVOU SCÉNU III.**
Jana HAMOUZOVÁ
strana
8. **BOJ PROTI ZNEUŽÍVÁNÍ
OMAMNÝCH JEDŮ**
*npor. NB Miroslav DUFEK, por. NB
Vladimír SVOBODA, ppor. NB František
ŠTĚRBA*
strana
9. **HISTORIE POLICIE A ČETNICTVA**
npor. Mgr. Lucie PTÁČKOVÁ
strana
10. **MALÁ POLICEJNÍ AKADEMIE**
Lenka ŠUBRTOVÁ
strana
11. **KNIHOVNIČKA BULLETINU**
Miloš VANĚČEK
strana

NAD JEDNÍM ROZHODNUTÍM VRCHNÍHO SOUDU V PRAZE ...

**JUDr. Jaroslava NOVOTNÁ, státní zástupkyně odbor trestního řízení
Vrchní státní zastupitelství v Praze**

Vrchní soud v Praze projednal ve veřejném zasedání, které se konalo dne 13. února 2003, odvolání, které podal S. P., státní občan Republiky Srbské, narozený dne 8.5.1976, bytem v Bělehradě. V době rozhodování vrchního soudu se nacházel ve vazbě. Jeho odvolání směřovalo proti rozsudku Městského soudu v Praze z 25.10.2002. Vrchní soud rozhodl, že z podnětu tohoto odvolání se napadený rozsudek podle § 258 odst. 1 písm. a), b), c) tr. řádu zrušuje a podle § 259 odst. 1 tr. řádu se věc vrací soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí.

Jaké byly právní a skutkové důvody k tomuto postupu? A proč je třeba toto rozhodnutí rozebírat, resp. čím se toto rozhodnutí vymyká z běžné rozhodovací praxe soudů ČR?

Především je nutno poznamenat, že napadený rozsudek se zruší podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. řádu pro podstatné vady řízení, které rozsudku předcházelo, zejména proto, že v tomto řízení byla porušena ustanovení, jimiž se má zabezpečit objasnění věci nebo právo obhajoby, jestliže mohly mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku, podle § 258 odst. 1 písm. b) tr. řádu se rozsudek zruší pro vady rozsudku, zejména pro nejasnost nebo neúplnost jeho skutkových zjištění týkajících se přezkoumávané části rozsudku, nebo proto, že se ohledně takové části soud nevypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí, a konečně podle § 258 odst. 1 písm. b) tr. řádu se rozsudek zruší, jestliže vzniknou pochybnosti o správnosti skutkových zjištění ohledně přezkoumávané části rozsudku, k objasnění věci je třeba důkazy opakovat nebo provádět důkazy další a jejich provádění před odvolacím soudem by znamenalo nahrazovat činnost soudu prvního stupně.

Obžalovaný byl (prozatím tedy nepravomocně) uznán vinným rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 25. října 2002 jednáním spočívajícím v tom, že společně po předchozí telefonické domluvě a rozdělení úloh s dosud neztotožněnou osobou jménem Ivan a dalšími blíže neztotožněnými osobami z České republiky a Svazové republiky Jugoslávie dne 25.10.2000 opatřili 2.971 gramů látky efedrin (který je uveden v příloze č. 9 zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, ve znění pozdějších předpisů, jako prekursor pro výrobu návykové látky metamfetaminu), přičemž z uvedeného množství by bylo možno vyrobit nejméně 2.228,2 gramů metamfetaminu. Látku efedrin nechali zmrznout a zabalit do zvláštního druhu sýra, který poté vložili do plastového kbelíku, jenž umístili do tašky, kterou téhož dne, tj. 25.10.2000 předali řidiči linkového autobusu na trase Bělehrad – Bratislava – Praha, jemuž sdělili, že takto posílají sýr bratru do České republiky, za což řidiči předali odměnu ve výši 20 DEM. Obžalovaný měl tašku s výše uvedeným obsahem vyzvednout na autobusovém nádraží v Praze a efedrin pak dále v České republice distribuovat. Toto se však nepodařilo, protože zásilka byla zadržena v autobusu pracovníky Celní služby Slovenské republiky již na hraničním přechodu Komárno.

Státní zástupce kvalifikoval v obžalobě toto jednání jako trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1, odst. 4 písm. c) tr. zákona, nalézací soud tuto kvalifikaci přijal a odsoudil obžalovaného na vinu pro tento trestný čin s tím, že mu za něj byl uložen jednak trest odnětí svobody v trvání deseti roků, pro jehož výkon byl podle § 39a odst. 3 tr. zákona zařazen do věznice s ostrahou, a jednak trest vyhoštění na dobu neurčitou.

Jak již shora uvedeno, proti tomuto rozsudku podal obžalovaný do výroku o vině a v důsledku toho i do výroku o uložených trestech ihned po jeho vyhlášení do protokolu u hlavního líčení odvolání, které pak jak sám, tak i prostřednictvím svého obhájce dodatečně

písemně odůvodnil. Státní zástupce odvolání nepodal, protože se jak s rozhodnutím o vině, tak s rozhodnutím o trestu ztotožnil.

Část odvolacích námitek obžalovaného – jakkoli zásadních pro rozhodnutí soudu o odvolání, pro účely našeho výkladu ovšem nepodstatných – se týkala hodnocení důkazů, které nalézací soud neprovedl podle názoru obžalovaného a jeho obhájce v souladu s ustanovením § 2 odst. 6 tr. řádu (orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případů jednotlivě i v jejich souhrnu), resp. je provedl v rozporu s principem *in dubio pro reo*, tj. v pochybnostech ve prospěch obžalovaného, kterýžto vyplývá ze základní zásady řízení trestního řízení, totiž ze zásady presumpce nevin. Pro nás je důležité, že se obžalovaný domáhal toho,

- aby jako důkaz nebyl přijat odposlech a záznam telekomunikačního provozu podle 88 tr. řádu, neboť podle jeho názoru nebyly splněny formální podmínky stanovené v § 88 odst. 1, 4 tr. řádu, a
- aby nebyla uznána jeho vina podle § 187 odst. 4 písm. c) tr. zákona, totiž že spáchal trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1 tr. zákona ve spojení s organizovanou skupinou působících ve více státech, neboť podle jeho názoru tato skutečnost nebyla prokázána a nalézací soud se v odůvodnění rozsudku omezil pouze na konstatování, že tomu tak bylo, aniž uvedl, jak a na základě jakých důkazů k tomuto závěru dospěl.

Jak již bylo řečeno shora, vrchní soud jakožto soud II. stupně se s odvolacími námitkami obžalovaného ztotožnil, odůvodnění zhodnotil jako důvodné a rozhodl o zrušení rozsudku a vrácení věci Městskému soudu v Praze k novému projednání. Městský soud v Praze bude při svém novém rozhodování vázán právním názorem, který vyslovil ve svém rozhodnutí vrchní soud, a bude muset provést úkony a doplnění, jejichž provedení odvolací soud nařídil (§ 264 odst. 1 tr. řádu). Věnujme se nyní dvěma shora uvedeným námitkám obžalovaného, které tedy vrchní soud akceptoval a které mají obecnější platnost i pro jiné trestní věci, v nichž jsou pachatelé stíháni za nelegální manipulaci s omamnými a psychotropními látkami.

Především je třeba konstatovat, že odposlech a záznam telekomunikačního provozu, který je jako jedno z opatření za účelem zajištění osob a věcí upraven v hlavě čtvrté trestního řádu, je s ohledem na způsob, jakým je obvykle páchan trestný čin podle § 187 tr. zákona, jedním z nejčastějších důkazních prostředků, které jsou opatřeny v přípravném řízení trestním a které jsou pak obžalobou navrhovány k provedení u hlavního líčení k důkazu. Tak tomu bylo i v daném případě, protože odposlechy byly obžalobou vedeny jako stěžejní za účelem odsouzení obžalovaného na vinu ve smyslu obžaloby.

Podstatou specifické činnosti prováděné orgány policie (§ 88 odst. 2 tr. řádu), kterou tedy trestní řád označuje jako *odposlech*, je před účastníky, kteří spolu v reálném čase komunikují prostřednictvím zařízení umožňujícího telekomunikační provoz, utajené vnímání jejich komunikace třetím subjektem, a to za účelem stanoveným trestním řádem. *Záznamem* se (podle konkrétních souvislostí) rozumí buď sám proces zachycení této komunikace na datový nosič, který umožní uchování komunikace a reprodukci zachycené komunikace v budoucnu, anebo to, co nosič obsahuje. Účel provádění obou těchto opatření vymezuje § 88 odst. 1 TrŘ, jako zjištění skutečností významných pro trestní řízení, o nichž se předpokládá, že budou sděleny prostřednictvím telekomunikačního provozu.

Pokud jde o *postup a podmínky* tohoto zásahu do ústavního práva na ochranu zpráv v telekomunikačním provozu jeho odposlechem a záznamem, jsou upraveny v trestním řádu (§ 88 a § 88a) a trestním zákoně (§ 41 odst. 2 a § 62 – pojem zvlášť závažného úmyslného trestného činu), dále v zákoně č.148/1998 Sb., o utajovaných skutečnostech, ve znění

pozdějších předpisů, a nařízení vlády č. 246/1998 Sb., kterým se stanoví seznamy utajovaných skutečností, ve znění pozdějších předpisů (zde viz příloha č. 6, poř. č. 4 a příloha č. 7, poř. č. 5), konečně je také třeba zmínit zákon č. 151/2000 Sb., o telekomunikacích a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Má-li být *záznam telekomunikačního provozu použit jako důkaz v rámci trestního řízení*, předepisuje trestní řád (§ 88 odst. 4), aby

- a) aby k záznamu byl připojen protokol, v němž budou uvedeny údaje o místě, času, způsobu a obsahu provedeného záznamu, jakož i o osobě, která záznam provedla, s tím, že
- b) záznam přitom může být zásadně používán k důkazu pouze v té věci, v níž byl odposlech (a záznam) proveden, v jiné trestní věci pak za podmínky, že v této trestní věci je vedeno trestní stíhání pro trestný čin uvedený v § 88 odst. 1 TrŘ nebo že s tím účastník odposlouchávané stanice souhlasí.

A právě protokol byl kamenem úrazu v námi sledované věci: Odvolací soud dal obžalovanému za pravdu, že odposlechy telefonních hovorů, o něž soud prvního stupně své závěry o jeho vině opírá jako o stěžejní a de facto jediné usvědčující důkazy, nejsou ve formě, v níž jsou zadokumentovány ve spisu, procesně použitelné, byť odposlechy byly ve smyslu § 88 odst. 1 tr. řádu řádně nařízeny rozhodnutím příslušného soudce.

Obecné náležitosti *protokolu*, který musí být pořízen a připojen k záznamu odposlechnutého telekomunikačního provozu, stanoví § 55 TrŘ, zvláštní náležitosti pak § 88 odst. 4 TrŘ. Kromě jiných je podstatnou náležitostí tohoto protokolu uvedení údajů o obsahu provedeného záznamu, zákon ovšem nestanoví, že by podstatnou náležitostí tohoto protokolu jako podmínky použití záznamu k důkazu byl přímo doslovný přepis jednotlivých hovorů z konkrétního záznamu, který byl proveden. Zákon tedy pouze jako podmínku pro použití záznamu k důkazu v trestním řízení – jak shora uvedeno – předepisuje, aby protokol obsahoval údaje o tom, kde, kdy, jak a kým byl odposlech a záznam proveden a co provedený záznam obsahuje, tedy údaje o čase jednotlivých hovorů, o číslech, z nichž bylo voláno na stanici, ohledně níž byl odposlech nařízen, jakož i o osobách uživatelů účastnických stanic (osoba volaného a volajícího).¹

V praxi soudů, státních zástupců, ale i policejních orgánů se někdy nedostatečně *rozlišuje mezi protokolem podle § 88 odst. 4 TrŘ a doslovným přepisem rozhovorů*, které byly odposlechnuty. Jak už bylo shora naznačeno a jak vyplývá z dikce trestního řádu („má-li být záznam telekomunikačního provozu užit jako důkaz ...“), je zcela jednoznačné, že soud musí od státního zástupce k důkazu obdržet s obžalobou přímo záznam, resp. datový nosič, na kterém byl zaznamenán odposlouchávaný telekomunikační provoz. Důkaz záznamem se pak před soudem provede *přehráním tohoto záznamu z nosiče*, na němž byl zachycen, za pomoci odpovídajícího technického zařízení. *Protokol*, který byl k němu opatřen a k záznamu přiložen podle § 88 odst. 4 TrŘ, se považuje za listinný důkaz ve smyslu § 112 odst. 2 TrŘ, a

¹) viz k tomu rozhodnutí Nejvyššího soudu sp.zn. R 56/2001, v němž v návaznosti na konkrétní řešenou trestní věc judikoval, že předpokladem provedení důkazu záznamem telekomunikačního provozu je sepsání protokolu o tomto úkonu, který musí obsahovat trestním řádem stanovené formální náležitosti, tj. údaj o čase jednotlivých hovorů, číslech a osobách volajícího a volaného. (Jsem toho názoru, že by protokol měl navíc obsahovat i shrnutí – byť stručné – obsahu jednotlivých rozhovorů, které byly odposlechnuty.) Nedostatek jejich splnění, a to zejména pokud jde o údaje o místě, času, způsobu provedení záznamu, jakož i osobě, která záznam pořídila, lze však odstranit, a to v řízení před soudem, stejným způsobem jako v případě odstranění formálních nedostatků protokolu sepsaného o jakémkoli jiném úkonu trestního řízení, např. výsledkem osob, které se provedení úkonu zúčastnily, příp. jej provedly, a to v procesním postavení svědka. Takový postup nelze podle názoru Nejvyššího soudu považovat za nepřipustnou manipulaci se záznamy telekomunikačního provozu a nevymyká se ani možností soudu, takže tento postup nevyžaduje další šetření ve smyslu ustanovení § 221 tr. řádu o vrácení věci státnímu zástupci k došetření.

proto se podle § 213 odst. 1 TrŘ přečte a osobám tam stanoveným se do něj umožní, pokud je to třeba, nahlédnout. Jak záznam, tak protokol jsou tedy ve smyslu § 89 odst. 2 tr. řádu důkazními prostředky, ovšem to, co z nich jako důkaz vyplývá, je třeba rozlišovat: zjednodušeně řečeno protokolem se dokazuje zákonnost postupu při provedení odposlechu, identita a integrita pořízeného záznamu, záznamem pak vina obžalovaného. V praxi státní zástupce obvykle opatří a soudu s obžalobou (kromě datového nosiče se záznamem) předloží doslovný přepis buď všech provedených odposlechnutých rozhovorů, nebo alespoň těch, které mají význam pro podporu obžaloby. Přepis ale může sloužit pouze k jeho orientaci v pořízeném záznamu na hmotném nosiči, resp. k tomuto cíli slouží i policejnímu orgánu, který koná vyšetřování, a pak soudci. Přepis ale státní zástupce k důkazu u soudního jednání navrhopat nemůže, přepis není možno považovat za listinný důkaz ve smyslu § 112 odst. 2 TrŘ, a jako takový podle § 213 odst. 1 TrŘ číst. Důkaz záznamem telekomunikačního provozu má speciálně stanovený režim v ustanovení § 88 odst. 4 TrŘ, který nelze obcházet tím, že se jeden důkaz (důkazní prostředek) přemění na jiný. Jsem toho názoru, že přepis záznamu, který byl pořízen z nosiče, tento záznam nemůže nahradit ani za situace, kdy došlo – z důvodu, který není rozhodný – ke zničení nosiče, resp. k jeho ztrátě či poškození. V takovém případě došlo vlastně ke ztrátě důkazu jako takového a byť i úkon, tj. odposlech byl proveden v souladu se zákonem, jeho výsledek nebude moci být v trestním řízení k důkazu použit, protože již reálně neexistuje.

Při vyšetřování nelegální manipulace s OPL je používání odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu k důkazu často ztíženo tím, že komunikaci (nejčastěji mobilními telefonními přístroji) vedou její účastníci buď výlučně v cizím jazyce, nebo cizí jazyk používá jeden z komunikujících. Záznam, který státní zástupce předloží soudu jako důkaz, tedy musí být přeložen (přetlumočen) do českého jazyka. Obvykle se v takových případech neprovádí doslovný přepis záznamu v cizím jazyce, ale tlumočnický vnímá poslechem komunikaci v cizím jazyce a její překlad písemně zaznamenává v českém jazyce. Soudu se pak – kromě datového nosiče – předkládá písemný překlad odposlechnuté a zaznamenané komunikace. Tento postup si během doby vytvořila praxe trestního stíhání a podle mého názoru není v rozporu s trestním řádem (§ 28). Opět zdůrazňuji, že trestní řád přepis jako důkaz nezná. Ani v této situaci není ovšem důkazem tlumočnickem písemně provedený překlad, ale zase záznam odposlechnutého telekomunikačního provozu v cizím jazyce na datovém nosiči, který soudu předloží státní zástupce. U soudu se záznam z nosiče přehraje, v tomto případě za přítomnosti tlumočnicka, který jej přeloží, resp. potvrdí soulad svého písemného překladu s originálním zaznamenaným zněním komunikace.

Pro úplnost je třeba dodat, že shora uvedené platí přiměřeně také pro *použití záznamu odposlechnutého telekomunikačního provozu k důkazu v jiné trestní věci* než v té, v níž byl odposlech a záznam proveden (§ 88 odst. 4 tr. řádu).

V námi sledované věci vrchní soud vycházel ze shora uvedených předpokladů a za té situace, kdy protokol vyhotovený a připojený k záznamu nebyl procesně perfektní, uložil Městskému soudu povinnost protokol doplnit, resp. opatřit v náležité formě a zajistit také řádný překlad záznamu zaznamenaných telefonních hovorů v souladu s trestním řádem. Osobně se již neztotožňuji se závěrem vrchního soudu ukládajícím soudu I. stupně, aby zajistil přepis hovorů, které probíhaly v srbochorvatštině, v tomto jazyce, protože přepis – jak jsem shora zdůvodnila – trestní řád za důkaz nepovažuje.

Druhou otázkou, která byla v rozhodnutí vrchního soudu v této trestní věci řešena, byla kvalifikace jednání obžalovaného podle § 187 odst. 4 písm. c) tr. zákona. Tato otázka ovšem nebyla řešena po věcné stránce, ale bylo konstatováno, že soud I. stupně uznání obžalovaného na vinu v tom smyslu, že trestný čin podle § 187 odst. 1 tr. zákona spáchal ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech, provedl pouze svým způsobem

automaticky a neuvedl v odůvodnění, na základě jakých důkazů a jakými úvahami k tomu dospěl.

Je pravdou, že v praxi (alespoň podle zkušeností státních zástupců z rozhodování Vrchního soudu v Praze) často i obžalobou navrhaná kvalifikace ve smyslu § 187 odst. 4 písm. c) tr. zákona není příliš často soudy uznávána. Je ovšem třeba kriticky připustit, že mnohdy je to proto, že skutkové okolnosti, které by tuto kvalifikaci odůvodňovaly, nejsou obžalobou na základě provedeného vyšetřování dostatečně prokázány. Pro uznání obžalovaného na vinu touto právní kvalifikací totiž nepostačuje pravděpodobnost, resp. jistota, že obviněný musel spolupracovat s takovou skupinou, protože to ani jinak být nemohlo, když např. se v cizině nalezne droga pocházející ze zdrojů v ČR, nebo naopak v ČR droga, která má s velkou pravděpodobností svůj původ v cizině.

Domnívám se, že ve vyšetřování je třeba velkou pozornost věnovat úvaze, zda přichází v úvahu pachatelé spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech prokázat, tedy zda je to možné (i za použití postupů mezinárodní justiční spolupráce) a za daných skutkových okolností konkrétního případu nutné. Poukazuji na to, že všechny orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v trestním řádu tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí (§ 2 odst. 5 tr. řádu – základní zásady trestního řízení, zásada vyhledávací).

Co tedy musí být pachatelé prokázáno, aby byl uznán vinným trestným činem podle § 187 odst. 1, odst. 4 písm. c) tr. zákona? Vymezit obecně okruh těchto skutečností je relativně jednoduché:

- existence organizované skupiny lidí,
- její působení ve více státech,
- spojení pachatele, který je trestně stíhán, s touto skupinou.

Stran *organizované skupiny lidí* je třeba prokázat existenci a působení sdružení nejméně tří osob trestně odpovědných, jejichž vzájemná součinnost na realizování trestné činnosti vykazuje takovou míru plánovitosti jejího průběhu a tomu odpovídající rozdělení a koordinaci úloh jednotlivých účastníků, že tyto okolnosti zvyšují pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu a tím i jeho nebezpečnost pro společnost. Nevyžaduje se, aby šlo o soustavnou nebo vícenásobnou trestnou činnost, ale pro naplnění tohoto znaku skutkové podstaty trestného činu postačí, když je tímto způsobem proveden i jeden akt trestné činnosti.² Pro naplnění kvalifikované skutkové podstaty tak nepostačuje, aby pachatel spolupracoval s někým v cizině, musí jít o sdružení nejméně tří lidí, které bude organizované ve shora naznačeném smyslu.

Taková skupina musí působit ve více než jednom státě, tj. *nejméně ve dvou státech*, případně včetně České republiky, a pachatel, který je stíhán v České republice, s ní musí být zcela konkrétně *spojen*, i když nemusí být jejím členem.

Jak vyplývá ze shora uvedeného, opravdu jednoduše se to řekne, obtížně se provede, resp. dokáže. Ideální důkazní stav je, když ona skupina je trestně stíhána v cizině, odkud lze cestou právní pomoci vyžádat důkazy k dokumentování toho, že skupina o nejméně třech trestně odpovědných osobách působila jako organizovaná ve smyslu § 34 písm. g) tr. zákona. Spojení obviněného stíhaného v České republice s touto skupinou bude buď možno rovněž

² srov. k tomu dnes již klasická rozhodnutí Nejvyššího soudu pod sp.zn. R 45/1986 a R 1/1980, která jsou porůznu citovaná v odborné literatuře, např. např. Šámal, P. – Púry, F. – Rizman S.: Trestní zákon. Komentář, 4. přepracované vydání, C. H. Beck, Praha 2002, s. 1007, resp. 1008, viz též výklad k pojmu organizovaná skupina podle § 34 písm. g) tr. zákona na s. 255 a násl.

dokumentovat na základě právní pomoci z ciziny (za tím účelem lze z ciziny vyžádat i záznamy tam provedených odposlechů telekomunikačního provozu), nebo bude možno využít právě odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, který byl uskutečněn mezi ním z České republiky a členy organizované skupiny působící v dalším státě. Skutečnost, že byla identifikovaná droga nalezena poté, co opustila území Česká republiky v cizině, nebo naopak v České republice, kam byla (zejména pod kontrolou policie) z ciziny dopravena, je velmi významnou okolností, ovšem pouze jednou ze shora uvedených, které bude třeba dokazovat.

Subjektivní stránka trestného činu pachatele pak musí pokrývat všechny rozhodné skutečnosti, tj. včetně organizovaného charakteru skupiny a jejího působení ve více státech, i když podle § 6 písm. b) tr. zákona k naplnění kvalifikované skutkové podstaty podle § 187 odst. 4 písm. c) tr. zákona ohledně okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby (tj. spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech) postačí tzv. nevědomá nedbalost ve smyslu § 5 písm. b) tr. zákona (nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl). Pachatel také nemusí konkrétně, např. jménem či přezdívkou znát členy organizované skupiny, znát jejich začlenění (roli, úlohu) v organizované skupině, ale jeho subjektivní stránka musí pokrývat prokazatelně okolnosti, které o působení organizované skupiny svědčí.

Konečně třetí otázkou, kterou odvolací soud v této trestní věci řešil, ovšem nikoli z podnětu podaného odvolání, ale ze své vlastní iniciativy, byla kvalifikace jednání obžalovaného jako pokus trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 8 odst. 1 k § 187 odst. 1, popřípadě odst. 4 písm. c) tr. zákona. Shora bylo konstatováno, že zásilka, jejíž dodání do České republiky měl obžalovaný domluvit, byla prohlédnuta celními orgány ve Slovenské republice a prekursor z ní bylo odstraněn, takže již nedorazil ukrytý v síru do Prahy, kde na něj měl obžalovaný ve víře, že jej autobus přiveze, čekat s úmyslem ji převzít. Pokud tedy bez vědomí obžalovaného a nezávisle na jeho vůli byla zásilka zadržena, a to ještě aniž dorazila na území České republiky, nemohlo dojít k dokonání trestného činu a ze strany obžalovaného se muselo jednat toliko o tzv. nezpůsobilý pokus shora uvedeného trestného činu. Tento závěr odvolacího soudu, s nímž se ztotožňuji, je třeba přijmout ve všech obdobných situacích, tj. zejména tehdy, když se droga dostala z dispozice pachatele bez jeho vědomí zásahem příslušných orgánů, ale pachatel dále pokračuje v jednání za účelem dokonání trestného činu. Skutečnost, že jde v těchto situacích pouze o pokus, ovšem pokud jde o společenskou nebezpečnost pachatelova jednání, nehraje žádnou roli. Rovněž nepovede soud k tomu, že uloží nižší trest apod. jde spíše o otázku právní čistoty kvalifikace trestního jednání.

DROGOVÁ KRIMINALITA – VÝSLEDKY ANALÝZY VYBRANÝCH TRESTNÍCH SPISŮ

PhDr. Alena MAREŠOVÁ, Institut pro kriminologii a sociální prevenci,
Praha

Při studiu trestních spisů a dalších dostupných materiálů o drogové kriminalitě a doprovodných jevech pro potřeby studie IKSP „Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestně právní legislativy“ (A.Marešová, V.Nečada, K.Sluková, J.Sochůrek, P.Zeman –2003) bylo zformulováno **několik zobecnění**, či spíše postřehů, které předkládám k případné další diskusi.

Trestní spisy náhodně vybrané pro analýzu se týkaly případů projednávaných soudy v Praze převážně v letech 2000-2001. V jedné skupině to byly případy, jejichž pachatelé byli zjištěni a zadrženi po svém příletu na letiště Praha – Ruzyně. V další skupině to byly případy, v nichž v I. stupni rozhodoval Městský soud v Praze. Celkem to bylo 18 spisů. Poznátky ze spisů jsme doplnili o další zjištění z materiálů IKSP, státních zastupitelství (zprávy o činnosti) a soudů.

V závěru analýzy jsme zjistili, že přesto, že v mnoha případech zahrnutých do našeho výzkumu byla naplněna stejná skutková podstata „drogového“ trestného činu, za který byli pachatelé následně i odsouzeni, lze rozdělit případy kriminality, spojené s drogovou závislostí pachatelů, do tří skupin, jež se od sebe navzájem radikálně liší.

1) **V první skupině případů** se jedná především o trestnou činnost spojenou s **mezinárodním nelegálním obchodem s drogami**: o projevy činnosti nadnárodních zločinných organizací specializovaných mj. na pašování drog mezi státy i mezi kontinenty (po tzv. drogových cestách). Námi zpracované případy osob zadržených na letišti spadají do této skupiny mezinárodního zločinu, jež se vyznačuje, dle našeho mínění, následujícími charakteristikami:

a) V případech námi studovaných případů, každá pašovaná zásilka drog představovala značné množství drahé drogy – především kokainu a heroinu - v hodnotě často i několika miliónů korun.

V současnosti – po roce 2000 - se však projevuje opačný trend: více zásilek (často i několik nezávislých kurýrů v jednom letu) menší hodnoty a teprve součet jejich hodnot představuje významné finanční částky. Důvodem změny trendu je jednak nižší ztráta při zadržení jednoho kurýra a omezená možnost celních a policejních orgánů důkladně zkontrolovat větší množství ve stejnou dobu přicestovavších cizinců.

b) Na pohybu nelegálních drog mezi státy se i v tzv. tranzitních zemích podílejí dobře organizované skupiny, specializované právě na pašování drog. Tyto skupiny zajišťují ubytování kurýrů, jejich kontaktování, převzetí drog a další pohyb drog po vyznačené trase atd. Na rozdíl od zadržených kurýrů jde často o osoby, které jsou dlouhodobou součástí drogového „průmyslu“, osoby, pro které je tato činnost trvalou součástí jejich obživy – někteří z nich mají charakter národních rezidentů nadnárodních organizací. Na takovém pohybu drog se přizívují i další „odborné síly“ jako např. padělatelé dokladů, zloději dokladů pro kurýry, osoby poskytující další nezbytné „služby“ včetně zajištění „propustnosti hranic“. Tyto osoby jsou angažovány z řad místní galerky, ale i z řad zkorumpovaných zaměstnanců státní správy či chemických laboratoří, z řad farmaceutů atd.

- c) Pohyb drog probíhá podle předem zpracovaných scénářů, osvědčených dlouholetou praxí a přizpůsobujících se pružně jakýmkoliv změnám (včetně změn národních legislativ). Organizace cest je uvážlivá, počítá s možnými riziky a dokonce se snaží je předvídat. Součástí těchto plánů je i kalkulace se zadržením kurýra, tj. je kalkulováno i s možnými ztrátami. Cesty pohybu drog jsou nejen mezistátní, ale většinou mezikontinentální s připravenými variantami navzájem nahraditelných způsobů nelegální distribuce přes různé tranzitní země do zemí cílových.
- d) Jako kurýři jsou často užívány osoby z tzv. rozvojových zemí či států označovaných jako chudé země (Brazílie, Bolivie, Peru, Tunisu, Nigerie apod.). Jsou to často tzv. běžní občané, z pohledu trestního práva bezúhonní nebo téměř bezúhonní, kteří jsou toho času v tíživé životní situaci: nezaměstnaní, zadlužení, na útěku před osobními problémy apod. a jejich užití je omezeno jen na jednorázový či v případě úspěchu i opakovaný převoz drog. Tyto osoby nejsou do podrobnější organizace pohybu drog úmyslně zasvěcovány, sice obvykle tuší, že „pracují“ pro organizaci provozující nelegální či dokonce zločinnou činnost, ale svoji roli chápou jako okrajovou. Proto jejich informace jsou pro orgány činné v trestním řízení, získávané s cílem využít je v boji proti pašování drog, téměř bezcenné. Jsou však téměř vždy a ve všech státech jedinými trestně stíhanými osobami – teda jen jejich menší část. Občas se dokonce zdá, že v některých případech může jít o oběť úmyslně předhozenou k zadržení, s cílem utajit důležitější činnost, zásilku, či zkorumpovanou osobu pracující pro zločinnou organizaci. Vzhledem k tomu, že se jedná o tzv. koncové osoby v drogovém „průmyslu“ a jejich zadržení pro drogový byznys představuje jen ztrátu jimi přepravované drogy, nemá jejich zadržení pro účinný boj proti nelegálnímu tranzitu drog téměř žádný význam. Vyšší složky zločinných organizací specializovaných na mezinárodní nelegální obchod s drogami, zůstávají mimo trestní postih – tj. řídicí osoby těchto složek zůstávají utajeny, trestně nestíhány a svými zisky za svoji činnost odměňovány.
- e) Zisky spojené s nelegálním tranzitem drog musí být, z našeho pohledu, opravdu obrovské a z toho pohledu propustnost hranic tranzitních států veliká, když zadržení tiskem prezentovaného množství drog úspěšnost činnosti organizovaných zločinných skupin zjevně nepostihuje. Je to i potvrzením velikosti poptávky po drogách i znakem relativně malé rizikovosti v tomto druhu „podnikání“, s ohledem na celkový objem zisků.
- f) Nelegální tranzit drog je, vzhledem ke stálému výskytu stejně organizovaných případů, dobře fungujícím mechanismem, kde zásahy celníků přes veškerou snahu zisky z nelegálního prodeje drog nijak citelně nesnižují.
- g) Trestněprávní úprava postihu drogové kriminality jednotlivých států není velkou překážkou organizované kriminalitě spojené s nelegální distribucí drog, protože ve skutečnosti ji lze uplatnit především jen vůči lehce nahraditelným kurýrům a finanční škody ze zadržených drog nejsou zatím fatální. Mimo to ztráty patří ke všem druhům i legálního podnikání. Trestněprávní úprava je tak často chápána jen jako vymezení určitých omezení, která však lze při troše snahy bez větších problémů obejít s cílem maximalizovat zisk a minimalizovat možné ztráty. Proto další zdokonalování trestních kodexů ve vztahu k nelegálnímu obchodu s drogami bez uplatnění dalších navazujících opatření diplomatických, ekonomických, sociálních, zdravotních atd. nemůže snížit výskyt drogové kriminality tohoto druhu.

- 2) **Ve druhé skupině případů** jde o trestnou činnost spojenou s výrobou a distribucí drog na našem území, prováděnou převážně občany ČR (příp. dlouhodobě na našem území pobývajícími cizinci), s cílem obohatit se prodejem drog drogově závislým osobám z řad spoluobčanů.

Trestně stíhané osoby v této skupině jsou obvykle spojeny s výrobou a distribucí české speciality pervitinu, nákupem s cílem dalšího prodeje tvrdých drog a tzv. tanečních drog pocházejících ze zahraničí nebo s pěstováním a prodejem marihuany. (Značnou část tvoří ti, které lze označit jako obchodní mezičlánky). V případě mnoha dealerů (zahrnutých též do této skupiny) se jedná i o uživatele jimi distribuovaného „zboží“, kteří si prodejem vydělávají na vlastní dávku drog. Zřídka se jedná osoby bezúhonné. I tam, kde tyto osoby nebyly dosud trestně stíhány, tak jsou často spolutvůrci různých sociálně negativních jevů a vyznačují se společensky odsuzovanými způsoby obživy: prostitucí, parazitováním na rodičích či dalších příbuzných a známých, spojením s galerkou, kromě toho většina z nich zneužívá sociální systém ČR neoprávněným pobíráním různých sociálních dávek atd. Nezaměstnanost je jejich povoláním. I tam, kde zatím sami nejsou osobami na drogách závislými, tak distribuce drog včetně jejího prodeje nezletilým jim žádné skrupule nečiní. Prodej, příp. i výroba drog je pro ně základním a trvalým zdrojem příjmů a součástí jejich způsobu života. Mezi těmito osobami se relativně často vyskytují i cizinci více méně trvale žijící na našem území: občané Slovenska, Vietnamu, některých arabských států, Ukrajinci a další občané ze zemí bývalého SSSR, občané bývalé Jugoslávie apod. Stále častěji dochází k vytváření větších skupin s dělbou práce a propojením na další skupiny (např. provozovatele erotických podniků). Propojení na mezinárodní zločin není zatím běžné. Existují však kontakty na dealery tvrdých drog a tanečních drog ze zahraničí především tam, kde prodej právě těchto druhů drog je základním zdrojem zisků prodávajících.

Pachatelé drogové kriminality, kteří jsou stíháni a souzeni v ČR a jejich činnost nejvíce medializovaná, patří nejčastěji do této skupiny. Zde také zásahy orgánů činných v trestním řízení jsou důležitým prostředkem vedoucím k omezení této trestné činnosti. Spíše by měly vést. Bohužel zákrok proti takovým skupinám bývá, až na výjimky, náhodný. Ztěžuje to mj. charakter trestné činnosti – odpor uživatelů drog, ale někdy i jejich okolí, o drogové kriminalitě vypovídat, proti dealerům svědčit atd. Také přístup širší veřejnosti k drogové kriminalitě není jednoznačný (blíží se vztahu k legálnímu alkoholu) a často užití i prodej drog jsou tolerovány – o tom pojednávají mnohé další pasáže v naší studii. Proto také, jak vyplývá ze závěrů Zvláštní zprávy Nejvyššího státního zastupitelství o drogové kriminalitě, trestní justice v budoucnosti očekává další růst drogové kriminality. Dokonce očekává, že drogová kriminalita bude stále více ovlivňovat vývoj kriminality celkové, a to nejen co do kvality trestné činnosti, ale i co do její kvantity. My se s tímto názorem ztotožňujeme.

- 3) **Ve třetí skupině** se jedná o případy, kdy jednotliví **uživatelé nelegálních drog, či skupinky takových uživatelů, drogově závislých, s cílem opatřit si drogu se dopouštějí četných dalších trestných činů, především majetkových, občas násilných (např. loupeže).**

Drogy pro uspokojení vlastní závislosti si tyto osoby sami vyrábějí – pěstují – kupují. Sem lze zařadit i komunity uživatelů drog s drobnými dealery, v nichž převládají dlouhodobé kontakty vytvářené a udržované užíváním drog, často ve skupině. Patří sem i jednotlivci, kteří si pěstují marihuanu či „vaří“ drogu jen pro sebe nebo jí nabízejí bezúplatně dalším osobám blízkým či nahodilým. Zástupci této skupiny jsou často též

pachateli úmyslných ale i nedbalostních trestných činů spáchaných pod vlivem drog (úmyslné ublížení na zdraví, dopravní nehody apod.). Trestní stíhání a odsouzení na ně má obvykle malý vliv, při výkonu trestu působí úřadům značné potíže a při jejich kumulaci ve věznici působí výrazně rozkladně svoji snahou za jakoukoliv cenu dostat se k drogám. Po propuštění na svobodu se obvykle vracejí do „své“ komunity nazpět a pokračují v dřívějším způsobu života s drogou.

Prezentované rozdělení je jedním z dílčích výstupů studie IKSP k drogám a je chápáno jako podnět k další diskusi na zefektivnění opatření proti dalšímu šíření drogové kriminality.

REGISTROVANÁ DROGOVÁ KRIMINALITA A JEJÍ POSTIH V ČR V LETECH 1996-2002

JUDr. Petr ZEMAN, Ph.D., Institut pro kriminologii a sociální
prevenci, Praha

Při studiu jevu tak složitého a citlivého, jako je kriminalita spojená se zneužíváním omamných či psychotropních látek, je třeba pozornost napřít také ke sledování jeho vývoje. Takto zjištěné poznatky (samozřejmě ve spojení s informacemi z jiných zdrojů) přispívají k odhalení případných dopadů změn v legislativě, v přístupu orgánů činných v trestním řízení, ale také mohou naznačit některé prvky vývoje, který lze očekávat v budoucnu. Klíčovým termínem následujícího textu je „drogová kriminalita“. Pro správnou interpretaci je tedy vhodné na úvod alespoň stručně vymezit, v jakém smyslu bude používán. Drogami se budou rozumět výhradně tzv. nelegální drogy, tj. omamné a psychotropní látky uvedené v přílohách 1 - 7 zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, v platném znění (dále též OPL).³

Výraz „drogová kriminalita“ je možno vykládat v užším či širším smyslu. Prvý případ zahrnuje trestné činy nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187, § 187a, § 188 trestního zákona a trestný čin šíření toxikomanie dle § 188a trestního zákona. To jest trestné činy, jejichž objektem je zájem na ochraně společnosti před negativními důsledky nezákonné dispozice s OPL, přípravky obsahujícími OPL, prekursory a jedy. Ve druhém případě se jedná o veškerou trestnou činnost, v níž hrají právně relevantní roli drogy, tedy např. také některé případy trestných činů dle § 201, § 201a, § 280 trestního zákona, některé případy opatrovací kriminality či případy násilné trestné činnosti spáchané pod vlivem OPL.

Tento text obsahuje statistické údaje o vybraných ukazatelích kriminality, a to v časových řadách od roku 1996 do roku 2002. Příslušné ukazatele kriminality byly sledovány ohledně jednotlivých trestných činů patřících do skupiny drogové kriminality v užším smyslu, tj. trestných činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187, § 187a, § 188 trestního zákona a trestného činu šíření toxikomanie dle § 188a trestního zákona. Dále jsou připojeny údaje o uložených trestech, u nepodmíněných trestů odnětí svobody též o jejich délce. Údaje o počtu zjištěných trestných činů a jejich objasněnosti byly získány ze statistik Policie ČR, údaje o počtu stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob, stejně jako o uložených trestech, ze statistik Ministerstva spravedlnosti ČR.

Statistické údaje mohou být velmi cenným zdrojem informací, ovšem pokud jsou nedůsledně analyzovány, mohou se stát i podkladem pro zcela chybné závěry. Při hodnocení uvedených údajů je proto třeba mít neustále na paměti několik skutečností. Předně je to fakt, že zatímco policejní statistiky pracují především s trestnými činy, statistiky Ministerstva spravedlnosti ČR evidují především osoby, proti nimž je trestní řízení vedeno. V tabulkách jsou tedy uvedeny z policejních statistik získané počty zjištěných a objasněných trestných činů, přičemž samozřejmě záleží na metodice zvolené při vykazování jednotlivých případů (a jejich případných změnách), neboť způsob, jakým je pojem „trestný čin“ používán v policejní statistice, neodpovídá zcela vymezení obsahu tohoto pojmu v teorii trestního práva. Pokud se jedná o obsah jednotlivých sledovaných kategorií ze statistik Ministerstva spravedlnosti ČR, lze vycházet z vysvětlivek ke statistické ročence. Stíhanými osobami se tak rozumí osoby, proti kterým bylo v daném roce vedeno trestní stíhání dle § 160 trestního řádu (roky 1996, 1997 a 1998), popř. jejichž trestní stíhání podle § 160 trestního řádu bylo v daném roce

³ do nabytí účinnosti zákona č. 167/1998 Sb. dne 1. 1. 1999 byl výčet OPL obsažen v nařízení vlády ČSR č. 192/1988 Sb.

ukončeno (roky 1999, 2000, 2001 a 2002). Jako obžalované jsou vykazovány osoby, na které byla v daném roce podána obžaloba dle § 176 trestního řádu, a jako odsouzené ty, jejichž odsuzující rozsudek nabyl v daném roce právní moci.

S tím souvisí i skutečnost, že lze spíše hodnotit časové řady jednotlivých sledovaných kategorií, než vzájemný vztah jednotlivých kategorií v témže roce (např. poměr stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob v roce 1996). Důvodem je fakt, že každá z těchto kategorií se vztahuje právě jen k danému roku, takže kupříkladu zdaleka ne o všech osobách, na které byla v určitém roce podána obžaloba, bylo v témže roce soudem také pravomocně rozhodnuto. I s tímto vědomím je však překvapující rozdíl v údajích Ministerstva spravedlnosti ČR, týkajících se počtu obžalovaných osob a počtu osob, o kterých bylo pravomocně rozhodnuto (tedy nejen počet odsouzených osob, ale i těch, jež byly obžaloby zproštěny, jejichž stíhání bylo zastaveno atd.). Počty obžalovaných osob (nejen v případech drogové kriminality) vykázaných státním zastupitelstvím jsou ve všech sledovaných letech významně vyšší než počty obžalovaných, jejichž trestní stíhání v daném roce podle údajů soudu pravomocně skončilo. Přes výše popsanou skutečnost, že o podaných obžalobách bývá často rozhodnuto až v následujících letech, je tento jev závažnější. Částečným vysvětlením by mohla být praxe, kdy do počtu obžalovaných osob jsou zahrnovány i případy, kdy soud vrátí věc státnímu zástupci k došetření a obviněný je následně v dalším roce obžalován znovu, tedy případy kdy bylo na tutéž osobu v téže věci (nikoliv však v tomtéž roce) podáno více obžalob. Taková osoba se objeví mezi obžalovanými v každém roce, v němž na ni byla podána obžaloba, ačkoliv se jedná stále o tutéž věc, zatímco ve statistice soudní se objeví v téže věci pouze jednou - v roce, kdy rozsudek nabyl právní moci.

Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů - § 187 tr. zák.:

Tab. 1 - trestná činnost

rok	zjištěno	objasněno	objasněno t v %	stíháno osob	obžalováno osob	odsouzeno osob
1996	1436	1431	99,7	706	608	283
1997	2303	2290	99,4	920	789	357
1998	4056	4034	99,5	1185	1029	702
1999	6100	6064	98,9	1300	1102	765
2000	3292	2892	87,8	1547	1276	819
2001	3198	2968	92,8	1640	1418	905
2002	3359	3150	93,8	1603	1444	1007

Tab. 2 - uložené tresty

rok	odsouzeno osob celkem	NEPO	PO	peněžitý trest	obecně prospěšné práce	jiný trest	upuštěno od potrestání
1996	283	116	149	7	-*	5	6
1997	357	145	192	9	6	2	3
1998	702	279	358	17	15	1	32
1999	765	279	432	4	23	0	27
2000	819	315	441	1	34	2	26
2001	905	365	474	3	41	5	17
2002	1007	347	540	3	77	6	34

*- v roce 1996 nebyl trest obecně prospěšných prací samostatně vykazován, pokud byl uložen, je obsažen ve skupině „jiný trest“

Tab. 3 - uložené nepodmíněné tresty odnětí svobody

rok	počet NEPO	do 1 roku	přes 1 do 5 let	přes 5 do 15 let
1996	116	39	61	16
1997	145	56	75	14
1998	279	75	180	24
1999	279	63	192	24
2000	315	46	238	31
2001	365	65	257	43
2002	347	58	257	32

Obecně lze konstatovat, že objasněnost drogové kriminality podle policejních statistik je pravidelně velmi vysoká. Je ovšem pravdou, že sama policie přiznává vysokou latenci těchto deliktů, která vyplývá z jejich povahy, z faktu, že zde zpravidla neexistuje osoba, která by se subjektivně cítila jako oběť trestného činu, že se často stírají rozdíly mezi těmito „oběťmi“ a pachateli, kteří náleží ke stejné svébytné subkultuře. Jediný významný propad objasněnosti - cca o 10 % - byl mezi všemi drogovými delikty zaznamenán právě u trestného činu dle § 187 tr. zák. (který je tradičně nejfrekventovanějším drogovým trestným činem), a to v roce 2000. V tomtéž roce u něj došlo k prudkému propadu v počtu zjištěných deliktů, což se ovšem v tomto ani v následujícím roce nepromítlo do počtů stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob, které od r. 1996 vcelku pravidelně narůstají (s výjimkou poklesu počtu osob stíhaných v r. 2002).

Mezi tresty uloženými za trestný čin dle § 187 tr. zák. trvale převládá podmíněný trest odnětí svobody, představující více než polovinu všech odsuzujících rozsudků. Po několika letech poklesu podílu nepodmíněných trestů odnětí svobody nastal v roce 2000 obrat a v roce 2001 již podíl těchto trestů na všech odsouzeních dosahoval téměř výše podílu z roku 1996 (41% - 40,3%). V roce 2002 však tento podíl znovu poklesl na nejnižší úroveň za celé sledované období (34,5 %). Podíl ostatních trestů se teprve v roce 2001 dostal nad hranici 5 %, zejména zásluhou rostoucího počtu ukládaných trestů obecně prospěšných prací.

Na složení uložených trestů odnětí svobody podle jejich výše se odrazil fakt, že s účinností od 1. 7. 1998 došlo k úpravě trestních sazeb, a to v základní skutkové podstatě zvýšením na jeden rok až pět let, takže uložení trestu odnětí svobody do jednoho roku je nadále možné jen u mladistvých či za využití institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody dle § 40 či § 32 trestního zákona. Určitou roli by mohla sehrát i praxe, při níž by docházelo k tomu, že některé nejméně závažné skutky by od roku 1999 byly kvalifikovány podle § 187a tr. zák. Trvale nejvíce ukládanými nepodmíněnými tresty odnětí svobody jsou tresty v rozmezí přes jeden rok do pěti let, přičemž jejich podíl se vyšplhal nad 70 %. Od roku 1999 roste podíl trestů v rozmezí přes pět do patnácti let, jehož výše v roce 2001 překonala 10 % (což bylo naposledy vykázáno v roce 1996), přičemž i v r. 2002 se udržela nad devíti procenty. Důvodem může být jak úspěšnost orgánů činných v trestním řízení při odhalování a stíhání příslušníků vyšších struktur drogové kriminality, tak i změna v přístupu soudů k trestání pachatelů závažnějších forem drogové trestné činnosti.

Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů - § 187a tr. zák.:**Tab. 4 - trestná činnost**

rok	zjištěno	objasněno	objasněno t v %	stíháno osob	obžalován o osob	odsouzeno osob
1999	228	226	99,1	130	115	18
2000	212	207	97,6	187	158	63
2001	241	231	95,9	261	215	86
2002	285	257	90,2	244	206	103

Tab. 5 - uložené tresty

rok	odsouzeno osob celkem	NEPO	PO	peněžitý trest	obecně prospěšné práce	jiný trest	upuštěno od potrestání
1999	18	11	3	1	2	1	0
2000	63	17	30	2	6	4	4
2001	86	16	45	2	18	0	5
2002	103	18	60	3	17	2	3

Tab. 6 - uložené nepodmíněné tresty odnětí svobody

rok	počet NEPO	do 1 roku	přes 1 do 5 let	přes 5 do 15 let
1999	11	10	1	0
2000	17	13	4	0
2001	16	12	4	0
2002	18	10	8	0

Zatímco počty zjištěných a objasněných trestných činů podle § 187a tr. zák. za celou dobu účinnosti novely zavádějící uvedený paragraf stouply pouze mírně, výraznější nárůst se projevil u počtů stíhaných, obžalovaných a zejména odsouzených osob. I když vezmeme v úvahu skutečnost, že v prvním roce účinnosti nebyly ukončeny zdaleka všechny případy, které se vyskytly v policejní evidenci, nárůst mezi roky 2000 a 2002 činil více než 60 %, je tedy značný. Přesto nejsou počty stíhaných a odsouzených osob nijak závratné a v tomto směru se zřejmě nenaplnují obavy odpůrců zavedení § 187a do trestního zákona. Je však otázkou, zda tomu tak je v důsledku citlivého postupu orgánů činných v trestním řízení při kvalifikaci jednotlivých případů, nebo se jedná o výsledek vysoké latence daného druhu kriminality.

Ke zřejmě pochopitelnému vývoji dochází ve skladbě ukládaných trestů, kdy se výrazně snížil podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody na všech případech odsouzení obžalovaného (61,1 % v r. 1999, 17,5 % v r. 2002), a to zejména ve prospěch trestů podmíněných, které v roce 2002 představovaly již téměř 60 % všech případů odsuzujících rozsudků. Rovněž podíl trestu obecně prospěšných prací se za sledované čtyři roky výrazně zvýšil. Výše ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody odpovídá trestním sazbám za uvedený trestný čin, které v základní skutkové podstatě činí až dva roky a ve skutkové podstatě kvalifikované jeden rok až pět let. Většina uložených nepodmíněných trestů tak nepřesahuje jeden rok, i když v r. 2002 vzrostl podíl trestů přes jeden rok do pěti let..

Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů - § 188 tr. zák.:**Tab. 7 - trestná činnost**

rok	zjištěno	objasněno	objasněno t v %	stíháno osob	obžalováno osob	odsouzeno osob
1996	156	155	99,4	181	165	27
1997	101	101	100	159	140	32
1998	101	101	100	184	159	55
1999	90	89	98,9	141	119	38
2000	122	122	100	228	190	29
2001	157	156	99,4	222	195	62
2002	216	206	95,4	247	223	58

Tab. 8 - uložené tresty

rok	odsouzeno osob celkem	NEPO	PO	peněžitý trest	obecně prospěšné práce	jiný trest	upuštěno od potrestání
1996	27	7	16	2	-*	0	2
1997	32	6	23	1	0	0	2
1998	55	8	41	1	3	0	2
1999	38	7	26	1	2	1	1
2000	29	3	22	0	4	0	0
2001	62	13	40	4	4	0	1
2002	58	10	34	1	12	0	1

*- v roce 1996 nebyl trest obecně prospěšných prací samostatně vykazován, pokud byl uložen, je obsažen ve skupině „jiný trest“

Tab. 9 - uložené nepodmíněné tresty odnětí svobody

rok	počet NEPO	do 1 roku	přes 1 do 5 let	přes 5 do 15 let
1996	7	6	1	0
1997	6	4	2	0
1998	8	1	7	0
1999	7	3	4	0
2000	3	2	1	0
2001	13	4	8	0
2002	10	2	8	0

Vývoj počtu zjištěných a objasněných trestných činů dle § 188 tr. zák. prošel podle policejních statistik ve sledovaném období propadem, vrcholícím v r. 1999, a opětovným nárůstem až na nejvyšší úroveň od roku 1996. Velmi vysoká je vykazovaná objasněnost této trestné činnosti, která je zde ovšem vzhledem ke skutkové podstatě pochopitelná. V údajích o počtech stíhaných a obžalovaných osob stojí za zmínku přibližně šedesátiprocentní nárůst mezi roky 1999 a 2000, který se poté projevil i ve více než stoprocentním nárůstu počtu osob odsouzených v následujícím roce.

Skladba uložených trestů byla po sledované období poměrně stálá. Charakterizuje ji převaha podmíněných trestů odnětí svobody a opětovný nárůst trestů nepodmíněných v roce 2001. Podíl ostatních trestů na všech odsuzujících rozsudcích se od r. 1999 drží nad deseti procenty a v r. 2002 překonal dvacetiprocentní hranici. Ohledně výše ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody je třeba jen zopakovat vliv novely č. 112/1998 Sb., zpřísnující od 1. července 1998 trestní sazbu v prvním odstavci § 188 na jeden rok až pět let, čímž omezila možnost ukládání trestů odnětí svobody do jednoho roku a přesunula tak většinu trestů do kategorie přes jeden rok do pěti let.

Šíření toxikomanie - § 188a tr. zák.:

Tab. 10 - trestná činnost

rok	zjištěno	objasněno	objasněno t v %	stíháno osob	obžalováno osob	odsouzeno osob
1996	446	444	99,6	212	183	24
1997	449	441	98,2	256	223	30
1998	1077	1075	99,8	407	342	45
1999	1302	1298	99,7	513	429	70
2000	832	829	99,6	491	419	61
2001	613	607	99,0	396	332	41
2002	470	446	94,9	410	374	48

Tab. 11 - uložené tresty

rok	odsouzeno osob celkem	NEPO	PO	peněžitý trest	obecně prospěšné práce	jiný trest	upuštěno od potrestání
1996	24	5	17	0	-*	2	0
1997	30	4	20	1	0	0	5
1998	45	1	35	1	1	0	7
1999	70	6	46	0	6	0	12
2000	61	7	43	2	5	0	4
2001	41	10	23	1	5	0	2
2002	48	4	31	0	7	0	6

*- v roce 1996 nebyl trest obecně prospěšných prací samostatně vykazován, pokud byl uložen, je obsažen ve skupině „jiný trest“

Tab. 12 - uložené nepodmíněné tresty odnětí svobody

rok	počet NEPO	do 1 roku	přes 1 do 5 let	přes 5 do 15 let
1996	5	3	2	0
1997	4	3	1	0
1998	1	1	0	0
1999	6	4	2	0
2000	7	4	3	0
2001	10	6	4	0
2002	4	4	0	0

Počty zjištěných a objasněných trestných činů dle § 188a tr. zák. ve sledovaném období rostly až do roku 1999 a od té doby klesají, přičemž k výraznému, více než dvěstěprocentnímu meziročnímu nárůstu došlo v roce 1998, zatímco naopak pokles mezi roky 1999 a 2000 činil téměř 40%. Tato tendence, i když ne tak výrazná, se projevila i ve statistikách Ministerstva spravedlnosti ČR, kdy nárůst počtu stíhaných a obžalovaných v roce 1998, a počtu odsouzených v roce následujícím, představoval více než padesát procent. K významnějšímu poklesu pak došlo v roce 2001.

Ohledně skladby ukládaných trestů je vývoj obdobný jako u trestného činu dle § 188 tr. zák. - tedy trvalá převaha podmíněného odsouzení, ovšem s narůstajícím podílem jiných trestů nespojených s odnětím svobody. Po několika letech poklesu se od r. 1999 zvyšoval podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody, nicméně v r. 2002 opět citelně poklesl. Délka ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody se odvíjí od trestní sazby, jejíž horní hranice byla u základní skutkové podstaty zvýšena od 1. 7. 1998 z jednoho na tři roky a u skutkové podstaty kvalifikované ze tří na pět let, takže stále je většina trestů ukládána v délce do jednoho roku.

Výše popsané údaje o registrované drogové kriminalitě v ČR, a o trestech za ni ukládaných, naznačují některé vývojové trendy zejména pokud se jedná o postih pachatelů. Obecněji lze ve sledovaném období konstatovat nárůst podílu trestů nespojených s odnětím svobody pachatele, především trestu obecně prospěšných prací. Jak bylo uvedeno v úvodu, statistická data je třeba hodnotit opatrně. Pokud však je k nim přistupováno zodpovědně a s vědomím rozdílů v metodikách jejich sběru u různých orgánů včetně možného zkreslení v důsledku změn v těchto metodikách, mohou poskytnout velice cenný materiál jak k hodnocení dosavadního vývoje dané oblasti, tak i k prognózování vývoje budoucího.

PRAMENY:

- Statistická ročenka kriminality. Ministerstvo spravedlnosti ČR
- Kapesní ročenka kriminality v ČR. Policejní prezidium ČR
- Statistické údaje o kriminalitě na území České republiky. Policejní prezidium ČR
- www.mvcr.cz

DROGY A TĚHOTENSTVÍ

PhDr. Ivana TRÁVNÍČKOVÁ, CSc.,
Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha

V poslední době se podle epidemiologických údajů v České republice radikálně zvýšilo procento žen zneužívajících drogy.

Způsob života drogově závislých žen je neuspořádaný a bývá ovlivněn takovými stresovými faktory jako je nezaměstnanost, prostituce a kriminalita. K nejzávažnějším problémům patří užívání návykových látek v těhotenství protože zhoršuje nejen zdravotní stav ženy, ale i jejího dítěte. Stává se, že se u dítěte po porodu objeví abstinenci syndrom, jako důsledek matčiny závislosti na droze. S tím souvisí i nejdůležitější otázka vztahující se k zneužívání drog ženskou populací. Podle jakých společenských kritérií řešit zacházení s těhotnou toxikomankou?

Vzhledem k osobitému stylu života a pro četné poruchy menstruačního cyklu, spojené zejména s užíváním vyšších dávek heroinu, si často ženy zneužívající drogy možnost gravidity ani nepřipouštějí. Drogově závislé také nejeví velkou ochotu ke spolupráci s poradnou pro těhotné. Anamnestické údaje doplňují nezřídka až na poslední chvíli před porodem. Informace o délce užívání drogy jsou obvykle nepřesné, neboť většina toxikomanek si jen velmi těžko vzpomíná na přesné údaje.

Podle tvrzení lékařů jsou drogově závislé ženy oproti jiným gravidním, v důsledku své závislosti a rizikového životního stylu, vystaveny častějšímu výskytu různých somatických poruch. Drogově závislé trpí tzv. „**nutričním**“ **deficitem**, to znamená, že mají oslabeny centrální mechanismy, které řídí pocity sytosti a hladu. Jsou zaměstnány sháněním drogy, kterou často zakoupí a konzumují místo jídla.

S drogovou závislostí úzce souvisí i změna psychiky, nedostatečná výživa a hygiena, promiskuita spolu s obstarávající prostitutací a nechráněným sexem působí častá zánětlivá onemocnění ženy. Snížená obranyschopnost organismu, nezáměr o vlastní zdravotní stav v těhotenství a o vývoj plodu opět zvyšují riziko infekcí. Předčasný odtok plodové vody je častý zejména u gravidních užívajících heroin. Nejčastějšími komplikacemi těhotenství u toxikomanek jsou zejména potrat, předčasný porod a záněty porodních cest.

Každá gravidní toxikomanka by měla být sledována jako vysoce riziková gravidita, neboť tyto ženy jsou často podvyživené, trpí anemií a hepatitidou B nebo C. Zvýšeně se u nich vyskytují sexuálně přenosné infekce. *Ohrožení zdravotního stavu a růst plodu souvisí ve velké míře se závažností drogové závislosti a zdravotním stavem matky.* Plod se stává pasivním - nedobrovolným narkomanem, neboť většina návykových látek lehce prostupuje přes placentu a v krvi plodu dosahuje stejných nebo někdy i vyšších koncentrací než u matky.

Rizikové jsou výkyvy hladin návykových látek v krvi v období abstinence a předávkování a také jedná-li se o polytoxikománii. *Některé drogy - alkohol, barbituráty, kokain, vyvolávají vznik vrozených vad.*^{4/}

Bez rizika není ani detoxikace během těhotenství, zejména pokud by probíhala bez monitorování plodu.

Lékaři upozorňují, že krátce po narození přestává dodávka drogy od matky a u novorozence se může začít projevovat abstinenci syndrom. **Mimo druhu drogy, na kterém je matka závislá, závisí výskyt a závažnost abstinenci syndromu u novorozence na čtyřech faktorech: dávce drogy užívané matkou, časovém intervalu od poslední dávky, době**

⁴ Huttová, M., Drobná, H., Jurkovičová, J., Pavelková, M., Chovancová, D., Hartmanová, I.: Následky závislosti těhotných žen od alkoholu a drog pro plod a novorozenca. Alkoholismus a drogové závislosti 34, 2/1999

trvání drogové závislosti a gestačního věku dítěte (tj. stáří plodu v děloze - udává se obvykle v týdnech).

Nejčastější drogy, které vyvolávají pasivní závislost u novorozence jsou: barbituráty, alkohol, nikotin, heroin. Kokain a pervitin nevyvolávají silnou tělesnou závislost⁵/

Z klinických projevů abstinčního syndromu u novorozenců, jsou obvyklé poruchy dýchání, třes končetin až křeče, dále zívání, slinění, škytavka, kýchání a silné pocení. Při návyku na heroin je časté zvracení a průjem. Opiáty dobře procházejí placentou a proto se abstinční příznaky vyskytují téměř u každého novorozence matky závislé na heroinu. Děti žen závislých na opiátech mají nižší porodní váhu. Mezi další následky návyku na heroin patří u dětí dlouhotrvající problémy s pitím, zvýšená dráždivost, poruchy spánku, později poruchy chování a učení.

„Podle American Medical Association - gravidní drogově závislá žena by se měla ještě před porodem podrobit odvykací léčbě. Není-li dost času na úplné vysazení drogy, potom může žena zůstat na opiátech a v odvykací léčbě pokračovat později.

V současnosti je už více méně jasné, že u většiny drogově závislých žen nelze dosáhnout úplné abstinence od opiátů. Proto se mnozí odborníci přiklánějí k metadonovému programu, který podstatně mění sociální situaci žen, jejich somatický stav, průběh gravidity a stabilizuje stav také po porodu. Metadon je pokládán za vhodný způsob léčení i u gravidních. Léčba metadonem však zůstává metodou volby. Metadon by se měl gravidním ženám podávat jen tehdy, když jeho příznivé působení převáží nad možnými riziky. Je-li metadon pro plod škodlivý není definitivně jasné. Děti se často rodí s abstinčními příznaky. Ženy užívající metadon nemají kojit.“⁶/

U těhotných žen závislých na heroinu je pro vývoj plodu velkou pomocí substituční léčba, která úroveň drogy v těle matky stabilizuje. Přesto, že metadonová léčba závislých na opiátech není optimální, je v těchto případech asi nejprijatelnější. Možné ohrožení plodu snižuje i skutečnost, že se již matka nemusí tolik zabývat prostitucí či kriminální činností.

V dalším vývoji dítěte matky závislé na heroinu se často vyskytují poruchy somatického charakteru, retardace růstu, poruchy chování, učení, často agresivita, impulsivita apod.

Specifickým problémem je alkoholický syndrom. V těhotenství nelze žádnou dávku alkoholu považovat za bezpečnou. Je potvrzeno, že alkohol má i v malých dávkách nepříznivý vliv na psychomotorický vývoj kojenců a dostává se i do mateřského mléka.

Těhotné ženy by měly během těhotenství i laktace dodržovat naprostou abstinenci.

Zásluhou amerických vědců bylo v roce 1973 popsáno typické poškození plodu a novorozence při nadměrném požívání alkoholu matkou v průběhu těhotenství, které lze shrnout následovně :

- *Alkohol požitý matkou přechází zcela volně z jejího krevního oběhu do oběhu dítěte a poškozuje jeho mozkovou tkáň. Prokazatelně škodlivý vliv na plod má denní dávka od 60 - 80 g čistého alkoholu a škodlivá může být již poloviční dávka, tedy 30 g alkoholu denně. Odolnost organismu a metabolická schopnost jater vytvářejí individuální odchylky a výjimky, na základním faktu to však nic nemění.*
- *Jestliže těhotná žena nadměrně požívá alkohol, může pak s velkou pravděpodobností porodit defektní dítě. Nejzávažnějším poškozením je postižení jeho centrálního nervového systému s poruchou intelektu - rozumové schopnosti dítěte bývají sníženy do pásma*

⁵ Nešpor, K., Csémy, L.: Léčba a prevence závislostí. Psychiatrické centrum Praha, 1996 s. 158

⁶ Vavrušková, L., Bálenťová, E., Koníková, M.: Gravidné závislé od heroínu. Alkoholizmus a drogové závislosti, 33, 2/1998, s. 77

hlubšího podprůměru, ale i do debility, popřípadě i imbecility. Rovněž lze pozorovat zřetelné změny vzhledu dítěte upozorňující na toto poškození - typická je nízká porodní hmotnost s nedostatečným vývojem tukového polštáře. Onemocnění je označováno jako fetální alkoholový syndrom (FAS). Pokud matka začne abstinovat, další děti se rodí zdravé.^{7/}

Jednoznačně je potvrzený vliv alkoholu, který může v prvních týdnech těhotenství vyvolat vznik vrozených vad. „Opakovaně se prokázalo, že vrozené vady vzniklé účinkem alkoholu představují více než 50 % všech vrozených vad. Alkohol působí charakteristické poruchy vývoje dítěte. Téměř pravidelným nálezem je mentální retardace. Ve školním věku jsou téměř u všech dětí zjištěny poruchy pozornosti, agresivita a poruchy učení.“^{8/}

Důsledkem zdravotních potíží novorozence je nutná léčebná péče (někdy i na specializovaných odděleních) a tím je prodloužen pobyt v nemocnici. Hospitalizaci často prodlužuje i problematický kontakt s matkou a nejasná situace okolo odchodu dítěte z nemocnice. Zájem o drogu nezřídka převyšuje zájem o dítě.^{9/}

Novorozenci matek toxikomanek jsou častými adepty na umístění v kojeneckých ústavech, v lepším případě se dostávají do náhradní rodiny.

„Úmrtnost novorozenců s abstinčním syndromem matek závislých na drogách je nižší než 5 %. Jejich další prognózu ovlivňují rizikové faktory během gravidity, porodu a přímého působení jednotlivých návykových látek na vývoj plodu.“^{10/}

Ohrožování plodu - ohrožování dítěte?

Pokud těhotná žena bere drogy, nebo pije alkohol, lékaři ji v tom nemohou zabránit, přestože vědí, že poškozuje zdraví svého dítěte. Za ohrožování dítěte je považována vědomá činnost vedoucí k jeho poškození. Pokud budoucí matka nedá na domluvy, nikdo ji za to nemůže trestat. Chybí zákon, podle kterého by mohla být stíhána. V případě existuje několik sporných otázek.

Do jaké míry je užívání drog v těhotenství vědomé poškození a jak dalece lze plod považovat za dítě? Někdejší Československo se sice v r. 1987 přidalo ke státům, které podepsaly Chartu práv dítěte, tedy dokument, jenž práva dítěte vymezuje. Podle této Charty má lidský plod stejná práva jako dítě narozené. Praxe je však jiná. Práva a zákony na ohrožování dětí jsou zaměřeny zejména proti zanedbávání rodičovské péče o děti narozené. (Úkolem organizací na ochranu dětí je, aby působnost zmíněných zákonů byla rozšířena a zákony se vztahovaly i na plod v těle matky, ale zároveň nebyla porušena práva ženy.).

Další otázkou ovšem je, do jaké míry jsou postihy vůči drogově závislým, těhotným ženám účinné a správné. Samotné užívání drog není v České republice trestné, takže „fetující,,

^{7/} Heller, J., Pecinová, O. a kol.: Závislost známá neznámá. Avicenum, Grada, 1996., s. 80

^{8/} Huttová, M., Drobná, H., Jurkovičová, J., Pavelková, M., Chovancová, D., Hartmanová, I.: Následky alkoholismu a drogové závislosti. Alkoholismus a drogové závislosti, 34, 1999, 2, s. 78

^{9/} Např. : U sledovaných novorozenců projevilo zájem o zdravotní stav svého dítěte pouze 40% matek nebo otců. Blíže viz - Huttová, M., Drobná, H., Jurkovičová, J. a kol. : Následky alkoholismu a drogové závislosti , Alkoholismus a drogové závislosti , 34, 1999, 2, s. 78

^{10/} Trnka, P., Šagát, T., Tuháský, J., Novák, I., Topolský, I.: Abstinční syndrom u novorozence matky závislé od heroínu - léčba Tramadolom. Alkoholismus a drogové závislosti 32, 1/1997, s. 33

budoucí matky nelze stíhat, záleží jen na jejich vůli. Názory, jak řešit problematiku gravidních toxikomanek jsou různé.

Někteří lékaři dokonce navrhuji, aby byly závislé těhotné ženy v zájmu dítěte podrobeny léčbě násilím. Přibližně v 75 % států Evropy existuje pravomoc nedobrovolně podrobit závislé lidi léčení. Jedná se především o osoby ohrožující určitým způsobem a jednáním sebe sama. V případě těhotných žen dochází k ohrožování druhé osoby.

Odvykací léčba během těhotenství se musí dělat citlivě, naprosto nezbytné je monitorování plodu. *Cílem je zabránit v průběhu těhotenství výkyvům v hladině drog a vzniku abstinčního syndromu u novorozence.* Poškození plodu v děloze působením drog nelze zatím zabránit. Mnoho žen, zejména v počáteční fázi těhotenství, užívá drogy záměrně ve snaze vyvolat spontánní ukončení gravidity. Ve velkém počtu případů je tento postup úspěšný, ale ne vždy.

Dojde-li po druhém trimestru těhotných k úmrtí plodu na základě požívání drog matkou, lze tento čin považovat za zabití ?

Přímo úměrně s přísností trestu za užívání drog v těhotenství, roste i počet neodborně provedených interrupcí a rovněž počet žen, které ze strachu před zjištěním drogy v těle raději úplně vynechají prenatální péči o dítě (pravidelné lékařské kontroly).

Je-li přítomnost drogy zjištěna při porodu, ztrácí žena právo na soukromí a nad jejím počináním a péčí o novorozence je stanoven povinný odborný dohled.

Věznění těhotných žen rozhodně nenarozeným dětem neprospívá. „*Ve státě¹¹/ Florida přišla péče (v r. 1995) o jednoho kokainového novorozence na 8179 dolarů /lékařská péče po porodu/. Florida je stát, v němž je vůbec z celých Spojených států uvězněných kokainových budoucích matek nejvíce. Veřejná politika a opatření navržená na kontrolu drogově závislých těhotných žen se dělí na 3 typy. Jedná se o :*

1. *narkotická opatření*
2. *opatření proti kriminalitě*
3. *informační opatření (poradenství).*

Všechny 3 typy jsou zaměřeny na trest těhotných užívajících kokain a na co nejlepší ochranu nenarozeného dítěte.

Ad 1/ jedná se především o zákony a opatření proti přechovávání drogy během těhotenství a také o zpřísněné postihy dealerů vědomě poskytující drogu těhotné ženě

Ad 2/ trestným činem je zde ohrožování zdraví a života nenarozeného dítěte. Práva nenarozeného dítěte a jeho zájmy jsou zde jednoznačně upřednostňovány a dokonce povýšeny nad právem ženy svobodně rozhodovat o svém těle.

Ad 3/ jedná se o speciální poradenství s odborným dohledem, v rámci něhož se žena pravidelně, povinně podrobuje drogovým testům.“

Ve vězení matky prožívají permanentní stres, nemají dostatečnou zdravotní péči, proto se v posledních letech uvažuje o přerušení trestu a jeho nahrazení vhodným léčebným programem..

V zájmu ženy je získat fyzické i psychické zdraví a dost síly na to postarat se o dítě. Vyjma nezbytných základů péče o dítě zahrnují programy také různou osvětu v oblasti sexu, chorob AIDS a jejich prevenci. Součástí je i prevence před depresivními stavy a před pokusy o sebevraždu. Účelem těchto programů je nejen získat základní znalosti a dovednosti v péči o dítě a vlastní osobu, ale zároveň vyvolat pozitivní motivaci k životu a absolutní odpoutání se od své minulosti. Musí dojít k všeobecné změně životního stylu.

Lékaři varují, že s přibýváním lidí závislých na drogách stoupne i počet dětí, které po celý život ponесou zdravotní následky z nezodpovědnosti svých matek.

¹¹ /Mahan, S.: Crack, cocaine, crime and women. Thousand Oaks, Sage Publ. 1996, 1, s. 116

Protidrogová komise ČR proto ve spolupráci s Charitou zřídila v Českém Těšíně azylový domov pro ženy závislé na drogách. Mohou v něm pobývat i narkomanky se svými dětmi. Cílem pracovníků domova, který je první tohoto druhu u nás, je mimo jiné vysvětlovat závislým ženám škodlivost drog a nabízet různé terapeutické programy.

Literatura:

- 1.. Huttová., M., Drobná, H. , Jurkovičová, J., Pavelková, M., Chovancová, D., Hartmanová I.: *Následky závislosti těhotných žien od alkoholu a drog pre plod a novorodenca. Alkoholizmus a drogové závislosti* 34, 2/1999,
2. Nešpor, K., Csémy, L.: *Léčba a prevence závislostí, Psychiatrické centrum Praha, 1996*
3. Drobná, H., Chovancová, D., Urbanová, T., Belan. V.: *Patologické zmeny CNS u novorodencov matiek závislých od heroínu. Alkoholizmus a drogové závislosti* 34, 1/1999,
4. Vavrušková, L., Bálentová, E., Koníková, M.: *Gravidné závislé od heroínu. Alkoholizmus a drogové závislosti*, 33, 2/1998,
5. Heller, J., Pecinovská, O. a kol.: *Závislost známá neznámá. Avicenum, Grada, 1996*
6. Huttová. M., Drobná, H., Jurkovičová, J., Pavelková, M., Chovancová, D., Hartmanová. I.: *Následky alkoholizmu a drogové závislosti* 34, 2/1999,
7. Trnka, P., Šagát, T., Tuhářský, J., Novák, I., Topolsky, I.: *Abstinenčný syndrom u novorodenca matky závislej od heroínu - liečba Tramadolom. Alkoholizmus a drogové závislosti* 32, 1/1997
8. Mahan, S.: *Crack, cocaine, crime and women. Thousand Oaks, Sage Publ. 1/1996*
9. Kůhn, Z.: *Ochrana lidského plodu v trestním právu. Příručky MS ČR, svazek 57, Praha 1998*

článek byl převzat s laskavým svolením:

Kriminalistika

čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi
ilustrační foto redakce Bulletinu

ročník XXXV **2**/2002

SVĚTOVÉ DROGOVÉ TRENDY : SPOJENÉ NÁRODY VIDÍ VELKÉ ZMĚNY

ZDROJ: informační středisko OSN, překlad Národní protidrogová centrála

Vídeň, 23.června (Informační služba Spojených národů) – Světové trhy s heroinem a kokainem vykazují velké nové tendence, tvrdí Úřad Spojených národů pro drogy a zločin (UNODC) ve své Zprávě o globálních trendech v nezákonných drogách z roku 2003 publikované dnes v Paříži. Na straně výroby se blíží některé dobré zprávy ze dvou hlavních oblastí výroby drog. Na straně zneužívání se odehrál důležitý vývoj, zejména pak v Evropě, Rusku a na Dálném východě.

Ve Zlatém trojúhelníku se zmenšily plochy pěstování máku v Barmě a Laoské lidově demokratické republice o 40 procent v období let 1998 až 2002 a tento klesající trend pokračuje v roce 2003. Celosvětově ve srovnání s rekordní sklizní roku 1999 produkce opia v roce 2002 byla o nějakých 22 procent nižší. Další dobré zprávy přicházejí z andské oblasti, kde Kolumbie dosáhla velice významného poklesu pěstování kokových keřů obnášejícího až 37 procentní snížení v období let 2000 a 2002; Bolívie se stala téměř okrajovým zdrojem; a Peru omezilo pěstování koky až téměř o 60 procent od roku 1995. Potenciální světová produkce kokainu poklesla z 950 tun v roce 1996 na 800 tun v roce 2002; další poklesy se očekávají v roce 2003.

„Pokud se udrží současné omezení pěstování opia, Zlatý trojúhelník by se mohl stát během několika málo let druhořadým zdrojem drog. Jsme také potěšeni velkým omezením světové nabídky kokainu.“, řekl Antonio Maria Costa, výkonný ředitel UNODC.

Ročenka, uveřejněná u příležitosti zítřejšího Mezinárodního dne proti zneužívání drog a nelegálnímu obchodu s drogami obsahuje úplné statistické údaje jak o nabídce nelegálních drog, tak o poptávce po nich, stejně jako analýzu významu těchto údajů.

VIENNA, 25 June (UN Information Service) - The world heroin and cocaine markets are showing major new tendencies, the United Nations *Office on Drugs and Crime* (UNODC) states in its *2003 Global Illicit Drug Trends Report*, launched in Paris today. On the production side, some good news is forthcoming from the two major illicit drug-producing regions. On the abuse side, important developments have taken place, especially in Europe, Russia and the Far East.

In the Golden Triangle - areas under opium poppy cultivation in Myanmar and Lao PDR have been reduced by 40 per cent between 1998 and 2002, and this downward trend continues in 2003. Globally, compared to the bumper harvest of 1999, opium-production in 2002 was some 22 per cent lower. The other good news comes from the Andean region, where Colombia has achieved a very significant decline of coca bush cultivation, amounting to a 37 per cent decrease between 2000 and 2002; Bolivia has become an almost marginal source; and Peru has reduced coca cultivation by about 60 per cent since 1995. Potential global cocaine production has declined from 950 tons in 1996 to 800 tons in 2002; further declines are expected in 2003.

“If the current reduction of opium cultivation is sustained, the Golden Triangle could well become a minor source of narcotics in the next few years. We are also pleased about the major reduction in the world cocaine supply,” Mr. Antonio Maria Costa, the Executive Director of UNODC, said during his presentation of the report.

This annual publication, released on the occasion of tomorrow's International Day against Drug Abuse and Illicit Trafficking, contains comprehensive statistics on both the supply of and demand for illicit drugs,

Zpráva také zdůrazňuje některé negativní směry vývoje. „Nárůst výroby opia v Afghánistánu zvýšil heroinový trh v oblasti a dále pak ve Střední Asii, Ruské federaci a východní Evropě. Epidemie AIDS/HIV se rozšířila znepokojující měrou díky zejména nárůstu nitrožilního zneužívání heroinu“, řekl pan Costa.

Dvě schůzky konané v současné době, schůzka skupiny osmi ministrů zahraničních věcí konaná v Paříži 22. května a rozprava rady bezpečnosti ze 17. června, které obě byly zaměřeny na hrozbu drog pocházejících z Afghánistánu, vyústily v závěr, spočívající v obnoveném závazku pomoci této zemi odstranit její drogovou ekonomiku.

„Co je třeba, to je větší politický, bezpečnostní a finanční kapitál, který je v současnosti k dispozici pro pomoc venkovským oblastem zasaženým pěstováním opia a především zlepšená schopnost ústřední vlády uskutečnit zákaz výroby opia,“ řekl pan Costa.

Zpráva UNODC potvrzuje výskyt stimulantů amfetaminového typu (ATS), syntetických drog, které zahrnují amfetamin, metamfetamin a ecstasy, jakožto „veřejného nepřítele číslo 1“ mezi nelegálními drogami.

„Na rozdíl od tradičních drog rostlinného původu výroba ATS začíná od snadno dostupných chemických látek v lehce utajitelných laboratořích. To činí stanovení lokalizace, rozsahu a vývoje výroby takovýchto nelegálních drog nesmírně obtížným“, řekl pan Costa. „Především, a to je poněkud znepokojující, příliš mnoho lidí, jak se zdá, promítá zneužívání syntetických drog a zvyšuje tak jejich akceptovatelnost ve společnostech“, dodal.

UNODC v současnosti podniká celosvětový průzkum, který vysvětlí více situaci ohledně ATS po celém světě.

„Vyzývám vlády k urychlenému vyplnění mezer v údajích o výrobě ATS, obchodu s nimi a jejich zneužívání, aby bylo možno rozšířit potřebná opatření za

as well as an analysis of the meaning of these data.

The report also highlights some negative developments. “Growth of opium-production in Afghanistan has increased the heroin market in the region and, further, in Central Asia, the Russian Federation and Eastern Europe. The HIV/AIDS epidemic has been expanding at an alarming rate due mainly to the increase in intravenous heroin abuse,” Mr. Costa said.

Two recent meetings, the G-8 Foreign Ministers’ meeting held in Paris on 22 May and the UN Security Council debate of 17 June, which both focused on the drug threat originating from Afghanistan, have resulted in a renewed commitment to help the country eliminate its drug economy.

“What is needed is much greater political, security and financial capital than presently available to assist the rural areas affected by opium-production and, above all, improved Central Government ability to implement the opium-production ban,” Mr. Costa said.

The UNODC report confirms the emergence of amphetamine-type stimulants (ATS)-synthetic drugs that include amphetamine, metamphetamine and Ecstasy - as the “Public Enemy Number One” among illicit drugs.

“Unlike the traditional plant-based drugs, the production of ATS starts with readily-available chemicals, in easily concealed laboratories. This makes an assessment of the location, extent and evolution of the production of such illicit drugs extremely difficult,” Mr. Costa said. “Above all, and this is very worrisome, too many people seem to condone the abuse of synthetic drugs, increasing their acceptability in society,” he added.

UNODC is presently undertaking a global survey, which will shed more light on the ATS situation worldwide.

“I invite governments to urgently fill the data gaps on production, trafficking and abuse of ATS in order to extend necessary

účelem omezení nabídky a zlepšit celosvětově léčbu," řekl pan Costa.

Zpráva Spojených národů zaznamenává velké změny v modelech zneužívání drog po celém světě : některé pozitivní trendy se mísí se slabými výsledky, zejména v zemích s probíhajícími změnami.

Zneužívání heroinu se snížilo ve východní Asii, Oceánii a západní Evropě, ale i nadále rostlo v zemích umístěných na trase pašování heroinu Afghánistán-Rusko-východní Evropa.

Zneužívání kokainu je i nadále na vzestupu v západní Evropě a Jižní Americe, zatímco obecně klesá v Severní Americe.

Metamfetaminová epidemie se rozšiřuje v jihovýchodní Asii, zatímco v Japonsku se zneužívání stabilizovalo. Spotřeba amfetaminu se zdá klesat v západní Evropě, alespoň jak to ukazují údaje o zabaveních, ale i nadále roste ve východní a střední Evropě. Mnohé země ve zprávách o ecstasy viděly narůstající úroveň jejího zneužívání.

Roční Světové zprávy o trendech v nelegálních drogách UNODC, spolu s přehledy UNODC pro všechny hlavní drogové produkční země, pomáhají vytvořit si základu poznatků pro účinnější mezinárodní kontrolu drog.

„Empirická evidence je jediným reálným základem pro tvorbu politiky. Tato zpráva, tím že ukazuje, co víme a co nevíme, přispívá k vytváření poznatkové základny pro lepší politiku," řekl pan Costa.

positive trends are mixed with poor results, especially in transition countries. measures to reduce demand and improve treatment worldwide," Mr. Costa said.

The UN report registers major changes in patterns of drug abuse worldwide: some positive trends are mixed with poor results, especially in transition countries.

Heroin abuse has declined in East Asia, Oceania and Western Europe, but has continued to increase in countries located on the Afghanistan-Russia-Eastern Europe heroin-trafficking route.

Cocaine abuse continued to increase in Western Europe and South America, while generally declining in North America.

The metamphetamine epidemic appears to be spreading in South-East Asia, while abuse has stabilized in Japan. Amphetamine consumption seems to be declining in Western Europe, at least as shown by seizures data, but continued to increase in Eastern and Northern Europe. Most countries reporting on Ecstasy saw increasing levels of abuse.

UNODC's annual Global Illicit Drug Trends Reports, along with UNODC surveys for all major drug-producing countries, help build a knowledge base for more effective international drug control.

"Empirical evidence is the only realistic basis for policy-making. This report, by presenting what we know, and by showing what we don't know, contributes to building the knowledge base for a better policy," Mr. Costa said.

MARKETING S DROGAMI SOUVISÍ

Pavel ŠTRACH

Marketingové přístupy jsou v České republice doposud považovány ve veřejném sektoru za něco neobvyklého. Jejich úspěšná aplikace je vlastně prováděna firmami, zejména těmi nadnárodními. Marketing je záměrným procesem orientovaným nejen na splnění cílů organizace, ale v první řadě na uspokojování požadavků těch, ke kterým činnost organizace směřuje. Tuto myšlenku podpořil již autor „neviditelné ruky trhu“ Adam Smith v roce 1776 ve svém proslulém díle Pojednání o podstatě a původu bohatství národů, kde se praví:

„Jediným a konečným cílem veškeré výroby je spotřeba; zájem výrobce by se měl vzít v úvahu jen tehdy, podpoří-li také zájem zákazníka.“

Jak ovšem můžeme tuto spíše do ziskové sféry orientovanou poučku převést do praxe veřejných organizací, které se zabývají problematikou zneužívání drog? Je vůbec nějak využitelná? A jakým způsobem?

Marketing při prevenci užívání drog

Můžeme oprávněně očekávat, že v budoucnu zesílí tlak veřejnosti na účinnou kontrolu efektivnosti a účelnosti prostředků využívaných ve veřejné sféře, stejně jako konkurence mezi jednotlivými neziskovými organizacemi. Hlavním záměrem všech organizací veřejného sektoru (ať již jde o policii, nemocnici, úřad nebo protidrogové centrum) by mělo být získat veřejnost pro podílení se na plnění jejich cílů. Samozřejmě je možné zastrašovat před pácháním trestné činnosti, avšak nelze očekávat, že zastrašování budou příznivě reagovat, vycházet vstříc nebo spolupracovat. **Role marketingu při drogových preventivních opatřeních spočívá v zajištění takového způsobu obsahu, rozsahu, komunikace, prezentace a struktury programu, který zabezpečí pozitivní, kvalitní a silnou odezvu veřejnosti, včetně drogové komunity.** Záměrným a koordinovaným používáním marketingových technik a postupů na úseku drog by se mohlo výrazně posílit vědomí občanské společnosti, dojít ke zlepšení renomé organizací na tomto poli působících a ke snadnějšímu naplňování cílů prevence.

Mezi programy prevence, které omezují škody způsobené abúzem drog, obvykle rozlišujeme:

- programy snížení poptávky,
- programy omezení dostupnosti,
- programy zmírnění škod (harm reduction)
- a informační programy (monitoring).

Programy zmírnění škod nijak nepřispívají k redukci drogového trhu. Dopad monitoringu se široce diskutuje (v době bezprostředně následující po zavedení programu je rozhodně mizivý). Opatření snižování nabídky (omezení dostupnosti), které jsou v oblasti nepovolených drog vyjádřeny zákonnými opatřeními a předpisy (tzv. státní a administrativní represe), často jen zvyšují ceny drog a zisky dodavatelů. Ti si přirozeně nechávají platit za riziko profese. Jelikož náklady na výrobu drog jsou nepatrné a návratnost vložených investic vysoká, ukazuje se, že mimo legalizace drog neexistuje jiné cesty ke zmenšení trhu s drogami než snižování poptávky. A co je tedy nejlepší taktikou při omezování poptávky po drogách?

Je velmi obtížné vytvořit marketingový program, který zmírňuje užívání ilegálních drog, mění myšlení jejich konzumentů, a tak snižuje poptávku po drogách. Podstata takového cíleného přístupu spočívá ve správném odhalení determinantů mínění abuzérů (motivátorů). Uvádí se, že k abúzu drog vedou běžné aspekty života. Celý marketingový přístup vychází z determinovanosti osobnosti člověka vnějšími podněty, a proto z tohoto pohledu lze

předpokládat, že i k užívání či neužívání drog významně přispívá okolní prostředí. Měli bychom se tedy při marketingovém zpracovávání preventivního programu zaměřit zvláště na detekování těchto faktorů. K tomuto slouží nástroj nazývaný marketingový výzkum, který je většinou prováděn specializovanými agenturami, nicméně v poslední době je k dispozici i řada relevantních světových výzkumů.

Cigaretová paralela

Jednou z často užívaných paralel při diskusích o drogovém problému je kouření cigaret. Stejně jako ilegální drogy představují cigarety pro tělo cizorodý prvek. O škodlivosti cigaret na lidské zdraví se obecně nepochybuje. Na následky kouření zemře cca 50 krát více osob (celosvětově asi 4 miliony lidí ročně) než v souvislosti s užíváním nepovolených drog. Tabákový průmysl ale výrazně přispívá do veřejných rozpočtů (mj. daní z přidané hodnoty, selektivními daněmi či daní ze zisku). Loga značek cigaret rovněž často vidáme při sportovních kláních...

Za částečné vítězství lze považovat zákaz televizní reklamy na tabákové výrobky v takřka celém vyspělém světě, či nově přijaté nařízení Evropského parlamentu na označování krabiček varovnými obrázky a silnějšími upozorněními, které vstoupilo v zemích Evropské unie v platnost 30. září 2002. Nová varování by měla znít:

- „Kouření zabíjí!“,
- „Kouření může narušit krevní oběh a způsobuje neplodnost“,
- „Kouření může způsobit dlouhou a bolestnou smrt“,
- „Kouření vážně ohrožuje vás i vaše okolí.“

Později by k odstrašujícím textům měli přibýt obrázky vykotlaných zahnědlých zubů či prokouřených plic. Celkově budou různá odrazující sdělení muset zabírat nejméně 30 % plochy přední strany obalu. Cigarety nebudou moci být označovány jako lehké, mild nebo light.

Producenti zároveň nemohou propagovat konzumaci svých výrobků. I nadále samozřejmě zůstává řada médií pro komunikaci se zákazníky. Médii komunikace se zákazníky rozumíme rozhlas, televizi, tisk, plošnou reklamu (billboardy), ale i propagační předměty, direct mailing (dopisy), spotřebitelské soutěže, reklamní poutače, neony apod. V praxi se často aplikuje relativně efektivní metoda obcházení podobných nařízení: producenti cigaret zároveň pod těmiž značkami vyrábějí oděvy, hodinky nebo parfémy, jejichž reklama limitům nepodléhá. Přesto by úkolem veřejných institucí mělo být tato omezení reklamy využít.

Marketingové sdělení

Podívejme se nyní, jak by mělo znít fundované sdělení závislým. V žádném případě to nesmí být: „Drogy jsou škodlivé.“ Zkušenost s cigaretami je toho jasným důkazem. V životě přece nejde o to, co prospívá a co ne, pokud chcete být IN. Lékaři, biologové a chemici nám snadno dokáží, že neexistuje nic, co by bylo pro lidský organismus absolutně neškodné. Takovéto sdělení má navíc negativní a neosobní podtón - nedotýká se nás přímo a spíše vytváří špatný obrázek o svém autorovi. Musíme si uvědomit, kdo jsou příjemci tohoto sdělení, z jakých socioekonomických skupin se nejčastěji rekrutují abuzéři. Je jen technickou otázkou vytvořit pro každý identifikovaný segment konzumentů (takovému procesu se říká segmentace) specifickou marketingovou strategii, vlastní typ, způsob sdělení a zvlášť zaměřený preventivní program.

Mnohem vyšší vliv na zneužívání drog má jejich sociální postavení. Veřejné organizace by v dané logice měly propagovat v první řadě negativní sociální image abúzu drog: „Drogy jsou OUT.“ Drogy je nutno představovat v kontextu celé společnosti: „Drogy

jsou pro neschopné.“ Ve filmech natočených před druhou světovou válkou se kouřilo častěji než dnes. Tato sdělení útočí na konzumenta také negativně, ale přímo, jejich dopadu se nelze vyhnout, řadí abuzéra mezi zavrženíhodné členy lidské společnosti. Normální lidé nechtějí být neschopní, chtějí vítězit, těšit se z úspěchu, žít šťastně, spokojeně a lépe než ostatní. Je třeba říci: „Budete-li brát drogy, walkmana si nekoupíte!“ (Takováto sdělení lze velmi dobře doložit statistickými koláči, kde bude ukázáno procento držitelů walkmana v příslušné věkové skupině u závislých a u lidí bez závislosti. Musí jít přirozeně o nějaký produkt, který patří mezi obvyklá přání či touhy.) Je třeba jednoduše a přístupně komunikovat rovněž negativní dopady konzumace drog. Není lepší než říkat „drogy nepříznivě ovlivňují potenci“ použít třeba „s každým jointem se připravíš o pět pohlavních styků“. Za motta typu „drogy jsou nebezpečné“ nebo „drogy jsou škodlivé“ by jejich tvůrce zasloužil marketingového ropáka – tolik vágnosti, neadresnosti a nepřesnosti lze do jedné věty koncentrovat jen stěží. Nejsou náhodou přecházení ulice nebo jízda výtahem také nějak nebezpečné?

Tyto jednoduché myšlenky zbývá převést do praxe, ale jak? Nastává čas nikoli pro lékaře, vědce, úředníky, učitele nebo policisty, jak se to často s neznalou arogancí děje. Zde je místo pro marketingové specialisty, kteří dokáží vytvořit takovou komunikační strategii, jež nás přinutí chovat se zamýšleným způsobem (v praxi – koupit si to, co nepotřebujeme a ani vlastně nechceme, nebo neužívat drogy).

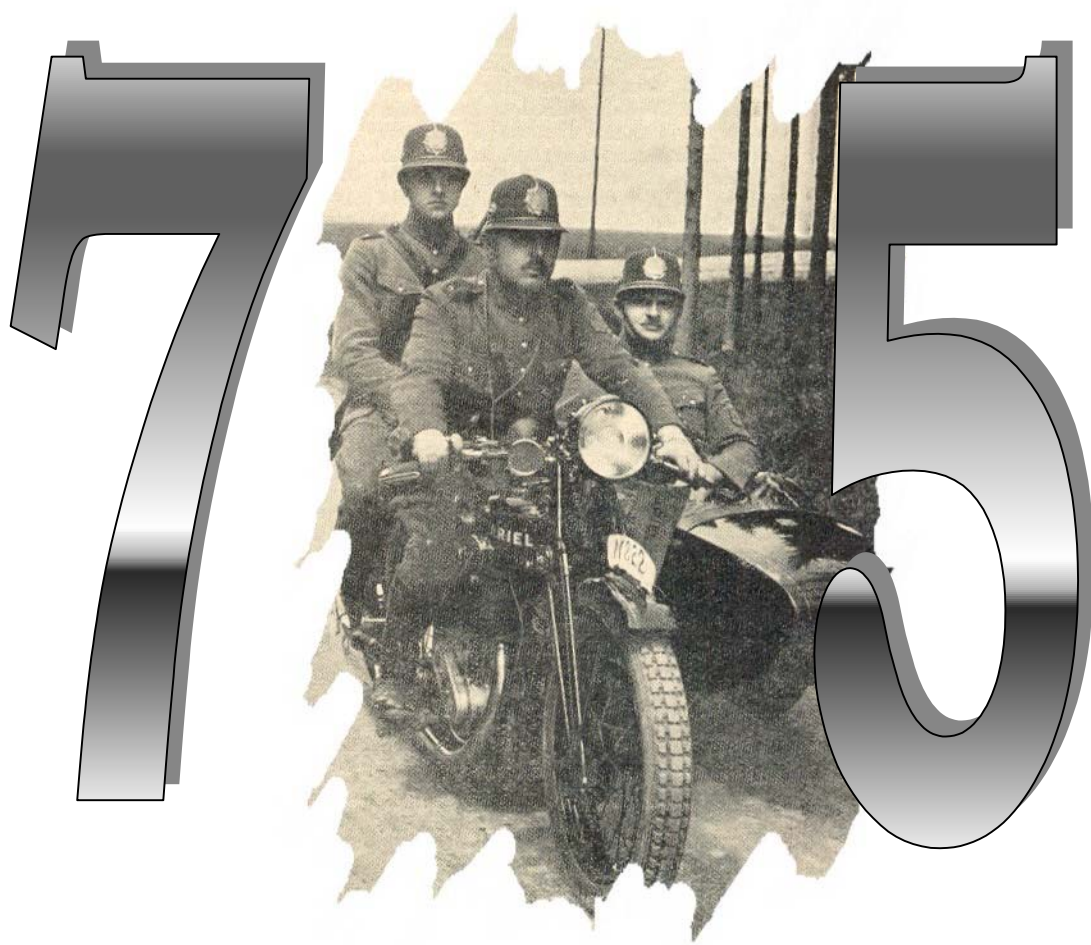
Využití marketingu

Široká použitelnost marketingu je dána orientací na člověka a jeho potřeby se současným zřetelem na cíle (potřeby) organizace. Znamená to dávat lidem, co chtějí - ve správném čase, na správném místě, odpovídajícím způsobem. Existence organizace jako účelového sdružení osob a majetku není myslitelná bez současného zřetele na zájmy lidí mimo organizaci, jichž se její činnost dotýká.

Z tohoto pohledu můžeme vhodně marketingově podpořit veškerou činnost organizací na úseku drog. Při opatřeních směřujících k zákazu nebo k omezení jednotlivce je však efektivnost prostředků vynaložených na marketing diskutabilní. Osobně pocítuji nezbytnost marketingového přístupu při boji s drogami zvláště u preventivních programů, jejichž prostřednictvím má být omezena poptávka po drogách. Snižování poptávky má totiž pozvolný ale dlouhodobý dopad na pokles v užívání drog.

Cílený a koordinovaný postup v souladu s marketingovými zásadami může jako jediný dosáhnout kýženého výsledného efektu snížení poptávky po drogách. Až se to stane, obchod s drogami totiž bude méně výnosný. Tím se sníží velikost a počet subjektů účastnících se na trhu, pokles počtu závislých nevyjímaje.

Pavel Štrach, University of Otago, School of Business, Department of Marketing, Dunedin, New Zealand, pstrach@business.otago.ac.nz

let
boje České policie
proti drogovému podsvětí

připravuje Miloš VANĚČEK

ZMĚNY V POLITICKÉM SYSTÉMU ČESKÉ REPUBLIKY A JEJICH VLIV NA DROGOVOU SCÉNU III.

Jana HAMOUZOVÁ

ČESKOSLOVENSKO PO ROCE 1945 A JEHO DROGOVÁ SCÉNA

Dohled nad hospodařením s omamnými látkami provádí Stálý ústřední výbor pro opium při OSN, který sleduje dodržování mezinárodních úmluv a kontroluje spotřebu opiátů celkem v 82 státech a v 60 nesamostatných územích. Členem tohoto Stálého ústředního výboru při OSN je i ČSR a tento výbor úzce spolupracuje s Mezinárodní kriminální ústřednou v Ženevě, která jednotlivým členským státům předává osobní a jinou dokumentaci mezinárodních agentů s opiáty, kteří pod rouškou běžných zahraničních obchodních styků obchodují s opiáty.

Tato mezinárodní síť agentů s opiáty měla až do roku 1938 svoje sídlo i v ČSR a Praha v té době byla centrem mezinárodních agentů s opiáty pro střední Evropu. Jak již bylo konstatováno, německá okupace a hlavně II. světová válka učinily dočasně konec této podlouné činnosti s opiáty na území našeho státu a všechna dřívější obchodní spojení byla přerušena.

Válečné operace přetrnuly na šest let spojení mezi Evropou a Asií, mezi Evropou a Latinskou Amerikou. Boje na souši, ve vzduchu i na moři učinily z pašování velice riskantní způsob podnikání. Tradiční tranzitní cesty drog byly přerušeny. Nedostávalo se surovin pro výrobu drog v domácích laboratořích. Cenzura pečlivě kontrolovala každou zásilku z ciziny.

Toxikomani měly stále méně prostředků na zakoupení své dávky, omamné látky byly čím dál tím dražší. Obchod s narkotiky se přestal vyplácet. Příliv drog se zastavil.

První poválečné roky v Československu byly i přes veškeré obtíže obdobím nadšené obnovy země, optimismu, budování nového života. V tomto ovzduší nebylo místo pro dekadenci, paralelní kultury, drogy. České země, jakoby drogami nebyly dotčeny, jako by se jednalo pouze o problém Západu, který se nás netýká. Bylo to ale jen zdánlivá sterilita.

Během několika měsíců po skončení 2. světové války se začal vážně projevoval střet mezi komunismem a demokratickým světem. Začínají závody ve zbrojení, včetně předhánění se v hrozbách nukleárními zbraněmi. Světlo světa spatřuje Trumanova doktrína, Marshallův plán, NATO, Varšavská smlouva. Sověti shledávají, že je v jejich zájmu zachovat nárazník sympatizujících zemí mezi sebou a Západem. Dochází k rozdělení Německa na komunistickou a nekomunistickou část, k berlínské krizi. Vytváří se blok komunistických zemí v němž má rozhodující slovo Sovětský svaz.

Po skončení války v roce 1945 došlo opětovně k navazování těchto starých obchodních spojení, opětovně docházelo k návštěvám mezinárodních agentů s opiáty u nás a snažili se vejít ve styk se svými dřívějšími obchodními spojenci.

V důsledku toho u nás došlo v letech 1945 - 1946 k podstatnému zvýšení počtu opiátových toxikomanií. Značnou měrou k tomu také přispěly zásoby opiátů, které u nás zanechala německá armáda a německá protektorátní zdravotní správa a tyto zásoby se dostaly mnohdy neodpovědným způsobem do rukou spekulantů s opiáty.

V období po roce 1945 evidovaní toxikomani ve své společenské struktuře byli opět zastoupeni početnou skupinou kulturních a zdravotnických pracovníků, jejich řady se však rozmnožily také o vysokoškolské studenty. Nově se v tomto období objevila skupina toxikomanů z řad obchodníků, úřednictva, soukromých podnikatelů a bylo evidováno též několik řádových sester. Tuto změnu ve společenské struktuře toxikomanů pochopitelně ovlivnily do značné míry dalekosáhlé společenské změny, které po osvobození v roce 1945 u nás nastaly.

V těchto letech byly skutečně na území našeho státu zřízeny menší tajné centrály, kde se řetězově obchodovalo s opiáty. Záhy však byla tato podloudná činnost zneškodněna zákroky úředních orgánů, takže opiátová toxikomanie nepředstavuje pro náš stát již více žádný ožehavý problém.

To je také patrné z níže uvedené tabulky, která uvádí počty evidovaných opiátových toxikomanů na území našeho státu v poválečných letech :

1945	-	108 registrovaných případů
1950	-	55 registrovaných případů
1955	-	30 registrovaných případů
1958	-	4 registrované případy

Zásahem našich úředních orgánů se rapidně snížil počet evidovaných toxikomanů a naše československá zdravotní správa mohla v této době prohlásit, že opiátová toxikomanie není více pro náš stát sociálním nebo zdravotnickým problémem.

Nemalou zásluhu na tom měla naše zákonná opatření, která dovolovala nejen pružnou kurativní péči v rámci tzv. ochranného léčení, ale i účinnou prevenci a navíc prakticky vylučovala jakoukoliv nedovolenou výrobu, obchod a držení tzv. omamných látek.

Arénou konfrontace mezi dvěma ideologiemi se mezitím v letech 1945 až 1950 staly Írán, Čína, Vietnam a Korea. Naděje, se kterými byl vítán konec 2. světové války byly udušeny. "Studená" válka nabrala obrátky.

V Československu se 25. února 1948 nekrvavým převratem dostávají k moci komunisté podporovaní Sověty. Země se záhy ocitá na komunistické straně fronty.

Vliv budování socialismu do roku 1989 na domácí drogovou scénu.

Studená válka, to je především hospodářské a politické soupeření, ideologická diverze. Během studené války Československo, podobně jako i jiné státy východního bloku, prakticky uzavřelo své hranice vůči Západu. Vízová povinnost spojená s povinnou výměnou peněz a další byrokratická opatření znesnadňovala pohyb kurýrů a zásilek. Rovněž nekonvertibilní československá koruna nebyla pro mezinárodní obchodníky s drogami atraktivní měnou.

ČSSR proto leželo mimo zájmu drogových mafii. To ovšem neznamená, že by drogy přes naše hranice nepřecházely. Byly to však v drtivé většině tranzitní zásilky, určené toxikomanům ve třetích zemích. Protože však kontakty s partnerskými správami států západní Evropy téměř neexistovaly, informace o tom, jak a v jakém rozsahu proudí drogy přes naše území nebyly k dispozici.

Ohlédneme-li se nazpět do poválečného období, můžeme konstatovat, že na československé drogové scéně, podobně jako v ostatním světě, existovala určitá „hluchá“ perioda, vyvolaná světovým konfliktem i situací po něm.

Rychle se měnila sociální skladba společnosti. Její protikladné skupiny - na jedné straně majitelé velkého průmyslu, bank, velkostatků, na druhé straně sociálně nejslabší vrstvy - zmizely nebo zeslábly. V důsledku toho pokleslo sociální napětí. Západní „dekadentní“ myšlenky a směry byly s rostoucí agresivitou tabuizovány a tvrdě potírány.

Tento stav trval s výjimkou období kolem Pražského jara až do druhé poloviny osmdesátých let. Ohlas západního drogového „boomu“ a paralelních kultur sem proto pronikal pouze oslabeně a mnohdy ve zkreslené podobě. Ještě v roce 1970 expert Světové zdravotnické organizace H. Bewley ve své zprávě o ČSSR, Jugoslávii a Francii nazývá způsob užívání drog v našich zemích „*drug use for recreational purposes*“ - užívání drog k rekreačním účelům. Přesto i u nás vzniká drogová scéna, ovšem díky specifickým společenským podmínkám poznamenaná mnoha *lokálními* zvláštnostmi.

V roce 1978 byla tato problematika již hodnocena jinak. Jeví se aktuální ve značné části tehdejšího současného světa. Nejedná se o jev v zásadě nový. Četné světové kulturní oblasti žijí spolu s drogami po staletí i po tisíciletí. Přesto náš zájem přitahují drogy zejména padesátých let. To souvisí především s proniknutím drog nejprve do Severní Ameriky, a pak do států západní Evropy.

Evropská civilizace byla masivně zasažena drogami právě v tomto období. Novost spočívá především v tom, že se do styku s drogami dostaly velké skupiny lidí. Drogová závislost se tak stala faktorem, který do značné míry ovlivnil život některých částí společnosti i společnosti jako celku.

Koncem padesátých let a začátkem šedesátých let se začínají objevovat zprávy, které oznamují měnící se situaci.

Období druhé poloviny padesátých let může být tedy hodnoceno jako období, v němž se začaly rozvíjet závislosti na běžně dostupných léčivech. Šlo o abúzus a o závislosti, které nebyly rozpoznány a vyhodnoceny.

Celkově mělo v 50. letech zneužívání léků jednoduché formy perorální konzumace některých antitusických a antiastmatických preparátů. Skutečný rozvoj lékové toxikomanie přinesla však až 60. léta.

Jako jedno z prvních se na drogové scéně u nás široce prosadila psychofarmaka *Fenmetrazin* a *Dexfenmetrazin*. V počáteční fázi byla naivně deklarována jako zcela neškodná anorektika pro široké používání a nenávyková stimulační látka pro běžnou životní potřebu. V jeho vlně vstoupil již do popředí výrazný podíl mládeže.

Mezi roky 1960 a 1964 stoupla konzumace obou léků na dvojnásobek. Bitva o regulaci vydávání Fenmetrazinu a Dexfermetrazinu měla spíše podobu vleklé války, především mezi některými psychiatry a většinou internistů, během které došlo ke značným škodám na národním duševním zdraví a na životech lidí. Zároveň v souvislosti s Fenmetrazinem a Dexfenmetrazinem přetrvávala tendence k různým společensko - patologickým jevům, jako např. ilegální úniky látek přímo z výroby. Jsou známy případy pašování, kdy ženy vynášely z výrobního podniku substanci účinné látky v prezervativech schovaných v pochvách.

Snižování konzumace v následujících letech bylo zřejmě způsobeno jednak zvýšenou opatrností lékařů při předepisování těchto léků a jednak i dovozem západoněmeckých léků obdobného účinku - Phentermine Resine a Miraprontu. V Praze se přitom těchto léků spotřebovalo zhruba dvojnásobně více, nežli v ostatních oblastech republiky. Na černém trhu bylo možné v té době zakoupit jedno balení Fenmetrazinu za 250 korun.

Protože výdej Fenmetrazinu byl vázán na předpis, zaměřili se toxikomani při svých experimentech na příbuzný *Bromadril F.*, který drtili a filtrovali přes vatou. Chtěli tak získat roztok Fenmetrazinu. Do roztoku však přecházel filtrem kompletně Bromadril, nikoliv jen Fenmetrazin. I když se jednalo o omyl, byly to první zaznamenané případy, kdy se tímto způsobem manipulovalo s léčebnými přípravky.

Hlavní průlom do současného stavu provedla vlna abúzu komplexních analgetik saridonového typu. Rozvinula se naprosto skrytě a nenápadně za zády nic netušící medicíny a zachvátila zvláště ženskou část dospělé populace. Byla urychlena velmi levným volným prodejem těchto preparátů v lékárnách bez lékařského předpisu. Zejména se jednalo o lék algena, jehož spotřeba narůstala geometrickou řadou. Algena byla téměř identická se švýcarským saridonem, který se hojně užíval i zneužíval v zahraničí. Algenu vzápětí následoval alnagon. Vyvolalo to vážné problémy v zásobení našeho farmaceutického trhu kodeinem a byla otevřena cesta k jeho zneužívání.

Zvláště mladí toxikomané začali v polovině 70. let vyrábět velmi jednoduchou metodou z volně prodejného alnagonu roztok kodeinu, který používali většinou ke zcela nesterilním a chemicky kontaminovaným injekcím.

Komplexní analgetika a tzv. antiastmatika byly však stále ještě preparáty starého typu. Jejich zneužívání spolu s hypnotiky a sedativy, které se stalo pro mnoho lidí běžnou součástí každodenního života, a pro jejich děti doplňkem představy domova, vytvořilo klima tzv. tabletové kultury druhé poloviny 20. století i v Československu.

Konec šedesátých a počátek sedmdesátých let byl u nás poznamenán výrazným rozvojem zneužívání různých druhů léků.

V sedmdesátých a osmdesátých letech se zneužívaly převážně perorální léky, proto byly hledány stále nové a nové, které by mohly uspokojit požadavky toxikomanů.

Kombinování léčiv se stalo hlavní specialitou mládeže a jejího průlomu na toxikomanickou scénu. Oblíbenou přísadou do drogových koktejlů se staly i některé druhy hypnotik. Volně se ovšem kombinovalo i vše ostatní, co bylo právě dosažitelné, ke zvýraznění účinků se používal nejen alkohol, ale i některé hormony. Hovořilo se o „sešíváních toxikomanech“.

V konečné fázi se vývoj nejpostiženější části mládeže vrátil zpět ke klasickým opiátům. Ovšem v českém prostředí byl morfin prakticky nedostupný a jeho preparáty vázány na lékařský předpis. To v důsledku nutně vyústilo ke kriminálním útokům a v únik opiátů na ilegální drogovou scénu.

Docházelo k sériím vloupání do lékáren a zdravotnických skladů, mladé ošetřovatelky kradly opiáty v nemocnicích, za zády lékařů aplikovaly pacientům různé náhražky a „ušetřené“ ordinované opiáty konzumovaly samy nebo je donášely své toxikomanické partě apod. Vznikaly rovněž pokoutné domácí laboratoře, v nichž se např. kodein transformoval na, podle nečistého vzhledu, populární pod slangovým názvem „braun“.

Toxikomani se při svých pokusech dopracovali až k výrobě LSD, fenmetrazinu, z kaktusů ukradených v botanických zahradách se pokoušeli dostat mescalín. Objevily se údajně neúspěšné pokusy o výrobu heroínu.

Opiáty a suroviny k jejich výrobě se odcizovaly a loupily i přímo ve farmaceutickém průmyslu. Ze Západu k nám přišlo i zpracování banánových slupek na serotonin. Čeští toxikomani rovněž dokázali v podmínkách domácích laboratoří vyrobit českou drogu č.1 - Pervitin=metamfetamin. Zdrojem efedrinu, nezbytného pro jeho přípravu se staly např. různé léčivé přípravky běžně předepisované při respiračních onemocněních např. Solutan, Kodynal a Ipecarin nebo při alergiích např. Ephedrin, Xantedryl.

Celkově bylo na našem trhu počátkem osmdesátých let podle některých pramenů 80, podle jiných až 90 léků, které byly způsobily poměrně snadno vyvolat návyk.

Když u nás během deseti let nárůst farmak, u kterých bylo nebezpečí návyku činil 400%, každý se mohl dovtípit, že dochází nejen k nadměrnému užívání, ale přímo k abúzu a učinit tak příslušná opatření, jak tomuto zabránit. Přesto se tak nestalo.

V průběhu let se v Československu vytvořila toxikomanská subkultura. Vyznačovala se specifickým životním stylem, postoji, názory i hierarchií hodnot, které ani zdaleka neodpovídaly oficiálním konvencím a stavěly své vyznavače na okraj společnosti. Ta s nimi odmítala komunikovat a projevy toxikomanie tvrdě potírala. Toxikomani se proto uzavírali do výlučných společenství lidí zneužívajících drogy - do part.

Rozbor sestavy 450 osob evidovaných ve středisku drogových závislostí v polovině roku 1975 podává určitý přehled o tom, které skupiny léčiv jsou zneužívány a jak je jejich zneužívání mezi závislými zastoupeno.

Se zvyšující se kvalitou a tvrdostí drog uzavřenost, někdy až konspirativnost part toxikomanů stoupala. Celou řadou často překvapivě důsledných opatření se tyto skupiny snažily předejít svému odhalení. Policie proti nim totiž razantně zakročovala. Jenom např. v roce 1986 policie v ČSSR zjistila 242 part mladých toxikomanů (ČSR - 182, SSR - 60).

Celkem se jednalo o 1541 osob. 152 z těchto part policie rozprášila, 599 toxikomanů se následně ocitlo před soudem. Záhy se však formovaly další.

Mezi členy part existovala značná solidarita. Vzhledem k ní nebyli zjištěni a zaevidováni toxikomané ochotni označovat další členy party, nemluvě o výrobcích, přechovávačích a dodavatelích drog.

Běžné rovněž bylo, že si jednotlivé skupiny toxikomanů navzájem propůjčovaly chemické katalyzátory, když si např. jedna ze skupin chtěla „uvařit“ dávku braunu. Tyto látky byly totiž úzkoprofilovým zbožím. Drogový obchod se prakticky nevyskytoval. Vyrobené drogy byly poskytovány zdarma nebo vyměňovány za dodané suroviny potřebné k výrobě dalších drog.

Svět toxikomanů si časem vytvořil vlastní slang, podle něž již po několika slovech zkušený toxikoman odhalil, zda jde o kolegu, nebo jenom o nezkušeného nováčka. Některé bratislavské skupiny měly vstup mezi party toxikomanů dokonce údajně podmíněn sebevražedným pokusem s následnou hospitalizací na psychiatrickém odd.. Častou podmínkou členství v partě byly různé sexuální aktivity, např. sexuální promiskuita. Jindy bylo podmínkou vstupu do party pořezení na zápěstí nebo předloktí, tetování, někdy i konformní vzhled-jednotný účes, oblečení, nošení přívěsků, náramky.

Party se soustřeďovaly na úpravu prostředí, rockovou hudbu, používaly různých světelných efektů s cílem dosáhnout větších emočních prožitků při požití drogy. Podobně jako ve světě, i u nás byl jejich vkus výrazně ovlivněn hnutím typu hippies, punk, heavy metal apod.

Vliv a rozvoj těchto hnutí byl oficiálními místy tvrdě potírán a zatlačován do podzemí.

Jejich ozvuky, i když často pokrivené místním společenským klimatem, však nacházely své stoupence i ve společnosti budující „rozvinutý socialismus“. Tak se zformoval český underground, konaly se ilegální koncerty beatových skupin tzv. „garážových kapel“, tajné výstavy a vernisáže alternativní kultury, v samizdatových vydáních vycházely české překlady autorů „zbité generace“, které propagovaly užívání drog.

Alternativní kultura, i když okleštěná, našla své stoupence i u nás. Společně s ní se objevilo i nové chápání, nová filozofie drog. Mezi mládeží byl obrovský počet skrytých zneužívačů drog a také nemalý počet těch, kteří možnost ovlivnit svůj další duševní stav prostřednictvím drogy nevylučovali. V obou případech to byli zejména příslušníci československé populace ve věku 15-17 let.

Počet osob zasažených drogovou závislostí jako takovou podle odhadů v 70. letech stoupl na 3% populace ČSR, tedy na přibližně 300 tisíc osob. Počátkem 80. let pak odhady vzrostly již na 400 tisíc osob.

Skutečný počet nealkoholových toxikomanů v 60.-80. letech je možné jen těžko určit. Federální správa Veřejné bezpečnosti zahájila jejich evidování v roce 1973. V evidenci byly přitom zahrnuty pouze ty osoby, u kterých se jednalo o aktuální závislost na drogách, respektive ti, kteří v současnosti zneužívali drogy.

Objevovali se dříve zaevidováni i nově zjištěni toxikomani. Z evidence naopak vypadávali jedinci, u nichž bylo léčení závislosti úspěšné a dokázali nejméně jeden rok abstinovat.

V roce 1973 policie zaregistrovala 119 nealkoholových toxikomanů. Každého dalšího roku jich přibývalo dalších 300-900. V roce 1980 byl v evidenci 3981 toxikoman, v roce 1986 dosáhl počet evidovaných toxikomanů 7039 osob. V roce 1987 došlo k poklesu na 6594 evidovaných toxikomanů a ve dvou letech před revolucí došlo opět k mírnému nárůstu. V roce 1988 bylo evidováno 6748 osob a v roce 1989 již 6814 - z toho 5033 (tj. 74%) v České republice a 1781 (tj. 26%) ve Slovenské republice.

Celkově se počty evidovaných osob závislých na drogách od poloviny 80. let příliš nelišily, spíše se jednalo o setrvalý stav.

Na tomto místě je nutno podotknout, že souběžná evidence toxikomanů prováděná ve zdravotnictví, se od policejních údajů odlišovala. Veřejná bezpečnost uváděla v roce 1989 6814 nealkoholových toxikomanů, v resortu zdravotnictví jich bylo evidováno 8271.

Celkově byla většina evidovaných toxikomanů v České republice soustředěna v průmyslových aglomeracích a větších městech.

BOJ PROTI ZNEUŽÍVÁNÍ OMAMNÝCH JEDŮ

npor.NB Miroslav DUFEK, por.NB Vladimír SVOBODA,
ppor.NB František ŠTĚRBA

Omamné jedy, které v rukou lékaře jsou dobrodiním, pro trpícího nemocného, které zmírňují bolest raněných a pomáhají jim tak překonatí nejhorší stadium bolesti, staly se v rukou nesvědomitých lidí zlem, které podlamuje tělesné i morální síly člověka. Proto na celém světě je zorganizován boj bezpečnostních sborů proti zneužívání omamných jedů, jejich pašování, případně nedovolený obchod s preparáty, u kterých omamné jedy tvoří podstatu přípravku.

Ani my nesmíme povolit v bdělosti, protože i u nás se časem vyskytují případy nedovolené manipulace s omamnými jedy. Proto je vhodné zmínit se stručně o druzích a účinku těchto látek, se současným upozorněním na nynější stav jejich výroby a zákonné podklady, které upravují výrobu i distribuci těchto chemikálií.

Na čelném místě mezi celou řadou nejvýznamnějších a nejužívanějších drog stojí opium. Je to zaschlá šťáva zvláštního druhu makovic, která je získávána jedinečně v době nezralosti rostliny. Jakmile makovice dozrávají vstřebává rostlina do sebe alkaloidy obsažené ve šťávě a nehodí se proto k výrobě opia. Opium obsahuje celou řadu alkaloidů, tj. jedovatých látek z nich nejznámější je **morfin**. Vedle morfinu je zde dále obsažen **kodein**, **papaverin**, **thebain**, **narkotin** a mnoho dalších látek ve stopách. Surové opium je k nám dováženo z ciziny, většinou z Orientu, kde k tomu účelu jsou zvláštní plantáže makovic. Tuzemský mák rovněž obsahuje značné procento opiových alkaloidů, avšak výroba opiátů z našich zdrojů nebyla zavedena, protože by nebyla rentabilní. Zpracováním makovic na opium přišli bychom rovněž o cennou surovinu, kterou je mák, protože makovice při těžbě opia jsou zničeny ještě před dozráním.

Zneužívání samotného opia se u nás vyskytuje jen v jednotlivých případech, avšak v Orientě a kapitalistických zemích je jmenovitě kouřením dosti používáno. Ve většině zemí, stejně jako u nás, je z opia vyráběno cenné léčivo, z něhož nejznámější je **morfium**. Čisté morfium tvoří bílé jehličky nahořklé chuti, silně jedovaté.

Další významnou látkou k výrobě omamných drog je kokain. Získává se z listů jihoafrické rostliny. Má vysoce omamné účinky, je silně jedovatý. Čistý kokain tvoří bezbarvé krystalky nahořklé chuti.

Největší rozšíření zneužívání kokainu je známo z jižní Afriky, kde je tato rostlina domovem. Domorodci jsou navyklí kokové listy žvýkati a tento zvyk byl později zanesen i do jiných zemí, jako Španělsko a Jižní Ameriky. Návyk na žvýkání kokových listů se projevuje naopak zdánlivým vzpružením sil, zahnáním hladu, žízně a únavy. V lékařství je kokainu užíváno téměř ve všech jeho odvětvích, hlavně jako prostředku k místnímu umrtvení při menších operativních zákrocích, nebo ke zmírnění prudkých bolestí.

Zneužívání kokainu zjišťujeme nejčastěji u osob nervově labilních, který jemný prášek šňupají. Smrtelná dávka kokainu je jeden gram, máme však zjištěny případy, kdy smrt nastala již po požití 0,2 gramu drogy. Osoby navyklé na užívání kokainu snášejí ovšem bez valných potíží i dávky mnohem vyšší, které by člověka, který není na užívání kokainu zvyklý, bezpečně usmrtily.

Jinou drogou u nás méně známou, avšak stejně nebezpečnou je **hašiš** (*canabis sativa* L.). Je to u nás známé konopí. Domovem této rostliny je Indie, Himalaja, Kašmír, Sibiř, Irán atd. Hašišem se nazývají sušené květy konopí, které vylučují velké množství pryskyřice, v níž jsou obsaženy substance omamných látek. Hašiše je zneužíváno ve formě kouření, žvýkání, nebo se z něho připravují různé opojné nápoje. Indický hašiš, dříve velmi používaná droga

v lékárnictví pod názvem *Herba Cannabis indicae*, je dnes vytlačován výrobou mnohem spolehlivějších chemických přípravků.

V dřívějších dobách byly u nás známy časté otravy **blínem černým**, který zaujímá čelné místo stále i v moderním lékařství. Slouží jako surovina pro výrobu důležitých alkaloidů, sloužících většinou k místnímu umrtvení při operacích, jako ku př. **Atropinu** (při operacích očí), **scopolaminu** a jiných.

Požítí blínu působí na činnost mozkové kůry, i nervstva. Vyvolává nejružnější stavy halucinací, při delším užívání zanechává trvalé následky ve formě duševních poruch. Dříve byl velmi často zneužíván i k vraždám.

Protože všechny druhy alkaloidů jsou při správném dávkování dobrým lékem, stávají se také nejčastějším prostředkem k jejich zneužití. Většina těchto léků má uklidňující účinek při vnitřních i vnějších bolestech, pacient, kterému je tato látka podávána, si na ni často zvykne a domnívá se, že bez drogy nemůže být. Dožaduje se, aby mu byla lékařem častěji předepsána a ve snaze získati oblíbený opiát, nezastaví se takový člověk ani před trestným činem. Zpravidla obchází široký okruh lékařů a dožaduje se předepsání drogy, používá falešného jména, aby pátrání po pacientovi bylo bezvýsledné, velmi často při návštěvě lékaře jsou odcizeny prázdné blankety receptů, na které si potom pachatel sám předepisuje některé oblíbené drogy.

Vedle omamných látek, vyrobených z přírodních surovin, které zde byly uvedeny, spadá do opiového zákona rovněž lék **psychoton**, který je sice syntetickým výrobkem, avšak je stejně nebezpečný při delším užívání nebo návyku.

Vypátrání osoby, která zneužívá omamné látky, je vždy záchranou pro ni samu. Při delším užívání omamných drog je silně narušena tělesná i duševní soustava člověka a není-li takový jedinec včas zjištěn, skončí na psychiatrickém oddělení nebo předčasnou smrtí. I pouhým pozorováním takové osoby pozorujeme změnu v její životnosti. Stává se ke svému okolí apatickou, celá její činnost směřuje jen k získávání oblíbené drogy a nemůže-li v krátké době tento prostředek získati, stává se často i nebezpečnou svému okolí.

Aby tomuto zlořádu bylo zamezeno, spadají veškeré omamné látky pod opiový zákon, jejich distribuce je řízena centrálně a výdej je vázán pouze na lékařský předpis. Protože náruživý narkoman nemá k těmto látkám snadný přístup, snaží se je opatřit pokoutními cestami. Lékárenský personál, nebo i samotní lékaři ze ziskuchtivosti nerozpakují se často prodati požadovanou drogu bez předpisu pochopitelně za mnohem vyšší částky. Různými machinacemi získávají přebytek omamné látky, kterou dodávají na černý trh. Proto je třeba řádně prováděti důkladnou kontrolu lékáren, uskladněných omamných látek a knihy opiátů. Ze špatného vedení knihy opiátů, chybějícího, nebo přebytečného množství drog zjišťujeme mnohdy, že uvedené nedostatky mohou býti důvodem k černému obchodu. Do nedávné doby byly omamné látky, hlavně kokain a opium pašovány do ČSR ponejvíce ze západních států. V kapitalistických zemích je užívání drog podporováno soukromými podnikateli, kteří i za cenu poškozování lidského zdraví hromadí majetek zřizováním tzv. opiových doupat. V těchto podnicích je možno za určitý peníz obdržet opium s dýmku, místnosti jsou přepychově zařízeny, opatřeny lehátky, aby osoba v opiové extasi měla pohodlí.

Podlouným obchodem se nejvíce zabývaly osoby zaměstnané na lodích. Omezení trhu se západními zeměmi sice podobné případy téměř vyloučilo, tuto zkušenost však třeba i nadále míti na paměti.

Obchodníci s omamnými drogami pracují v dobře organisovaných bandách, disponují značnými finančními prostředky a jejich vypátrání je proto velmi nesnadné. Je to zejména v případech, kdy osoba za tím účelem přijede z ciziny, aby navázala styky s místními podlouníky. Zjištění takové osoby nás nesmí sváděti k tomu, abychom se snažili tuto osobu zadržeti na místě. Zajistili bychom pouze jednotlivce, zatím co ostatní členové bandy by

unikli potrestání. Správněji je zachycenou stopu sledovati, hromaditi důkazy, aby ve vhodném okamžiku bylo možno provésti správný zákrok, vedoucí k likvidaci celé bandy.

Rovněž při zjištění osob podezřelých z ilegálních přechodů státních hranic je třeba při osobní prohlídce věnovati pozornost tomu, zda nejsou do ČSR pašovány omamné drogy. Pozornost musíme rovněž věnovati různým nočním podnikům, kde s opiáty bývá nejčastěji pokoutně obchodováno.

Vyšetřování osob, které zneužívají omamné látky k ukojení vášně (narkomanů) je třeba prováděti rozvážně, protože i když se taková osoba nezastaví ani před trestným činem, aby získala žádanou látku, jedná se ve skutečnosti o člověka nemocného, propadlého zdraví škodlivé vášni. Musíme zjistiti, jak dalece pokročil návyk na užívání drog, provedeme kontrolu v knize opiátů podniku, odkud narkoman převážně drogy dostával, zařídíme lékařskou prohlídku, případně dodání na psychiatrickou kliniku do odvykací léčby. Nesmíme zapomenouti ani na vyšetření lékaře, který omamné látky předepsal, protože často bez řádné prohlídky a určení přesné diagnózy jsou na přání pacienta tato léčiva ordinována a místo vyléčení narušují ještě více zdraví pacientovo.

Nesmíme býti překvapeni, objeví-li se mezi narkomany vedle pacientů i lékaři a ošetřovatelský personál se zaměstnanci lékáren. Tyto osoby mají k omamným látkám dobrý přístup a znají jejich zdánlivě blahodárné účinky.

Na vyšetřování případů, které mají nějakou spojitost s omamnými látkami je třeba se správně dívati i politicky. Narkomanie nejen porušuje zdraví pracujících, které je nejcennějším statkem nové společnosti, ale poškozují tím i státní hospodářství. Odstraněním příčin trestných činů v tomto oboru a řádnou kontrolou omamných látek můžeme přispěti k tomu, aby naše země byla zbavena této moderní metly lidstva.

Protože s omamnými látkami se setkáváme nejčastěji při vyšetřování sebevražd, kontrolách lékáren a domovních prohlídkách, připojuji stručný výklad opiového zákona a přehled léčiv, obsahujících opiáty. Aby nebyl článek příliš obsáhlý, není použita doslovná citace zákonů a nařízení, pomůcka má sloužiti jako shrnutí a přehledné uspořádání drog a preparátů, potřebné ke snadné orientaci orgána, který s některým přípravkem přijde do styku. Je pochopitelné, že se jedná pouze o stručný výťah a podrobné studium si vyžádá bezpodmínečné využití všech uvedených pramenů.

STRUČNÝ VÝKLAD K OPIOVÉMU ZÁKONU

Výroba a distribuce omamných látek a přípravků omamné látky obsahujících je na území našeho státu v přítomné době usměrňena těmito zákonnými normami:

1. Zákon ze dne 27. ledna 1938, č. 29 Sb., kterým se provádí mezinárodní opiová úmluva ze dne 23. ledna 1912, vyhláška pod č. 159/1922 Sb., mezinárodní úmluva ze dne 19. února 1928, vyhláška pod č. 147/1927 Sb. a Úmluva o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek ze dne 13. července 1931, vyhlášená pod č. 173/1933 Sb., (opiový zákon).
2. Vyhláška ministerstva zdravotnictví ze dne 18. dubna 1946 č. 80 Sb., kterou se rozšiřuje výpočet přípravků podrobených úřednímu doзору podle opiového zákona.
3. Vyhláška ministerstva zdravotnictví ze dne 15. července 1949 č. 189 Sb., kterou se rozšiřuje výpočet přípravků podrobených úřednímu doзору podle opiového zákona.

4. Trestní zákon ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb. §§ 197 a 198- nedovolená výroba a držení omamných prostředků a jedů.
5. Nařízením ministerstva spravedlnosti ze dne 31. července 1950 č. 118 Sb. § 1 o tom, co se považuje za omamné prostředky ve smyslu §§ 197 a 198 trestního zákona.

Poznámka: Předpisy o omamných prostředcích z doby nesvobody byly zrušeny zákonem č. 195 ze dne 2. Října 1946 Sb., o použitelnosti předpisů z doby nesvobody s platností od 15. listopadu 1946.

Vedle shora uvedené zákonné úpravy týkající se výhradně omamných látek, nutno poukázat na další zákonné normy upravující výrobu a distribuci léčiv vůbec, jejichž nedílnou součástí jsou omamné látky.

1. Československý lékopis (Ph Bs 1), Praha 1947, vydání 1.
2. Zákon ze dne 19. prosince 1949, č. 271 Sb., o výrobě a distribuci léčiv. (Tento zákon jest součástí celostátního hospodářského plánu.)
3. Vyhláška ministerstva zdravotnictví ze dne 19. ledna 1950 č. 19 Úř. 1. I., o národním podniku „Medika“.
4. Nařízení ministra zdravotnictví ze dne 20. ledna 1950 č. 9 Sb., o osobní způsobilosti k vedení lékárny.
5. Nařízení ministra zdravotnictví ze dne 25. ledna 1950 č. 10 Sb., kterým se upravuje způsob provozu lékáren.
6. Nařízení ministra zdravotnictví ze dne 6. dubna 1950 č. 37 Sb., o zabezpečení výroby a dovozu hodnotných léčiv.
7. Nařízení ministra zdravotnictví ze dne 12. července 1950 č. 457 Úř. 1. I., o přípravě a výdeji léčiv lékaři a veterináři.
8. Trestní zákon správní ze dne 12. července 1950, č. 88 Sb., § 80 – Ochrana zdravotní péče, § 82 – Ochrana léčiv a zdravotnických potřeb, § 83 – Zajištění řádného výkonu zdravotnických povolání.

Doslovná citace uvedených zákonných norem přesahuje rámec tohoto výkladu. Jeho úkolem jest pouze stručně rekapitulovati předpisy, které jsou povinni dodržovati všichni občané a pracovníci přicházející do styku s jedy, dále pak dáti přehled zákonných ustanovení, která jest nutno bráti v úvahu při zpracovávání kriminálně trestných činů pokud jde o jakékoliv zneužití jedů, drog a přípravků z těchto. Dále pak dáti stručný přehled preparátů, které podléhají opiovému zákonu.

V následujícím seznamu uvedené omamné látky podléhají úřednímu doзору pokud se týče dovozu, vývozu, průvozu, výroby (z přírodních zdrojů i synteticky) zpracovávání obchodu ve velkém i malém tj. výdeje a prodeje v lékárnách.

Lékárny jsou povinny vésti záznamy o příjmu a výdeji omamných látek, při čemž dokladem o jejich výdeji jest lékařský (veterinářský) předpis, případně propis u předpisů na účet zdravotních pojištění. Tyto doklady si lékárna ponechává a uschovává povinně **po dobu 5 let**.

Lékařský předpis na látky podléhající opiovému zákonu musí míti všechny náležitosti správně vyhotoveného předpisu, (zejména: plné jméno a adresu pacienta – v ústavech číslo pokoje a postele, počet orig. balení číslem a slovy, plný nezkrácený čitelný podpis ordinujícího lékaře, razítko a datum). Předpisy pro osoby požívající výhod národního pojištění lékař povinně propisuje. Vedle léku podléhajícího opiovému zákonu nesmí se jiné léky na blanketu předpisovati.

Lékaři, veterináři, kteří podle vyhlášky č. 457/1950 Úř.1.I., částka 106, jsou povinni mít v zásobě, připravovati a vydávati léčiva (dříve oprávnění k provozu domácí, na Slovensku příruční lékárny, lékařů, resp. veterinářů) řídí se – podle §2 odst. 2 této vyhlášky – příslušnými předpisy o přípravě a výdeji léčiv v lékárnách.

Veřejné vědecké ústavy nakupují látky podléhající opiovému zákonu na zvláštní povolení ministerstva zdravotnictví (§ 13 zák. č. 29/1938 Sb.). Podrobnosti stanoví § 13 vládní nařízení ze dne 24. července 1938 (č. 137 Sb.).

Opiový zákon rozděluje omamné látky do 4 skupin.

Pokud některé přípravky nejsou v zákonných normách jmenovány, ale svým charakterem podléhají úřednímu dozoru ve smyslu zákona, jsou rovněž v přehledu uvedeny. Přípravky čs. výroby jsou psány proloženě.

Omamné látky oficiální podle Československého lékopisu jsou označeny +.

Poznámka: Z každé skupiny jsou uvedeny jen látky používané k léčení.

ROZTRŽDĚNÍ PODLE ZÁKONA č. 29/1938 Sb. A CITOVANÉ VYHLÁŠKY

Označení chemické nebo technické:	Označení galenické, příp. chráněné názvy obchodní
I. Opium	+Opium crudum +Opium pulveratum
II.a Morfin a jeho soli	+Morphinum chloratum Morph. chlor. inj. praep. var. Morphin – Atropin inj. praep. var. Morphin – Scopolamin inj. praep. var. Scopomorphin SSSR etc. Morphin – Diolan – Scopolamin. Modiscop. Heroin
Diacetylmorfin a jeho soli	+Cocainum chloratum
Kokain a jeho soli	DINARKON
Dihydroxykodeinon a jeho soli	Eukodal Tecodin SSSR BENARKOS OPTICOR D Scopedal (See) MULTICODIN
Dihydrokodeinon a jeho sůl	Dicodid
Dihydromorfinon a jeho sůl	Dilaudid Dilaudid – Atropin Dilaudid – Scopolamin
Acetyldihydrokodeinon nebo cetylodimethylodihydrothebain a jeho sůl	Acedikon
Dihydromorfin a jeho sůl	Paramorfan
N - oxymorfin	Genomorfin
II.b Thebain a jeho soli	
Benzylmorfin a jeho sůl	Peronin

<p>III. Methylmorfin (kodein), ethylmorfin a jejich soli jsou vyňaty z stanovení § 14, odst.3, zák.č. 29/1938. (Doklady o jejich výdeji – recepty – nejsou lékárny povinny uschovávat.)</p>	
<p>IV. Všechny přípravky oficiální a neoficiální, obsahující....atd., podle znění zákona</p> <p>...kterýkoliv jiný přípravek vyhlášený ve Sb., který by mohl sloužiti k obdobnému zneužívání atd., podle shora citovaných norem: Přípravky obsahující hydrochlorid etyl-esteru kys.1-methyl-4-fenylpiperidin-4-karbonové</p> <p>přípravky typu dimethyl-amino-difenyl-heptanonu, na příklad: 6-dimethgylamino-4,4-diphenyl propylbutanon</p> <p>přípravky typu phenylmethyl-amino propanu, phenylmethyl-amino isopropan a jeho soli</p> <p>Phenyl amino isopropan a jeho soli</p>	<p>+Extr. Opii sicc. +Tinc. Opii Tinc. Opii benz. Tinc. Opii croc. +Pulv. Ipecac. opiat. (Pulv. Doweri) +Sir. Opii conc. +Sir. Opii dil. NOVOPON NOVOPON – ATROPIN NOVOPON – SCOPOLAMIN Omnopon SSSR Opialum (Alcaloidetum Opii) Pantopon Pantopon – Scopolamin Spasmalgin IPECOSIT</p> <p>DOLSIN Demerol Dolantin Lidolum SSSR Pethidin MECODIN Amidon Dolophin Methadon Physepton Desoxyephedrin Isophen Methedrin Methylamphetamin Pervitin PSYCHOTON Amphetamin Benzedrin</p>
<p>Předpisy na CORANAL – MULTACODIN a na Cardiazol-Dicidid nejsou v lékárnách uschovávány.</p>	

Článek byl převzat z KNIŽNICE PRO KRIMINALISTIKU č. 3, ročník 4 – 1955. Přepsala Lenka Šubrtová.

HISTORIE POLICIE A ČETNICTVA

npor.Mgr. Lucie PTÁČKOVÁ

Již nejstarší písemné prameny jsou prostoupeny zprávami o krvavém násilí, bojích a válkách.

Historické zkušenosti z pozdějších období nezvratně svědčí o tom, že přes nesmírný duchovnítechnický rozvoj lidstva tyto tendence trvají stále. Své místo v obecných dějinách proto také mají dějiny ozbrojených konfliktů a armád, stejně jako historie konfliktů uvnitř jednotlivých společenství a způsobů jejich řešení.

Je prokázáno, že každé lidské společenství bylo nuceno řešit své vnitřní poměry sobě vlastními formami donucení. Volba a uplatnění těchto forem byly dány duchovní a materiální úrovní. První konkrétní zprávy o řešení vnitřní bezpečnosti a pořádku organizovanými jednotkami byly v antických státech. Ve feudálních společnostech byly otázky pořádku a bezpečnosti věcí feudálních pánů, resp. jejich družin, ve městech pak jejich správců a samotných měšťanů. Postupně se ve městech vytvářely podmínky pro vznik profesionálních ochránců pořádku. V tomto období můžeme spatřovat známky určité diferenciaci mezi bezpečnostní službou v podmínkách měst a v podmínkách venkova a volného terénu, které později vedly ke vzniku a existenci četnictva a policie (Macek, Uhlíř, 1997).

Kolébku četnictva byla královská Francie, kde také vzniknul jeho název – GENDARMERIE – svědčící o tom, že se jednalo původně o vyčleněnou zvláštní součást armády, zabezpečující zvláštní, bezpečnostní úkoly. Četnictvo bylo stále zdokonalováno a v dobách francouzského císařství konstituováno také na dobytých teritoriích. Tak se stalo, že po pádu císařství dalo Napoleonem zřízené četnictvo lombardské základ ke zřízení četnického sboru v habsburské monarchii a po nezbytných modernizacích funguje v Rakousku dodnes (Garstenauer, 1980).

Také první Československá republika četnický systém převzala. Četnictvo na našem území existovalo až do roku 1945 a jeho zásady ovlivňovaly činnost části nových bezpečnostních složek ještě dlouhou řadu let po válce.

První policejní sbor, hodný toho jména, vzniknul roku 1829 v Londýně. V období kolem poloviny 19. století byly podle londýnského vzoru zřízeny policejní sbory i v dalších evropských hlavních městech.

O založení četnictva na tradičním území Rakouské říše rozhodnul císař František Josef I. dne 8. června 1849. Četnictvo bylo v tomto aktu definováno jako vojensky organizovaný strážní sbor, určený k udržování veřejné bezpečnosti, klidu a pořádku. Jako součást armády podléhalo ministerstvu války, v určitých záležitostech však podléhalo také ministerstvu vnitra. Jeho příslušníci podléhali vojenské jurisdikci.

Četnictvo bylo v té době organizováno v 16 plucích po 1000 mužích, z nichž dva byly umístěny na území Čech (č.2) a Moravy (č.3). Pluky byly děleny na eskadrony, křídla, čety, sekce, družstva a stanice. V čele četnictva stál jeho generální inspektor v hodnosti podmaršála (Macek, Uhlíř, 1997).

V roce 1866 byly četnické pluky zrušeny a vytvořeno 15 zemských četnických velitelství. O dva roky později bylo četnictvo vyjmuto z pravomoci ministerstva války a podřízeno ministerstvu pro zemskou obranu. Zemských velitelství bylo sedm, pozdější reorganizací opět čtrnáct. V roce 1876 bylo četnictvo vyjmuto ze svazku armády, podle zákona z roku 1894 bylo stanoveno, že v případě války může být pověřováno zvláštními vojenskými úkoly. Dislokace četnictva byla prováděna v návaznosti na státní politickou správu. Zemským velitelstvím podléhala četnická oddělení, zahrnující několik politických okresů. V každém okrese bylo okresní velitelství v čele s okresními strážmistry. Jim

podléhaly četnické stanice. Tato organizace se udržela až do roku 1918 (Organická ustanovení a služební předpis pro polní četnictvo, 1929).

Četnictvo se vyznačovalo dokonalými služebními předpisy, vystihujícími jeho činnost v nejrůznějších situacích. Tyto předpisy by mohly po příslušné věcné a jazykové úpravě sloužit i v současné době.

Kromě všeobecných ustanovení služební předpis vymezoval jednoznačně chování četníka ve službě i mimo ni a kladl důraz na zachování dobré pověsti celého četnictva. Značné nároky byly kladeny na četníkovy vědomosti a znalosti obecně platných zákonů a předpisů. Zvláštní oddíl předpisu byl věnován povinnostem četnictva obecně i postupu ve zvláštních případech.

K četnictvu byli na základě dobrovolnosti přijímáni především vojáci, dále vojenští vysloužilci a výjimečně civilní osoby na dobu nejméně 8 let. Podmínkou bylo státní občanství, bezúhonnost a věk od 22 do 40 let. Uchazeč musel být svobodný nebo bezdětný vdovec s dobrým tělesným stavem a předepsanou výškou, znalý němčiny a příslušné zemské řeči. Zkušební doba byla roční, u převedených vojáků pololetní. Vojenští poddůstojníci byli přijímáni výhradně jako prostí četníci. Nižší důstojníci byli jmenováni ministerstvem, vyšší přímo císařem.

Po roce 1876 došlo k některým změnám. Přijati mohli být jen vojáci se splněnou vojenskou povinností, přednost měli délesloužící poddůstojníci. Závazek byl nejméně na 4 roky a uchazeči mohli být i ženatí. Mužstvo bylo přijímáno v hodnosti prostého četníka, každý uchazeč během zkušební doby musel absolvovat teoretický kurz a praxi na stanici. Na závoděho mohl být četník povýšen se souhlasem služebního úřadu a po vykonání předepsané odborné zkoušky. Důstojníci byli doplňováni buď povyšováním v řadách četnictva, nebo přijímáním schopných důstojníků armády. Pro ně platila pololetní zkušební doba, jež musela být zakončena četnickou důstojnickou zkouškou (Erhart, 1937).

Uvedená pravidla platila až do roku 1918.

Vývoj policie v rakouské monarchii byl zdlouhavý a složitý. Přesto je již v roce 1776 zřetelně patrné rozdělení policie na dvě složky, z nichž jedna tíhne k ochraně státně politických zájmů, druhá k záležitostem pořádku ve městech. Zatímco u první složky vzhledem k jejím úkolům (např. záležitosti cizinců, tiskové, spolkové, divadelní atd.) byl jistý stupeň dosaženého vzdělání nezbytností, u druhé složky nebyly nároky na uchazeče příliš vysoké. Měli být svobodní, bezúhonní, schopní pěšího pochodu a alespoň částečně znalí čtení a psaní.

V roce 1791 činil početní stav policie ve Vídni 300 mužů (rozumí se uniformované) a její název byl Vojenský policejní strážní sbor. Podléhal vojenské jurisdikci a v případě invalidity náleželo policistům vojenské zabezpečení. Doplňování se provádělo z řad armády. Početní stav byl rozšiřován a vznikl též jízdní oddíl (Kolektiv, 1987).

Roku 1852 byly všechny dosavadní policejní součásti sjednoceny. Podmínky přijetí byly zpřísněny, uchazeč musel mít odslouženy nejméně 2, nejvýše však 4 roky v armádě, musel mít dobrý zdravotní stav a předepsanou výšku. Musel být bezúhonný a svobodný, znalý čtení, psaní a zemského jazyka, u poddůstojníků byla předepsána také znalost němčiny. Uniforma byla unifikována.

V roce 1869 byla policie přeměněna na civilní strážní sbor. Tím také došlo k rozdělení na státní policii, vydržovanou státem ve větších městech, a městskou či obecní, placenou magistrátem či obecními úřady. Tento systém platí v Rakousku dosud. Rovněž rozdělení policie na složku neuniformovanou (tajnou) a uniformovanou přetrvává. Tajná policie se již tehdy dělila na složku politickou a kriminální (Macek, Uhlíř, 1997).

Československá republika po svém vzniku v roce 1918 převzala četnictvo bez výrazných organizačních změn. Po některých kompetenčních sporech bylo podřízeno ministerstvu vnitra. Podle zákona ze 14. dubna 1920 se četnictvo stalo „vojensky

organizovaným strážním sborem, jenž jest určen k udržování veřejného pořádku a bezpečnosti“. Náplň činnosti a většina služebních předpisů byly převzaty z Rakouska, včetně zásadního rozdělení služby na obyčejnou a zvláštní. Obyčejnou se rozuměl běžný výkon bezpečnostní služby na základě služebních předpisů, zvláštní služba byla vykonávána podle potřeb a dispozic politických úřadů příslušného stupně. V čele četnictva stál jeho generální velitel. Vzhledem k předpokládané spolupráci s armádou byl přidělen k ministerstvu vnitra jeden vyšší armádní důstojník jako zástupce ministerstva národní obrany. V případě války se předpokládal přechod části četnictva k armádě a tím vytvoření četnictva polního. Četníci v tzv. branném věku byli proto povoláváni do vojenských kurzů a účastnili se manévřů (Kasární předpis pro čs. četnictvo, 1924).

Pro každou zemi bylo zřízeno zemské četnické velitelství, tzn. pro Čechy, Moravu, Slezsko, Slovensko a Podkarpatskou Rus. Těmto velitelstvím byla podřízena četnická oddělení, pokrývající dva a více politických okresů. V každém okrese pak bylo okresní velitelství, kterým podléhaly četnické stanice, umístěné zpravidla ve spádových obcích.

V čele vyšších velitelství stáli tzv. správní důstojníci, okresní velitelé byli důstojníci výkonní. Stanicím veleli vrchní strážmistři, patřící do kategorie „gážistů mimo hodnostní třídu“. Hodnost vrchního strážmistra byla výběrovou a bylo ji možno dosáhnout po nejméně desetileté výkonné službě za předpokladu úspěšného absolvování předepsaných škol a prokázání všeobecných i odborných znalostí a schopností při výkonu praktické bezpečnostní služby.

Doplňování četnictva probíhalo z armády, jednak z řad vojáků právě ukončivších základní službu, jednak – v ojedinělých případech – přímo z řad vojáků. Uchazeči byli přijímáni jako četníci na zkoušku. Mezi podmínky přijetí patřilo čsl. občanství, bezúhonnost, svéprávnost a duševní způsobilost, věk mezi 21 a 35 roky. Uchazeč musel být svobodný nebo bezdětný vdovec znalý jazyka slovem i písmem, mít vojenský výcvik, silné, zdravé tělo a výšku nejméně 165 cm.

Každý příslušník četnictva se musel při vstupu zavázat ke čtyřleté povinné službě, ze které jeden rok byl na zkoušku a ke složení odborné zkoušky před komisí.

Zvláštní ustanovení se týkalo ženění četníků. Povolání bylo uděleno zpravidla jen těm, kteří byli starší 30 let a dovršili čtyřletou službu. Porušení tohoto ustanovení bylo klasifikováno jako přečin. Četníci nesměli též inzerovat ve sňatkové rubrice.

Četnické důstojnictvo bylo doplňováno jednak postupným povyšováním v četnictvu, jednak přestupem aktivních důstojníků vojska s nejvyšší hodností kapitána. U jednotlivých služebních kategorií četnických důstojníků bylo prováděno doplňování takto:

- důstojníci zdravotnictva – z důstojníků zdravotní služby čsl. vojska,
- důstojníci justiční služby – z důstojníků justiční služby čsl. vojska,
- důstojníci intendantstva – z četnických správních důstojníků s úplným středoškolským vzděláním s maturitou po nejméně šestileté důstojnické službě a po úspěšném absolvování tříleté vojenské intendantní školy,
- důstojníci správní – buď z vojenských důstojníků zbraní z povolání po vykonání zvláštní četnické důstojnické zkoušky, nebo z četnických gážistů mimo hodnostní třídu s úplným středoškolským vzděláním, kteří nejméně 3 roky sloužili jako vrchní strážmistři a vykonali zvláštní četnickou důstojnickou zkoušku,
- důstojníci výkonní – z četnických gážistů mimo služební třídu, kteří nejméně 3 roky sloužili jako vrchní strážmistři, absolvovali 6měsíční kurs pro aspiranty na důstojníka, vykonali zvláštní služební zkoušku a nejméně 6 měsíců působili na místě výkonného důstojníka,
- důstojníci účetní a účetní kontroly – 3 roky sloužili jako vrchní strážmistři, vystudovali 4 třídy nižší střední školy a složili zvláštní služební zkoušku (Macek, Uhlíř, 1997).

Školení a výcvik četnictva byly v době 1. republiky velmi dobře propracovány a tvořily v podstatě systém celoživotního vzdělávání, jaký u mnoha jiných oborů činnosti vůbec neexistoval. O tom, že tento systém byl účinný a jeho důsledky se projevovaly i navenek, svědčí v té době platné lidové úsloví, že ten či onen je „chytrý jako četník“.

Základním článkem četnického vzdělávání byla původně pěti, později osmiměsíční škola pro výcvik četníků na zkoušku. Taková škola existovala u každého zemského velitelství jako doplňovací oddělení. Kromě všeobecně vzdělávacích předmětů zde byly vyučovány služební předpisy, právo ústavní, správní i trestní, vojenské předpisy a nauka o zbraních, jakož i disciplíny kriminalistické, jako daktyloskopie, trasologie, kriminalistická taktika. Kromě toho probíhal ve škole vojenský výcvik a praktický nácvik služby obchůzkové a pátrací. Ze vzpomínek pamětníků je známo, že absolvování školy bylo velmi náročné nejen pro značný rozsah učiva, ale i proto, že u většiny předpisů a zákonů se vyžadovala znalost doslovného znění z paměti. Škola končila zkouškami před odbornou komisí, jejímž předsedou byl sám zemský velitel nebo jeho zástupce.

Druhým článkem systému vzdělávání byla škola pro výcvik velitelů četnických stanic, která trvala 10 měsíců. Jejím frekventantem se mohl stát četník, který odsloužil řádně nejméně 4 roky a složil předepsanou přijímací zkoušku. Účelem školy bylo u vybraných četníků rozšíření jejich znalostí všeobecných i odborných a jejich příprava na zařazení do funkce velitele stanice jak po stránce odborné, tak i pedagogické, poněvadž každý velitel stanice odpovídal za udržování a růst znalostí svých podřízených. Z tohoto důvodu patřily do osnov školy i hospitace při vyučování školy četníků na zkoušku, jakož i samostatné vedení hodin v této škole. Závěrečné zkoušky byly rovněž komisionální a prospěchové pořadí, jež bylo zveřejněno, ovlivňovalo pořadí hodnostní a funkční.

Třetí stupeň tvořila škola pro výcvik výkonných důstojníků, která trvala 6 měsíců. Cílem školy bylo vychovat z vybraných vrchních strážmistrů důstojníky, schopné vykonávat funkci okresních velitelů. Do školy se mohli hlásit vrchní strážmistři, kteří absolvovali hodnostní školu s nejméně velmi dobrým prospěchem, v posledních 3 letech měli dobrou klasifikaci a nejméně 2 roky plně uspokojivě vykonávali funkci definitivního velitele stanice. Oproti předchozím školám byla výuka prohloubena a důraz kladen na rozšíření znalostí pedagogických. Závěrečná zkouška byla rovněž komisionální.

Na četnických stanicích probíhal permanentní pokračovací výcvik, který vedl podle daného rozvrhu velitel stanice a jehož kontrolu prováděl okresní velitel. Není bez zajímavosti, že součástí tohoto výcviku byly i pravidelné týdenní diktáty ve služebním jazyce.

Kromě uvedeného byly konány různé odborné kurzy, do kterých byli četníci povoláváni podle služební potřeby.

Až na některé méně podstatné změny, vynucené dobou, zůstala organizace četnictva stejná až do roku 1945. V době německé okupace byla služba četnická značně komplikovaná. Valná část četníků tuto dobu překonala, aniž by se zpronevěřila národním zájmům, i když se některé výjimky vyskytly.

Také organizační struktura policie byla v roce 1918 převzata z předchozího období a postupně přizpůsobována poměrům a potřebám republiky. Podle zřizovatele existovala policie státní a obecní. V místech, kde fungovala státní policie, plnila také úkoly policie obecní, tj. péči o veřejnou bezpečnost a klid, ochranu bezpečnosti osob a majetku atd.

Státní policie byla podřízena ministerstvu vnitra a zřízena, resp. postupně zřizována, ve velkých městech a také ve městech, kde se daly předpokládat problémy sociálního nebo národnostního charakteru. Řízení činnosti prováděly státní policejní úřady – policejní ředitelství (např. Praha, Plzeň, Liberec) a policejní komisařství (např. Kladno, Cheb atd.), jakož i jejich případné expozitury. V čele úřadů stáli policejní ředitelé nebo správci komisařství, kteří měli právnické vzdělání. Kromě potřebného úřednictva jim podléhaly také sbory uniformované a neuniformované stráže bezpečnosti, určené k přímému výkonu bezpečnostní služby. Na rozdíl od četnictva nebyla u těchto sborů aplikovaná vojenská organizace a hodnosti. Jejich příslušníci byli buď úředníci, nebo gážisté mimo hodnostní třídu (odpovídající ranku podúředníků a zřízenců). U uniformované stráže existovaly hodnosti od strážníka po vrchního inspektora, u neuniformované stráže pak od policejního agenta rovněž po vrchního inspektora (Macek, Uhlíř, 1999).

Za gážistu mimo služební třídy mohl být přijat československý občan ve věku od 22 do 35 let, zachovalý, duševně i tělesně zdravý a znalý státního jazyka. Po přijetí se stal zatímním strážníkem nebo policejním agentem. Zkušební doba u uniformované stráže trvala 1 rok, u neuniformované 6 měsíců. K definitivnímu přijetí byla nezbytná jednak bezvadná služba ve zkušební době, jednak zkouška způsobilosti. Rovněž pro povýšení do hodnosti nadstrážníka nebo agenta I. třídy bylo nutno vykonat podúřednickou zkoušku. Jako policejní úředník mohl být přijat aktivní nebo záložní důstojník armády se středoškolským vzděláním, který po šestiměsíční zkušební době složil předepsanou zkoušku (Pešek, 1996).

Ve 20. letech se začaly rozvíjet snahy o vybudování systému policejního vzdělávání, které ovšem nikdy nedosáhlo úrovně četnictva, což bylo dáno i organizačními odlišnostmi.

Policejní cvičná škola trvala 6 měsíců a měla v osnově kromě všeobecně vzdělávacích předmětů také základy kriminalistiky, služební a právní předpisy. Byla zakončena zkouškou.

Další školou uniformované stráže byla škola hodnostní, kterou mohli absolvovat policisté po nejméně tříleté službě. Vychovávala pro funkce velitelů strážnic a hlídek a byla zakončena komisionální zkouškou.

Pokračovací výcvik byl prováděn u jednotlivých oddělení za účelem zkvalitnění výkonu služby a seznámení s aktuálními novinkami.

Obdobně u neuniformované stráže bezpečnosti byly konány kurzy pro zatímní policejní agenty v trvání 3 měsíců a kurzy pro podúředníky. Také tyto kurzy byly zakončeny zkouškou. Policejní úřady kromě toho rovněž organizovaly pokračovací výcvik (Macek, Uhlíř, 1999).

Také poměry u policie přetrvaly až do roku 1945 zásadně nezměněny s obdobnými okupačními peripetemiemi jako u četnictva.

Konec války a národně demokratická revoluce znamenaly konec dosavadních bezpečnostních sborů. Zatímco v roce 1918 nová republika převzala dobře fungující bezpečnostní aparát starého Rakouska a pouze jej přizpůsobila svým potřebám, v roce 1945 bylo postupováno podle zásad socialistické revoluce, podle kterých musí být starý státní aparát rozmetán. Bylo o tom rozhodnuto dávno před skončením války a osvobozením republiky v rámci zápasu o její příští charakter (Macek, Uhlíř, 1999).

O nové organizaci bezpečnostního aparátu jednala vláda v Košicích dne 12. dubna 1945. Slovenská národní rada, která vykonávala státní moc na té části slovenského území, které bylo již osvobozeno, rozhodla již 23. února 1945 o rozpuštění dosavadních četnických a policejních formací a vytvoření nové organizace pod názvem Národní bezpečnost.

Ministrem vnitra v tehdejší československé vládě byl komunista Nosek. Na jeho návrh vláda schválila zrušení starých bezpečnostních sborů a vytvoření Národní bezpečnostní služby, která se měla skládat z uniformované složky (pořádkové a kriminální), neuniformované složky (státní bezpečnost a zpravodajské služby) a pohotovostního sboru.

Reálná situace se na postupně osvobozovaném území a po ukončení války vyvíjela poněkud jinak. Příslušníci četnictva a policie se účastnili akcí proti Němcům a plnili další bezpečnostní úkoly ve prospěch osvobozené republiky. Vedle nich vznikaly spontánně či na základě výzev rozhlasu různé revoluční organizace, které se zúčastňovaly bezpečnostních opatření. Hlavně se podílely na zajišťování Němců, zrádců a kolaborantů a na střežení zajateckých a internačních táborů, střežení majetku atd. Vláda se snažila svým nařízením ze dne 19.5.1945 tuto živelnou činnost usměrnit a podřídila bezpečnostní otázky národním výborům.

Spontánně vzniklé bezpečnostní organizace v revolučním období sehrály zčásti pozitivní úlohu, zčásti však postupovaly svévolně, dopouštěly se excesů a vzbuzovaly oprávněnou kritiku občanstva. Komise pro vnitřní národní bezpečnost, zřízená v květnu 1945 při Zemském národním výboru v Praze a odpovědná za činnost revolučních bezpečnostních jednotek, sama navrhla ministerstvu národní obrany a ministerstvu vnitra jejich zrušení. Ve dnech 12.-17.6.1945 byly tyto jednotky odzbrojeny a rozpuštěny.

Výnosem ministerstva vnitra ze dne 30. června 1945 byl vytvořen Sbor národní bezpečnosti (SNB) jako jednotná organizace. Měl hlavní, zemská, okresní a místní velitelství a nejnižším článkem byly stanice SNB. Tato organizace platila v českých zemích, na Slovensku byla v té době dosud odlišná. I při stanovení uvedené organizační struktury byl zachován vliv národních výborů, takže existovala dvojí podřízenost.

Od samého počátku existence SNB se rozvinula snaha KSČ o získání rozhodujícího vlivu v něm. Po zrušení Komise pro vnitřní národní bezpečnost byly vytvořeny Zemské odbory bezpečnosti (ZOB), které byly pod komunistickou převahou. Jednalo se o zpravodajské složky, které ovlivňovaly činnost celého SNB. Další formu pronikání KSČ do SNB bylo zavedení osvětové a politické činnosti, která měla za úkol připravovat příslušníky SNB na předpokládané další revoluční úkoly (Kolektiv, 1989).

Starý bezpečnostní sbor měl v roce 1945 713 důstojníků a 18 243 gážistů. Od května do listopadu 1945 bylo nově přijato 55 důstojníků a 10 466 mužů, takže koncem roku 1945 čítal SNB 599 důstojníků a 29 617 mužů.

Organizace v roce 1946 byla poněkud pozměněna. Existovala 2 hlavní velitelství SNB – v Praze, kterému podléhalo 25 oblastních velitelství a v Bratislavě s podřízenými 20 oblastmi (místo dřívějších četnických oddělení). V okresech existovala okresní velitelství a ve 43 městech byla zřízena místní velitelství. Stanic existovalo v roce 1947 1 441. Státní bezpečnost byla řízena VII. odborem ministerstva vnitra, kterému byly podřízeny zemské a oblastní úřadovny a jejich pobočky v důležitých okresních městech. Kriminální službu řídila Kriminální ústředna ministerstva vnitra. Podléhaly jí zemské, oblastní a okresní kriminální úřadovny.

Definitivní zákon o Národní bezpečnosti byl schválen 11.7.1947 (Kolektiv, 1989).

K ostraze hranic byl vytvořen Pohotovostní pluk 1 NB (národní bezpečnosti), později byl počet příslušníků zvýšen a vytvořeny 3 pluky, působící v českých zemích. Podřízeny byly velitelství SNB útvaru 9600 v Praze. Velitelství pluků byla později zrušena a jednotlivé prapory podléhaly přímo velitelství v Praze.

Byly to právě jednotky pohraničních útvarů SNB, které sehrály významnou roli při únorovém puči 1948 ve prospěch KSČ.

Po únoru následovala v řadách SNB čistka, která mnohonásobně překonala rok 1945. Bylo propuštěno cca 30% důstojníků a 15% gážistů. SNB se stal složkou plně ovládanou KSČ. Maximální pozornosti se těšila Státní bezpečnost, jejíž rozvoj byl podporován a doplňování bylo prováděno podle vyhraněných třídních a stranických principů. V rámci náboru bylo do konce roku 1949 přijato 9 632 příslušníků a 672 příslušnic SNB. Hlavním kritériem přijetí byla oddanost myšlenkám socialismu v tehdejší pojetí. Požadavky na předchozí vzdělání kladeny nebyly. Nově přijatí příslušníci, kteří za sebou měli vojenskou

službu, absolvovali tříměsíční školu, dosavadní nevojáci byli školeni 6 měsíců a pak zařazeni do výkonu služby (Snítal, 1981).

V tomto období byly zřizovány další kasernované útvary SNB, jako Hrad, Javor a Jasan, sloužící k ostraze státních a stranických činitelů a Jeřáb, střežící tábory vězňů na Jáchymovsku.

V zájmu upevnění moci byla vytvořena také legislativní základna, opírající se především o Zákon na ochranu lidově demokratické republiky, Zákon o táborech nucených prací a nový Zákon o SNB. Ten byl koncipován velmi volně, aby ministru vnitra umožňoval řídit činnost bezpečnostních složek svými nařízeními podle situace. Umožňoval např. nábor „uvědomělých a spolehlivých“ příslušníků bez ohledu na jejich věk a vzdělání a zkušeným politickým pracovníkům dosáhnout v SNB důstojnických hodností a velitelských funkcí bez praxe. Naopak umožňoval propouštět nespolehlivé příslušníky nebo je přearazovat na jiné úseky. Znovu zaváděl osvětovou službu a SNB rozděloval na Státní (StB) a Veřejnou bezpečnost (VB). Organizace byla přizpůsobena vzniklému krajskému zřízení.

Stejně jako armáda i SNB byl přizpůsobován sovětskému vzoru a na jeho formování se podíleli sovětští poradci. V květnu 1950 došlo k zásadní reorganizaci vytvořením zvláštního ministerstva národní bezpečnosti. Hlavními organizačními celky byly velitelství StB, velitelství VB a velitelství mezi tím zřízené Pohraniční stráže. Zmizela dosavadní dvojí podřízenost (národním výborům). Od června 1952 byl vytvořen místo dosavadních velitelství systém hlavních správ a to přispělo k dalšímu zbytnění bezpečnostního aparátu, zejména státobezpečnostního. V té době také vedle Pohraniční stráže existovala Vnitřní stráž jako vojsko ministerstva vnitra. Jednou ze správ ministerstva národní bezpečnosti byla také Správa nápravných zařízení.

V roce 1953 bylo ministerstvo národní bezpečnosti zrušeno a veškerou bezpečnostní agendu soustředilo ministerstvo vnitra, oprostěné od úkolů správní povahy. Těžiště činnosti bylo spatřováno ve Státní bezpečnosti, což bylo ve všech směrnících a organizačních strukturách zdůrazněno.

Od 1.3.1951 byly zrušeny stanice SNB a nahrazeny okrskovými zmocněnci VB. Hlavním cílem tohoto opatření bylo získávání co největšího množství informací z venkova ve vztahu k rozbíhající se socializaci zemědělství.

Existence okrskové služby znamenala značné snížení i tak nepřilíš vysoké odborné úrovně. Politických cílů bylo však dosaženo.

V roce 1952 byla zřízena Pomocná stráž VB, jejíž příslušníci byli především úkolováni a využíváni pro špiclování svých spoluobčanů.

Podle sovětského vzoru byla v roce 1953 zřízena VB na železnici a vytvořeny dopravní inspektoráty, soustřeďující v sobě celou problematiku silniční dopravy včetně vyšetřování dopravních nehod. Rozdílné hodnosti u různých složek byly sjednoceny na vojenském principu a VB obdržela rovněž podle vzoru SSSR modré uniformy.

Ve 2. polovině roku 1950 bylo rozhodnuto o vojenském způsobu střežení státní hranice od 1.1.1951. Jako základ pohraniční stráže (PS) byla od armády převedena jedna pěší divize a jeden samostatný pěší prapor, které se staly základem pro formování PS. K ní pak, počínaje rokem 1951, začali nastupovat branci do základní služby.

Vnitřní stráž byla ustavena v roce 1952 a jejím úkolem mělo být střežení významných průmyslových a hospodářských objektů, po boku StB pak měla bojovat proti ozbrojeným teroristickým skupinám. Její základ vytvořilo 600 příslušníků SNB, ostatní počty tvořili vojáci základní služby. Skládala se z praporů pro střežení, úderných rot, jednoho motomechanizovaného pluku a jednoho motomechanizovaného praporu.

Od 1.1.1954 byly zřízeny krajské správy a okresní oddělení ministerstva vnitra a v jejich rámci existovaly správy a oddělení VB. Nadřazenost StB se tak stala absolutní. Poněvadž odborná úroveň byla evidentně nízká, bylo zahájeno budování systému školství,

který měl mít 3 stupně. Podle sovětského vzoru byly zrušeny hodnosti strážmistrů a nahrazeny hodnostmi seržantskými.

V průběhu dalších let zůstala organizace SNB až na některé méně významné úpravy bez výrazných změn. Vnitřní stráž byla později zrušena, Vězeňská stráž byla z pravomoci ministerstva vnitra vyjmuta, vrátily se strážmistrovské hodnosti a došlo ke změně barvy uniformy na khaki. Pouze StB si díky své nepostradatelnosti pro režim podržela své výsadní postavení až do konce (Kroupa, 1985).

Významného pokroku dosáhlo v 60. až 80. letech bezpečnostní školství. Byl vybudován systém základních škol, středních odborných škol a byla zřízena také Vysoká škola SNB v Praze. Kromě toho se pořádaly různé odborné a kvalifikační kurzy a vysocí funkcionáři měli možnost studovat v SSSR.

SNB, který vzniknul po osvobození republiky v roce 1945, měl všechny předpoklady pro splnění úkolů, které od něj byly očekávány. Po provedení národní očisty a příslušných úpravách mohl stavět nejen na tradicích a organizaci četnictva, ale i na vynikající pověsti předválečné čsl. kriminalistiky, reprezentované především pražskou Kriminální ústřednou, která měla přinejmenším evropskou úroveň. V roce 1948 a v letech dalších byl však zneužit jako mocenský nástroj jedné politické strany k prosazení jejích zájmů a cílů. V určitých obdobích místo práva prosazoval bezpráví a osvědčenými zásadami svých předchůdců pohrdal. I když se jeho příslušníci postupně dostali na dobrou odbornou úroveň, zůstal až do konce „ozbrojenou mocí dělnické třídy“ a nikdy nebyl a ani nemohl být ve svém celku přijímám občanskou veřejností jako její ochránce a zastánce jejích práv.

/uvedený text je součástí diplomové práce/

Autorka touto cestou děkuje plk. ve výslužbě Josefu POSEKANÉMU za jeho cenné rady a poskytné dokumenty při zpracovávání této tematiky.

Ilustrační foto – archiv Muzea PČR

MALÁ POLICEJNÍ AKADEMIE

připravila Lenka ŠUBRTOVÁ

Malá policejní akademie je na stránkách Bulletinu pravidelným hostem. Hodnotili ji sami lektori, žáci ve zpětných vazbách. Nyní, naposledy, se za prvním ročníkem MPA ohlédnou Ti, kteří umožnili její realizaci. Jsou to ředitelé policejních útvarů a hlavně ředitelé nebo zástupci škol, kteří souhlasili s tím, že MPA bude na jejich školách.

Řediteli Okresního ředitelství PČR v Českých Budějovicích plk. JUDr. Stanislavu SVOBODOVI a řediteli Národní protidrogové centrály PČR plk. JUDr. Jiřímu KOMOROUSOVI byly položeny následující otázky:

1. *Váš názor na obsahovou náplň tohoto komplexního programu.*

JUDr. Stanislav Svoboda

Program systematicky a komplexně řeší většinu z problémů sociálně patologických jevů. V rámci projektu byly zařazeny převážně jevy, se kterými se děti nejčastěji setkávají, které jsou zařazeny do osnov vzdělávacího programu Základní škola a především ty, které nás – policisty trápí nejvíce.

JUDr. Jiří Komorous

Domnívám se, že společný tým pracovníků preventivně informační skupiny OŘP České Budějovice a skupiny metodiky a prevence NPC zde odvedli opravdu dobrou práci a to zásluhou zejména velice kvalitně zpracované obsahové náplně. Mě osobně se tato obsahová náplň líbí.

2. *Jak tento program zapadá do činnosti Preventivně informační skupiny OŘP ČB a Národní protidrogové centrály?*

JUDr. Stanislav Svoboda

Jedná se samozřejmě o projekt, který je po preventivní i výchovné stránce zpracován na vysoké úrovni. Lektorovali ho naši přední odborníci a po všech stránkách byl hodnocen kladně. Je však velmi náročný na čas, vzhledem k velkému množství výukových hodin a dalších doprovodných akcí, které na základních školách probíhají. Máme velké štěstí, že spolupracujeme s Národní protidrogovou centrálou, která participuje na tématech s alkoholovou a nealkoholovou toxikomanií. Bez jejich spolupráce bychom nebyli schopni výuku v takovém rozsahu a s touto problematikou realizovat.

JUDr. Jiří Komorous

V roce 1995 byla zpracována v rámci reorganizace nová obsahová náplň jednotlivých oddělení NPC. Již v této době bylo koncepčně vytvořeno pracoviště metodiky, prevence a koordinace. Skupina metodiky a prevence, jak se toto pracoviště v současné době jmenuje naplňuje myšlenku, že nejen represe, ale zejména prevence je nutná v boji proti drogám. Proto i Malá policejní akademie naplňuje snahu NPC dlouhodobě a systémově nejen participovat, ale být i aktivním činitelem v preventivních aktivitách v oblasti protidrogových opatření NPC.

3. *Jaký je Váš názor na tyto preventivní programy prováděné policisty?*

JUDr. Stanislav Svoboda

Prevence je z mého pohledu důležitá, vždy platilo a platí, že lépe zlu předcházet, nežli ho následně řešit. Proto vítám iniciativu v této oblasti. My máme na jednotlivých obvodních odděleních připravené policisty, kteří na základě vyškolení našich pracovníků PIS dokáží dělat ucelenou prevenci na školách. Bohužel však je to většinou nad rámec jejich pracovní doby. Snažíme se vybírat pro prevenci nejen policisty, kteří jsou odborně vzděláni, ale aby měli i nějaké pedagogické zkušenosti. Navázat kontakt s dětmi totiž neumí každý.

Malá policejní akademie je program, který svým obsahem a náročností vymyká dosud prováděné prevenci. Zkušenosti získané při tomto programu bude možné dále využít.

JUDr. Jiří Komorous

Při zahraničních misích jsem měl možnost se seznámit nejen s činností jednotlivých policejních služeb v represivní oblasti, ale mnohokrát jsem se setkal s dobrými zkušenostmi s preventivními aktivitami, které zajišťovali policisté. Na základě nejen těchto zkušeností souhlasím s podobnými preventivními programy a považuji je za velmi pozitivní činnost policie.

4. *Jaké pocity jste měl z vyhodnocení programu MPA, kterého jste se osobně zúčastnil, jak na Vás přítomní žáci zapůsobili?*

JUDr. Stanislav Svoboda

Byl jsem podrobně informován o přípravě tohoto projektu a byl jsem i osobně přítomen při některých dílčích akcích v průběhu roku. Vždy jsem měl velkou radost z toho, jak žáci aktivně a se zájmem přistupují k plnění úkolů, zapojují do činnosti i své rodiče, otevřeně ale zasvěceně diskutují o problémech a vyjadřují se s nadšením o práci jednotlivých lektorů.

Při vyhodnocení, za účasti řady funkcionářů a zejména dětí – zástupců škol, jsem se ve smysluplnosti tohoto projektu ještě utvrdil. Aktivita dětí, jejich snaha o získání informací, jejich vděčnost a nadšení, dotazy na „tělo“ pro JUDr. Komorouse a celá atmosféra vyhodnocení MPA mne přesvědčilo o tom, že práce lektorů zasluhuje vysoké ocenění. Zájem dětí a uznání pedagogů škol nás však zavazuje a nutí udržet současnou kvalitu projektu.

Z titulu své funkce budu tento projekt i nadále podporovat, protože jsem přesvědčen o jeho prospěšnosti.

JUDr. Jiří Komorous

V roce 2001 byl v rámci Mobil salonu poprvé představen komplexní program sociálně patologických jevů, který připravila PIS OŘP PČR České Budějovice spolu s SMP NPC. Program byl později nazván MALÁ POLICEJNÍ AKADEMIE. Když jsem byl pozván na vyhodnocení prvního ročníku byl jsem zvědavý, jak se podařilo realizovat původní záměr. Při vyhodnocení mě nejvíce potěšilo ne kladné hodnocení z řad dospělých, ale pozitivní přístup a kladné hodnocení od samotných dětí. Dává totiž naději do budoucna, že boj proti drogám není úplně ztracený, že je nutné v něm pokračovat. Bez jakéhokoliv přehánění jsem byl nadšen a dojat.

5. *Jak vidíte budoucnost takovýchto preventivních programů za účasti policie ČR?*

JUDr. Stanislav Svoboda

Pokud jsem měl možnost hovořit s řediteli jednotlivých škol, vždy velmi kladně hodnotili práci policie na úseku prevence ať už v dopravní oblasti, v problematice kriminality mládeže,

sociálně patologických jevů a další. Naše programy jsou rozmanité vzhledem k použitým výukovým metodám, proto jsou výborně hodnoceny nejen dětmi, ale i pedagogy a rodiči. Bohužel jsme často kritizováni ostatními školami, že se jim dostatečně nevěnujeme. Na našem okrese je však 56 základních škol a tudíž není v našich personálních silách zajišťovat různé preventivní akce a výukové programy všude. Jsem však přesvědčen, že policisté svou aktivitou do škol patří.

JUDr. Jiří Komorous

Já osobně si myslím, že preventivní programy typu Malé policejní akademie jsou perspektivní.

MALÁ POLICEJNÍ AKADEMIE OČIMA ŘEDITELE ZŠ LIŠOV MGR. STANISLAVA MATOUŠKA.

V policejních kruzích se konečně objevilo světlo a bylo rozhodnuto, že prevence je lepší než represe, že vychovávat děti preventivně je mnohem lepší než je trestat následně. Musím říci jako ředitel středně velké školy: „Díky“.

Tolik velice stručně sám ředitel Mgr. Matoušek. Podrobnější zprávu za školu v Lišově připravila Mgr. Jiřina Jiráčková.

Na naší škole proběhlo celkem 53 hodin. Problémem zůstává, že se nám nepodařilo vždy zařadit hodiny jen do Rodinné a Občanské výchovy, takže docházelo k určitému minimálnímu narušení rozvrhu hodin. Každá hodina je vedena jinou formou – besedy, scénky – dramatizace, samostatné práce, soutěže, využití videa, pracovních sešitů. Pro děti jsou tyto hodiny zajímavé, těšily se na ně. Důležité je, že díky přístupu paní Ptáčkové, Toningarové a pana Vaněčka se vytvořilo takové prostředí v hodinách, že se děti nebály na cokoli zeptat, besedy byly zcela neformální, na všechny dotazy se ani nedostalo. Žáci byli aktivní – na konci každé hodiny odměnění body, což je motivovalo v další hodině.

Do soutěží se nám podařilo začlenit i rodiče. V rámci třídních schůzek SRPŠ pro ně byla připravena beseda s panem Vaněčkem na téma Drogová scéna v ČR. Současně byl představen program MPA. Rodiče, bylo jich 72, získali pro své děti body.

Myslím, že dobrá spolupráce byla i mezi vyučujícími z jednotlivých škol zapojených do projektu. Naše setkání byla pracovní, vždy jsme se dohodli, jednotlivé nápady byly použity i v ostatních školách.

JAK VIDĚLI MALOU POLICEJNÍ AKADEMII NA ZŠ MÁJ I – ŘEDITEL MGR. ANTONÍN SCHEICHL.

Ve vlastní pedagogické praxi se denně setkáváme s nárůstem výchovných problémů u současné dětské populace. Naší snahou je tedy ukázat žákům bezpečnou životní cestu, zdravý životní styl a budování správných postojů k porušování pravidel společenského soužití.

Byli jsme jako zástupci velké sídlištní školy osloveni Policií ČR, abychom se zúčastnili ve spolupráci s dalšími školami a odborníky projektu Prevence sociálně patologických jevů (tzv. Malé policejní akademie). Po předložení návrhu, jakým způsobem a v jaké šíři dojde k propojení práce školy s odborníky, jsme nadšeně souhlasili. Z vlastní zkušenosti i z ohlasů žáků můžeme potvrdit, že vstoupí-li do vyučovacího procesu nepedagogický pracovník, stává se pro děti poutavým, přitažlivým. O to více, hovoří-li o tématech, která jsou dětem blízká nejen mediální interpretací, osnovami jednotlivých předmětů, ale také blízkostí věku žáků. Témata projektu nejsou cizí, neboť byla vybrána jako aktuální, související s dobou a problémy mládeže. Úspěšnost projektu je také zajištěna profesionální úrovní všech složek, které se na práci s dětmi podílejí. Povaha dětí zaručuje otevřenost a zvědavost, na něž musí

všechny složky aktuálně reagovat. Projekt je postaven na propojení teorie s praxí a děti se učí chápat, že všechno, co se ve škole učí, dá se také prověřit praktickým životem.

S ohlédnutím za prvním rokem, ve kterém se naše škola zapojila do společného projektu spolupráce s učiteli a odborníky proti sociálně patologickým jevům, můžeme konstatovat, že rozhodnutí přijmout účast v tomto projektu bylo účelné.

- 1) Program byl vypracován ve spolupráci s odborníky (policisté, učitelé, právníci, psychologové, lékaři) a skvěle doplňuje osnovy ZŠ v jednotlivých ročnících.
- 2) Program doplňuje strategickou prevenci MŠMT (program pro rok 2001-2004) a navazuje na práci protidrogových koordinátorů každé školy.
- 3) Program nutí žáky ke spolupráci, vzájemné interakci znalostí, vlastních zkušeností a třídění názorů, které se týkají preventivních témat.
- 4) Program pomocí pracovních sešitů nutí žáka vyjádřit vlastní názor a zaujmout stanovisko k jednotlivým konkrétním situacím.
- 5) Program vede žáka k tomu, aby si vyjasnil sám se sebou, nepatří-li k rizikové skupině a má-li dostatek jiných aktivit a kamarádů, kteří mu v kritických situacích mohou pomoci nalézt řešení.
- 6) Program měl po celou dobu trvání velký ohlas mezi žáky. Jednotlivá témata je velmi zaujala, se zájmem se zúčastnili i dalších aktivit (literární a výtvarné soutěže, sportovního odpoledne)

Po každém roce trvání projektu by měly být výsledky práce konkrétnější, detailnější a účelnější. Očekáváme, že děti, které byly do projektu zapojeny, budou pro život připravenější, budou zdatnější při setkávání s patologickými a krizovými jevy mládeže. Chtěli bychom je vybavit dostatkem obranných prostředků, které by uměly dostatečně využívat.

Celý program Malé policejní akademie je pro žáky velkým přínosem a hodnotíme ho tedy jako velice prospěšný a důležitý.

PRVNÍ ROK MALÉ POLICEJNÍ AKADEMIE NA ZŠ SUCHÉ VRBNÉ HODNOTÍ MGR. MILOSLAVA KRČMÁŘOVÁ

První rok existence projektu MPA je uzavřen. Položím-li si otázku: "Co tento projekt přinesl zúčastněným?" Mohu s klidným svědomím, jako učitelka občanské a rodinné výchovy konstatovat, že mnoho dobrého.

Vyučujícím pomohl splnit strategickou prevenci sociálně patologických jevů, kterou vytyčilo MŠMT pro období 2001-2004. Projekt obohatil a zpestřil náplň hodin. Pro mnohé učitele byl impulsem k realizaci dalších způsobů metod práce s dětmi. Učitelé si sami v některých oblastech sociálně patologických jevů rozšířili obzor.

Největším přínosem byl však tento projekt pro děti. Ve velmi pěkně zpracovaných sešitech byla předložena vybraná témata sociálně patologických jevů. Žáci mohli se svými učiteli sešity využívat i v dalších hodinách. Děti otevřeně besedovaly s odborníky a ptaly se na problémy, se kterými se setkávají. Nové bylo pro žáky i řešení modelových situací v tématu trestní zákon.

Mimo výukové hodiny byli žáci vtaženi do projektu také výtvarnými a literárními soutěžemi. Mohli tak vyjádřit svůj postoj a zapojit fantazii. Velkým lákadlem se stala sportovní soutěž. Děti si vyzkoušely testy fyzických zdatností uchazečů o práci policie. Zkusily si střelbu na terč z paintbalové pistole.

Na závěr musím konstatovat také to, že projekt MPA přinesl všem hodně práce, ale práce, která má smysl a výsledky, a proto člověka baví. Jsem velmi ráda, že jsem se mohla na projektu podílet, a spolu s dětmi se těším na jeho pokračování v příštím školním roce.

**POSLEDNÍ SLOVO PATŘÍ ŠKOLNÍ INSPEKTORCE MGR. IVANĚ NEUMANNOVÉ,
ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE, INSPEKTORÁT ČESKÉ BUDĚJOVICE**

V rámci běžné činnosti České školní inspekce jsem v letošním roce měla možnost setkat se s pilotním programem „Komplexního programu prevence sociálně patologických jevů na základních školách“, který do obecného povědomí školské a rodičovské veřejnosti vstoupil pod názvem Malá policejní akademie. Shodou okolností tento program v letošním školním roce probíhá na dvou námi navštívených budějovických školách – na sídlištní škole Máj I a na městské škole v Suchém Vrbném.

První co jsem v těchto školách zaznamenala, byly velké nástěnky s výsledkovými listinami žákovských soutěží, aktuálním oznámením akcí, které v nejbližších dnech a týdnech proběhnou pracemi žáků. Tento, zdá se bezvýznamný, postřeh druhotně dokládá promyšlenou realizaci projektu. Jejímí základními kameny je, jak jsem zjistila v průběhu inspekční činnosti, odbornost, otevřenost a účinné způsoby komunikace. Proto, že svět, který žáky obklopuje, není jasný ani přehledný, a orientovat se v něm je velmi obtížné, klíčovou rolí v něm hrají informace a vzájemná komunikace.

V průběhu hospitační činnosti ve výuce občanské a tělesné výchovy jsme se dostali přímo k realizaci projektu a měli mimoděk možnost posoudit kvalitu a dopad práce lektorů projektu.

V tělesné výchově šlo o ukázky a praktický nácvik základů sebeobrany dívek. Profesionální přístup lektora, praktické zaměření a úroveň komunikace se žákyněmi byly velmi dobré úrovně. Nácvikem sebeobránných technik byly dívky jednoznačně zaujaty, lektor na konkrétních případech z praxe dokládal význam ovládnutí aktivní sebeobrany. V občanské výchově v sedmém ročníku proběhla beseda na téma zvládání agresivního chování. Lektorka seznamovala dvanácti-třináctileté žáky se závažnou problematikou především metodou řízeného rozhovoru. Citlivě a důsledně vedla diskusi na nezjednodušující, ale zároveň tomuto věku přístupné úrovni. Zaměřila pozornost žáků na konkrétní příběhy a situace, jež se děti této věkové skupiny dotýkají. Tím nepřímou vedla žáky k zaujímání postojů a aktivnímu hledání řešení závažných situací, do nichž se dostávají nebo se mohou v současné společnosti dostat. Pozitivním zjištěním bylo, že následující hodinu občanské výchovy navázala učitelka na zájem, který beseda vzbudila. Především pro mladší žáky 2. stupně jsou přínosem i autory zpracované pracovní sešity „Malá policejní akademie aneb příběhy ze života... jak bys to řešil ty?“

Hodnotím tento projekt jako vysoce efektivní formu prevence sociálně-patologických jevů, které prolínají našimi životy. Za jedno z hlavních pozitiv považuji způsob komunikace, který zvolili autoři a realizátoři projektu. Otevřenost vůči žákům na jedné a rodičům a pedagogům na druhé straně je zárukou přijetí a ztotožnění se s cíli této formy preventivních aktivit. O odborném a fundovaném přístupu k realizaci svědčí začlenění jednotlivých témat do současných osnov ve školách nejvíce rozšířeného vzdělávacího programu Základní škola. Tento fakt významně pomohl učitelům začlenit projektem sledované preventivní aktivity do výchovně vzdělávacího procesu. Prevenci se tak podařilo začlenit jako projekt procházející napříč několika předměty – občanskou, rodinou výchovou, tělesnou výchovou, případně

informatikou, což zvyšuje efektivitu výchovného dopadu. V neposlední řadě vnesl nová témata, náměty a podněty do leckdy stojatých vod výuky na 2. stupni školy.

V rozhovorech s učiteli a vedení školy přicházela kladná hodnocení, zdůrazňovali význam komunikace žáků s odborníky z jiných oblastí než je škola a rodina. Nepominutelným faktem, který svědčí o promyšlené realizaci projektu byla medializace. Medializace jako významný faktor ovlivňující jednání a přijímání reality v dnešním světě.

Pilotní projekt prokázal v praxi svou opodstatněnost a potřebnost jako součást výchovy k občanství v postmoderní společnosti.

THEMIS, nakladatelství Tiskárny MV, p. o.

Hybernská 2

P r a h a 1

110 00

tel.: 974 886 279, 974 886 398

fax/ tel./ zázn.: 974 886 831

e-mail: themis@seznam.cz

Z knižních novinek

Gabriele Praschlová– Bichlerová:

KONDIČNÍ A DIETNÍ PROGRAM CÍSAŘOVNY SISSI

Překlad: Marie Goldmannová

Řada: **Efekt**

Životní osudy „Sissi“ – rakouské císařovny a uherské královny Alžběty – choti Františka Josefa I. byly zpracovány v řadě knih i filmů, méně autorů se už zabývá jejím životním stylem, který by dal s jistou nadsázkou nazvat „sportovním“. Sissi ovládala Vysokou jezdeckou školu i cirkusovou akrobatiku, účastnila se divokých loveckých jízd po celé Evropě, věnovala se tělesnému cvičení, pro které měla v každém zámku vyhrazený prostor, milovala pěší turistiku, plavání, jízdu na kole i šerm a žila podle osobně sestavených dietních programů. Chtěla být za každou cenu štíhlá a krásná, a kdo by chtěl to samé, co někdejší nejkrásnější panovnice v Evropě, nalezne návod v jejím osobním „fitness – programu“. Kniha je doplněna popisem původních gymnastických i nářadových cviků, dietními programy i bohatým obrazovým materiálem.

Váz., formát A5, rozsah 176 str., ilustrováno

Doporučená prodejní cena ,- Kč

ISBN: 80-7312-030-5

François Kersaudy: DE GAULLE A CHURCHILL

Srdečná neshoda

Překlad: Pavel Starý

řada: **Historie**

Setkají-li se dva velcí státníci vyznávající stejný ideál, ale zcela povahově odlišní a nekompromisní, na tak rušném jevišti, jakým byla druhá světová válka, nutně létají jiskry. Historik F. Kersaudy zrekonstruoval na základě desítek archivních fondů i četných osobních svědectví více než třicet setkání premiéra Britského impéria a vůdce Svobodné Francie. Jeho

kniha s příznačným podtitulem „Srdečná neshoda“ je výlučně věnována složitým a vysoce dramatickým vztahům „lásky i nenávisti“ mezi Charlesem de Gaullem a Winstonem Churchillem – nesčetným konfliktům, teatrálním sporům i nucenému usmiřování. Po jejím přečtení bude čtenář určitě jinak posuzovat i dnes už dostupné „válečné paměti“ obou velikanů.

Váz., formát A5, rozsah 528 str, + 16 str. čb. obrazové přílohy.

Doporučená prodejní cena , - Kč

ISBN: 80-7312-023-2

Joseph Yacoub:

VE JMÉNU BOŽÍM! NÁBOŽENSKÉ VÁLKY DNES A ZÍTRA

Překlad: Pavel Starý

Řada: **Studie**

Nastane snad v 21. století namísto dalšího pokroku civilizace nová éra chronických a zmatených kmenových náboženských válek v celosvětovém měřítku? Proč se zabíjí ve jménu božím? Jak se historické, etnické a kulturní faktory podílejí na konfliktech mezi jednotlivými náboženskými vírami? Čím se dá vysvětlit střetávání mezi protestanty a katolíky v Irsku, katolíky, pravoslavnými a muslimy v bývalé Jugoslávii, muslimy a Židy v Izraeli, muslimy a křesťany v Indonésii, muslimy, křesťany a hinduisty v Indii, křesťany a buddhisty v Asii? Na tyto a mnohé další otázky se snaží odpovědět francouzský specialista na problematiku náboženství a menšin J. Yacoub, jehož kniha předkládá první globální a výhledově zaměřenou bilanci svatých válek, které nám zřejmě hrozí dnes a v nejbližší budoucnosti.

Váz., formát A5, rozsah 240 str.

Doporučená prodejní cena , - Kč

ISBN: 80-7312-025-9

Daniel Pipes:

SPIKNUTÍ /názory a teorie/

překlad: Daria Dvořáková

řada: **Studie**

V této brilantní a provokativní knize předkládá Daniel Pipes fascinující rozbor konspirativních teorií a jejich důsledků. Ukazuje, jak se v Evropě od počátku křížových výprav vydala tvorba konspirativních teorií dvěma různými směry. Jeden sledoval vytváření tajných společností od templářských rytířů, přes svobodné zednáře až po Radu pro zahraniční vztahy a druhý se přiklonil k názoru, že světu vládne „mezinárodní židovstvo“. Pipes nás seznamuje s domněnkami, že ten či onen z výše uvedených činitelů zosnoval francouzskou či ruskou revoluci, obě světové války i všechny další klíčové události moderních dějin, například, jak šokující následky měly konspirativní teorie v období, kdy se Hitler a Stalin dostali k moci. *Spiknutí* Daniela Pipese přináší mnoho fascinujících odhalení.

Váz., formát A5, rozsah 312 str.

Doporučená prodejní cena , - Kč

ISBN: 80-7312-022-4

Miroslav Nožina:

MEZINÁRODNÍ ORGANIZOVANÝ ZLOČIN V ČESKÉ REPUBLICE

Česká republika se po roce 1989 v rostoucí míře stává působištěm řady mezinárodních kriminálních skupin. Jedná se o seskupení z území bývalého SSSR, Balkánu, Itálie, Asie (zejména Číny a Vietnamu), Středního východu, Subsaharské Afriky a Latinské Ameriky. Činnost těchto organizací se na českém území prolíná s aktivitami českých a slovenských skupin, dochází k jejich vzájemné kooperaci anebo naopak konkurenčním bojům. Mezinárodní zločinecké organizace do České republiky přenáší u nás doposud neznámé metody a techniky kriminální činnosti, novou kulturu a filozofii zločinu, která úzce souvisí s kulturou zemí nebo oblastí, z nichž pocházejí. Nevyužívají je izolovaně jen v České republice, ale vyvinuly je, praktikovaly a praktikují mnohdy v desítkách dalších zemí světa. To, k čemu na českém území v současné době dochází, je skutečný „střet kultur zločinu“ ze čtyř kontinentů. Účinný postup proti nim je možný, že dokážeme-li analyzovat tato kriminální specifika.

Nožinova kniha reaguje na tuto potřebu. Autor se zaměřuje především na největší zločinecké organizace s globálním dosahem, které na českém území operují. Zatímco většina dosavadních studií podobného typu si všímá spíše jednotlivých projevů organizovaného zločinu, jako je nelegální obchod s drogami, zbraněmi atd., či na jednotlivá seskupení jako jsou ruské či čínské organizace, Nožina si v této publikaci položil základní otázku – co znamená v současných převratných procesech globalizujícího se světa průnik a činnost různých nadnárodních seskupení organizovaného zločinu pro konkrétní stát, konkrétní teritorium – v tomto případě Českou republiku? Tomuto úhlu pohledu odpovídá i struktura zpracování jednotlivých témat. Poměrně značný prostor je věnován problematice ekonomických, sociálních a kulturních specifik vzniku a vývoje kriminálních seskupení, která na území České republiky pronikají, jejich činnosti na mezinárodní úrovni. V českém prostředí autor analyzuje mechanismy jejich průniku, usazování a dalšího vyvíjení aktivit v České republice, vzájemné vazby a souvislosti mezi českou a mezinárodní kriminální scénou. Největší pozornost a prostor věnuje seskupením, která představují pro teritorium České republiky nejvážnější nebezpečí – to se týká především organizovaného zločinu přicházejícího z území bývalého Sovětského svazu. Naopak spíše okrajově se zmiňuje o seskupeních která zatím na české území zasahují minimálně či pro něj představují pouze potenciální hrozbu – jako např. japonský a korejský organizovaný zločin. V závěru si položil otázku do jaké míry jsou tyto skupiny skutečnou hrozbou české národní bezpečnosti a jak adekvátně na tento problém reaguje česká bezpečnostní politika.

Vzhledem ke značné mnohotvárnosti tématu byl autor nucen zvolit mezioborový přístup, kdy navzájem propojuje geograficko-politické, antropologické, sociologické, kriminologické aj. pohledy na problematiku – na druhé straně pak, především z prostorových důvodů, omezil teoretické pasáže a rovněž právní rozbor, k nimž již v České republice existuje bohatá literatura. Kniha je vybavena poznámkovým aparátem a rozsáhlým seznamem literatury, který zájemcům o problematiku poskytuje další podněty ke studiu. Vznikla tak publikace, která je svým rozsahem a zaměřením ojedinělá nejen v Čechách, ale i v celé střední Evropě.

Jindřich Brožek, nakladatelství Start
J. Horáka 1558, 256 01 Benešov
Tel.: 317 721 828
Mobil: 603 476 042
Fax: 317 72 1828
E-mail: jbrozek@cmail.cz
Web: www.cmail.cz/jbrozek

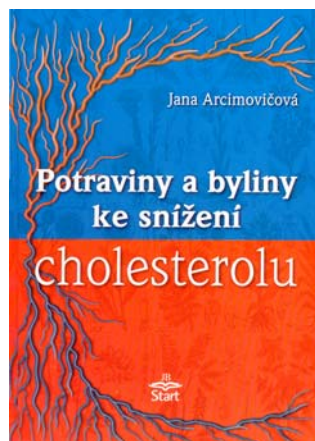
Další informace o dotiscích i novinkách se dočtete v časopisech Literární noviny, knihy a rovněž na www.almanach.kosmas.cz, www.knihservis.cz a především na těchto www.cmail.cz/jbrozek, kde jsou uvedeny i ukázky, recenze a ohlasy čtenářů.

Jana Arcimovičová:

POTRAVINY A BYLINY KE SNÍŽENÍ CHOLESTEROLU

Nakladatelství START 2003, ISBN 80-86231-24-0

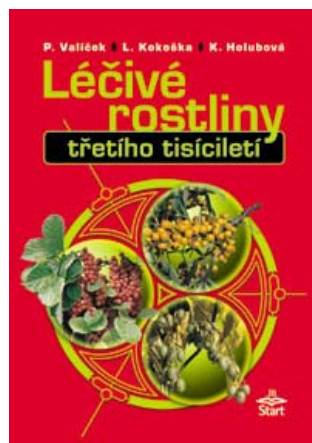
Doporučená cena 175,-Kč

Cholesterol je sloučenina, která se v poslední době stala pro mnohé z nás strašákem. Jeho zvýšená koncentrace v krevním séru se dává do spojitosti s rizikem aterosklerózy a dalších kardiovaskulárních chorob. Co dělat v případě zvýšeného cholesterolu? Můžeme jeho koncentraci nějakým způsobem regulovat? Pomůže nám dieta a jaká? Odpovědi na tyto otázky a mnoho dalších podnětů najdou čtenáři v knize Potraviny a byliny ke snížení cholesterolu, kterou napsala Jana Arcimovičová. Autorka odhaluje některé mýty, kterými je cholesterol opředen, a ukazuje, že jeho hladinu lze účinně ovlivňovat pomocí přírodních prostředků. Všichni se můžeme stát pány svého zdraví a na této cestě nám bude kniha Potraviny a byliny ke snížení cholesterolu neocenitelným průvodcem.

Prof. Ing. Pavel Valíček, DrSc., Ing. Dr. Ladislav Kokoška, Ing. Kamila Holubová, CSc.

LÉČIVÉ ROSTLINY TŘETÍHO TISÍCILETÍ

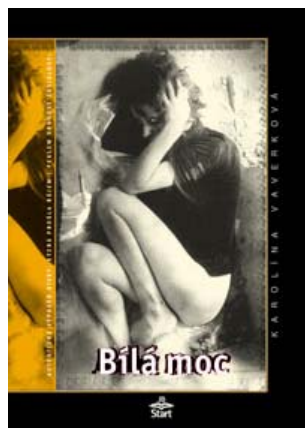
Zdraví je stav organismu, kdy jsou všechny životní funkce v naprosté rovnováze. K tomuto stavu se může každý z nás přiblížit, bude-li se záměrně snažit tuto rovnováhu duševních a fyzických vlastností sám vytvářet. To se týká široké problematiky stravovacích zvyklostí, udržování vnitřní harmonie organismu, posilování imunity, podpory funkcí jednotlivých orgánů, ale i vyrovnání se s problémy stárnutí a stáří. Tato publikace je zaměřena na možnosti využití netradičních rostlin k zajištění vašeho zdraví. Seznámíte se s málo známými obilovinami, luskovinami, zeleninou, kořením a sladidly využitelnými v naší stravě. Dozvíte se jak účinně posílit imunitní systém s pomocí u nás méně známých rostlin i jak je lze v našich podmínkách pěstovat, případně kde je lze koupit. Významnou část tvoří tzv. rostlinné harmonizátory a rostliny s povzbudivými účinky na organismus. Také v rostlinné říši najdete řadu druhů, které nahradí módní "viagrau."

Výhodou těchto rostlinných afrodiziak je to, že působí komplexně a většinou bez vedlejších účinků. Existuje také velmi mnoho druhů rostlin, které jsou schopny příznivě ovlivňovat projevy stárnutí a zajistit tak klidné a spokojené stáří. Nedílnou součástí jednotlivých kapitol jsou praktické návody a recepty z lidového léčitelství i klasické medicíny.

Váz., bar. obálka, ilustr., foto příloha, 176 stran, 178 Kč

Karolína Vaverková

BÍLÁ MOC

V autentické výpovědi popisuje autorka svoji cestu rájem i peklem drogové závislosti. Kniha je určena nejen těm, kteří by to chtěli zkusit a těm, kteří v tom už jedou, ale i všem rodičům, zejména takovým, kteří chtějí opravdově poznat "stav těla a duše" svého dítěte. Autorka jde statečně s vlastní kůží na trh - odhaluje svoji tvář a osobnost. Upřímně vypovídá o stavech při začátcích fetování, při stupňujícím se průběhu a konci.

Kniha rozhodně nekončí happyendem; v trvalém, doživotně garantovaném štěstí nežije autorka ani nyní, přesto, že je již delší dobu "čistá", přesto, že našla cestu jak žít bez drog. Karolína chce opravdově pomoci jiným. Má k tomu mnoho předpokladů: chuť a odhodlání, zkušenost vlastních prožitků, upřímnost a odvahu investovat do pomoci jiným svoji tvář, sebe samu.

Brož., bar. obálka, foto, 120 stran, 88 Kč